

AZ ORSZÁG KÖZEPE TÖBBCÉLÚ KISTÉRSÉGI TÁRSULÁS

TERÜLETFEJLESZTÉSI STRATÉGIAI PROGRAM

**Dabas – Budapest
2005.**

A stratégiai program elkészítésében közreműködtek:

Zsadányi Lászlóné
Dr Laczy Károly
Berente Imréné
Tóth Bertalan
Kőszegi Zoltán
Szalay István
Kovács István
Mihályi Sándor
Manger Henrik
Cserna Ferenc
Buncsák Gábor
Jasper Emese
Tresó Károly
Ludman Lajos
Kemenczeiné Varga Edit

Hernád, polgármester, OKÖT elnök
Inárcs, polgármester
Tatárszentgyörgy, polgármester
Táborfalva, polgármester
Dabas, polgármester
Kakucs, polgármester
Örkény, polgármester
Pusztavacs, polgármester
Újhartyán, polgármester
Újlengyel, polgármester
kistérségi megbízott
kistérségi menedzser
idegenforgalmi menedzser
PMMK Dabasi Kirendeltség vezetője
titkár

Köszönjük segítségüket és közreműködésüket a stratégiai program felújításának elkészítéséhez és megszervezéséhez!

Továbbá köszönjük a munkacsoportok minden résztvevőjének véleményét, kommentárjait, megjegyzéseit és programalkotó közreműködését!

A program felújítását készítették:

Szakértők: Bihari Zsuzsanna

Rácz Katalin

Dimenzió H&B BT.
1192 Budapest, Gomb utca 11.
e-mail: dihobi@hdsnet.hu
Telefon: 70/531-0282
MTA RKK Térségfejlesztési Kutatások Osztálya
1067 Budapest, Teréz körút 13.
Telefon: 06-1-413-6066, Fax: 06-1-321-2574
e-mail: tko@rkk.hu

Bevezetés: A területfejlesztési stratégiai program készítésének célja, szükségessége, hatóköre

A területfejlesztési stratégiai program célja

Az Ország Közepe Önkormányzati Területfejlesztési Kistérségi Társulást területfejlesztési stratégiai program célja, hogy a 2004-ben megalakult Ország Közepe Többcélú Kistérségi Társulás számára felújítsa az 1997-ben az országban elsők között készített programját. A célunk az, hogy olyan program készüljön, amely:

1. az OKÖT Többcélú Kistérségi Társulás települési önkormányzatainak, civil szervezeteinek és vállalkozóinak bevonásával készül,
2. egyeztetett és összehangolt,
3. tükrözi a térségben megfogalmazódó fejlesztési irányokat,
4. illeszkedik a hazai és regionális fejlesztési elképzelésekhez,
5. megvalósítható.

A területfejlesztési stratégiai program összefogja a település- és térségfejlesztési politika középtávú elképzeléseit, a szükségesnek és elérhetőnek talált fejlesztési irányokat és beavatkozási területeket.

A területfejlesztési stratégiai program szükségessége

Az Ország Közepe Önkormányzati Társulás a területfejlesztés törvényi szabályozását követően az elsők között készítette el a térségi összefogás programjának kidolgozását. Az 1997-ben elkészült program a rendszerváltás sokkját követő átrendeződések idején készült, amikor az önkormányzatok alapvető feladata az intézményrendszer működőképességének biztosítása és a kommunális infrastruktúrák kiépítése volt. Tizenöt évvel a rendszerváltás után és egy évvel az EU csatlakozást követően, a területfejlesztési programban leírt feladatok egy részével már megbirkóztak a települések, más problémák élők, tartalmuk és a kontextus azonban mindegyik esetében megváltozott. Egészen új feladatot jelent a térségeknek bekapcsolódni az EU csatlakozással összefüggésben kialakított országos tervezési gyakorlatba.

Nem mellékesen, megalakult a többcélú kistérségi társulás, kisebb települési körben, és támogatással ösztönzött keretek között olyan feladatok közös ellátását vállalták, amelyek részben helyi feladatokat koordinálnak, részben több település összefogásával valósulnak meg, illetve a térség minden települését érintik.

A térségi együttműködés gyakorlata nem ismeretlen az OKÖT önkormányzatai számára, eminens módon, kilenc kistérségi, illetve mezo-régiós, több kistérséget összefogó programot készített, amelyek átfogóan, illetve egy szakterületre vonatkozóan voltak hivatottak fókuszálni a térségi feladatokat. Az önkormányzatok mellett a kifejezetten középfokú feladatokat ellátó intézményeken és szolgáltatásokon kívül azonban a közfeladatokat teljesítő intézmények esetében, a vállalkozások és civil szervezetek működésében szórványosan merül fel a térségi vagy több települést átfogó kapcsolatok kialakításának és ápolásának lehetősége.

A területfejlesztési stratégia, a maga keretei között a mind fontosabbá váló települések közötti és térségi, illetve több kistérséget átfogó együttműködések irányait foglalja össze.

A területfejlesztési stratégiai program területi hatóköre

Az Ország Középe Többcélú Kistérségi Társulást a dabasi statisztikai kistérség településeinek önkormányzatai hozták létre, ezért ezen tíz település bevonásával készül a program, éspedig:

- Dabas,
- Hernád,
- Inárcs,
- Kakucs,
- Örkény,
- Pusztavacs,
- Táborfalva,
- Tatárszentgyörgy,
- Újhartyán és
- Újlengyel.

Az alkalmazott módszertan

A stratégiai program felújítására rendelkezésre álló rövid időre való tekintettel a programozás módszertanát át kellett alakítani. Alapvető követelménynek tekintettük az érdekeltek részvételén alapuló programkidolgozást, a térségben eddig felhalmozott tudás hasznosítását, valamint az elérhető legfrissebb adatok feldolgozását, s a közép- és hosszabb távú tendenciák vizsgálatához idősorok elemzését tartottuk indokoltnak.

Az előkészítő szakaszban az OKÖT által eddig készített programokat tekintettük át, majd a megye és a Közép-magyarországi Régió fejlesztési dokumentumai, a Natura 2000 térséget érintő területei, a Nemzeti Fejlesztési Terv, az Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció, illetve a formálódó II. Nemzeti Fejlesztési Terv hozzáférhető előkészítő anyagait, az EU-ban a 2007-2013-as tervezési periódusra készült tervanyagok egy részét tanulmányoztuk át. Megszerveztünk kilenc tematikus munkacsoport megbeszélést, amelyek célja az egyes probléma- illetve szakterületeken mutatkozó deficitek feltárása mellett a fejlesztési irányok és szükségletek meghatározása volt.

**AZ ORSZÁG KÖZEPE TÖBBCÉLÚ
KISTÉRSÉGI TÁRSULÁS**

**TERÜLETFEJLESZTÉSI
STRATÉGIÁJÁNAK FELÚJÍTÁSA**

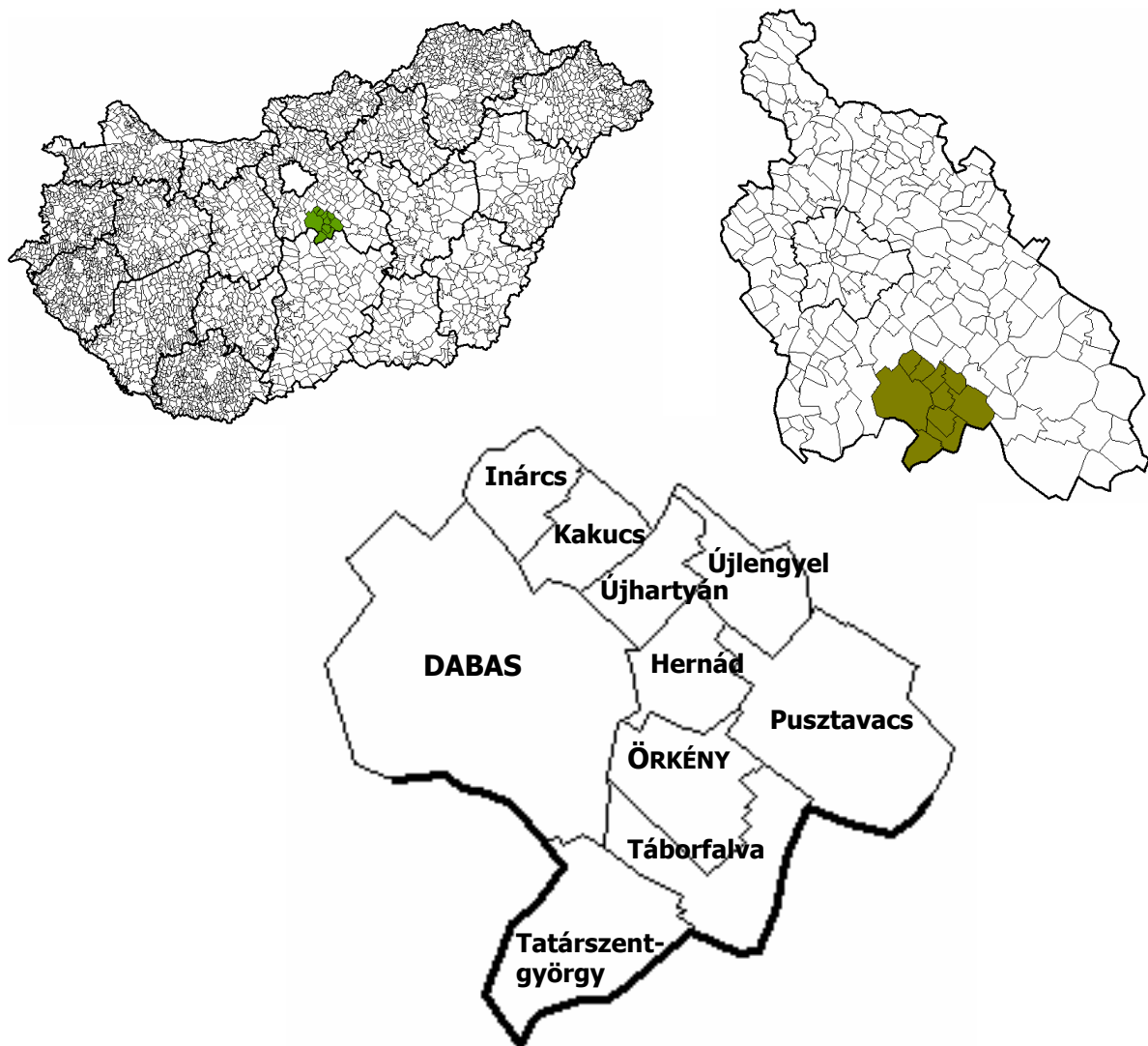
HELYZETFELTÁRÁS

I. Helyzetfeltárás

1.1. Az Ország Közepe Kistérség helyzete

Az Ország Közepe Kistérség Magyarország földrajzi középpontját tartalmazó kistérség. Az ország szívében található kistérség azonban csak korlátozottan került be az ország fejlődését meghatározó folyamatok rendszerébe. Az ország központjához egyik felével szorosan kapcsolódó, a másikkal viszont már Pest megye peremén lévő Kistérség az elmúlt 100 év során kimaradt a nagy infrastrukturális és gazdasági fejlesztések célterületei közül, az éppen aktuális kurzus main stream-jéből, de elkerülte a perifériára sodródást is. A kilencvenes években a nagy általános visszaesést követően – a gravitáció elvén – legnagyobb centrumokban indult meg a gazdaság újjászerveződése, és néhány, ténylegesen kivételt jelentő településen telepedett meg tökeerős külföldi cég, vagyis a legnagyobb gazdasági centrumok mellé nem növekedett fel újabb, olyan csekély és területileg koncentrált a beáramlott tőke mennyisége, amely pontszerű fejlődést eredményezhetett. Viszont a leült és idegen tőke által kevésbé háborgatott hazai kis- és középvállalkozások megerősödése lassú fejlődést eredményez, s az európai csatlakozás fényében, nem feltétlenül jelent stabil helyzetet sem a vállalkozásoknak, sem a települések gazdaságának.

1. ábra: Az Ország Közepe Többcélú Kistérségi Társulás az országban és a régióban

Az Ország Középe Kistérségben ugyan Újlengyelben megtelepedett egy nagy tőkeerejű off-shore cég, amelynek a tőkeereje a magyarországi vidéki tőkeellátottság mutatóját is eltéríti, ám kihatással nem bír a térség gazdaságára, ezért egy nem nagy dinamikájú, főként a hazai vállalkozások fejlődésére alapozott növekedés zajlott le a térségben.

A kistérség statisztikai jelzőszámai alapján a középmezőnyben foglal helyet az országban, a megyében viszont néhány kivétellel, az utolsó negyedben található, így több területen van még behozni valója akár az országos átlagot, akár Pest megyét választjuk referenciaként. A térség demográfiai szerkezete lényegesen jobb az országos és a megyei átlagnál, a gazdasági aktivitás és a vállalkezési hajlandóság átlagos szintű, a népesség iskolai végzettségi szintje viszont meglehetősen alacsony – a felsőfokú végzettségűek aránya az országos átlag felét sem éri el.

Az Ország Középe Kistérség közlekedés-földrajzi helyzetét az „átmeneti” jelzővel illehetjük. Az európai közlekedési útvonalak és a helsinki folyosók közül egy, az M5 (a Hamburg-Isztambul fő áruszállítási útvonal), a Helsinki IV. folyosó halad át a térségen, s a gyorsforgalmi úthálózat fejlesztési elképzelések sem érintik a későbbiekben. A kötöttpályás forgalomból a lajosmizsei vonal révén érintett a térség, az európai törzshálózat elkerüli, így csak az elővárosi vasútfejlesztési elképzelések hozhatnak némi mozgást, ám nem az első ütemben.

2. ábra: Az OKÖT helyzete az áruforgalom fő útvonalához képest

Helsinki folyosók, LSZK körzetek és jellemző közúti tranzit áruáramlatok

© Közlekedéstudományi Intézet Kht. Forrás: KTI - TRANSORG

Összességében elmondható, hogy a térség fejlődését és elért eredményei kevésbé köthetők nagy nemzetközi folyamatokhoz, sokkal inkább hazai regionális, főként Budapest és agglomerációja gazdasági átalakulásához tudott kapcsolódni az Ország Középe Kistérség. Meghatározóbb a kistérség életében, hogy mennyire elérhető Budapest vagy Kecskemét, illetve milyenek a térségen belüli kapcsolatok, mint a nemzetközi trendek közvetlen térségi

jelentkezése. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy e hatások nem volnának fontos paraméterek a térség létező vállalkozásai, még inkább a gazdaság jövőbeni szerkezete szempontjából, a térség mindennapi életében azonban áttételesen jelentkeznek.

1.2. Vonzások, kapcsolatok és kooperációk

Az Ország Középe Kistérséget többirányú vonzáskörzeti kapcsolatok jellemzik, s ezek irányát tekintve az elmúlt másfél évtizedben némi változás következett be. A kistérség az 5-ös főút és az M5 autópályán keresztül felfűződik az országos, Budapest központú úthálózatra, s a gazdaság és mindennapi élet meghatározó eleme a munkába, illetve a budapesti piacra, agrártermelőknek a zöldség-gyümölcs és virág piacokra történő ingázás. A térségen belüli kapcsolatok viszonylag kevésbé intenzívek, s történetileg mindig intenzívebb volt a Budapest-Kecskemét tengelyen a mozgás, mint a térségen belül vagy Dabas irányába. A térség alföldies településszerkezete sem indokolja szoros, nagyon intenzív, mindennapos kapcsolatok fenntartását, hiszen viszonylag nagy településekből áll a társulás, ezért az alapvető funkciók helyben elérhetők, s a települések lakosainak ellátása és az intézmények fenntartása képes viszonylag stabil munkaerőpiaci szegmenst kialakítani. Az Ország Középe Kistérségben a települések közötti mozgást a munkaerő- és áru piac mellett leginkább a középfokú közszolgáltatások generálnak.

Budapest hatását kifejezetten pozitívnak értékelhetjük, hiszen a térség önmagában nem lenne képes eltartani lakosságát, sem belső piaca, sem gazdasági ereje nem elegendő ahhoz, hogy biztosítsa a vállalkozások életképességéhez szükséges keresletet és a kellő mennyiségű munkahely kínálatot. Az ingázással érintettek száma ugyan némiképp csökkent, a fővárosi munkaerőpiac részesedése alig vesztett súlyából a térségben. További ingázási célterület volt Ócsa, ahol a FÉG leépülése lazított a gazdasági kapcsolatok szorosságán, új vonzásközponttá vált Alsónémedi és Gyál, ahol az M0 mellé megtelepült logisztikai központok kínáltak megélhetést. Más, térségen kívüli vonzások is mérhetők, mint pl. Lajosmizse feltörekvő gazdaságának hatása Táborfalvára.

Az Ország Középe térségén belül három alközpont alakult ki: Dabas, Hernád és Örkény. Dabas a térség központja, s közszolgáltatásai és gazdasága révén minden település számára fontos partner, bár nem minden esetben a legfontosabb, s ez elsősorban a távolság-közelség függvényében alakul. Hernád vonzása Pusztavacs, Örkény, Újhartyán és Táborfalva esetében a legerősebb, de Dabas és Újlengyel is fontos partnerei. Örkény gravitációja a legkisebb, s legszorosabban Hernáddal működik együtt több közös futó vagy lezárt projekt köti össze a két települést.

1.3. Demográfia

A dabasi statisztikai kistérséghez tartozó tíz település népessége 1900-ban éppen meghaladta a húszezer főt, de már 1870-ben is 13 és fél ezren laktak e vidéket. A térség népessége 1997-re, közel száz év alatt duplázódott meg és érte el a 40 ezres lélekszámot. A népesség Dabas, Hernád, Inárcs esetében évtizedről-évtizedre gyarapodott, Örkényben és Táborfalván a nyolcvanas években bekövetkezett egy átmeneti visszaesés, de már pótolta e veszteséget. Kakucs népessége 1970-ben, Újhartyáné és Újlengyelé 1980-ban volt a maximumon, s bár a kilencvenes évek ezekben a községekben is megfordították a migrációs irányt, az elszenvedett népességvesztéséget még nem tudták pótolni. A térség periferiáján lévő, a gyakran használt katonai lőtér miatt nehezen megközelíthető Tatárszentgyörgyön 1949-ben laktak a legtöbben, s egészen a kilencvenes évek fordulatáig folyamatosan

csökkent a népessége. A másik, nem egyszerűen közlekedési árnyékhelyzetben fekvő településen, Pusztavacson 1900-ban és 1920-ban éltek a legtöbben a faluban és a hercegi birtok majorságaiban. A falu a második világháborús veszteséget még kiheverte, a hetvenes évek körzetesítését és a rendszerváltás sokkját viszont még nem.

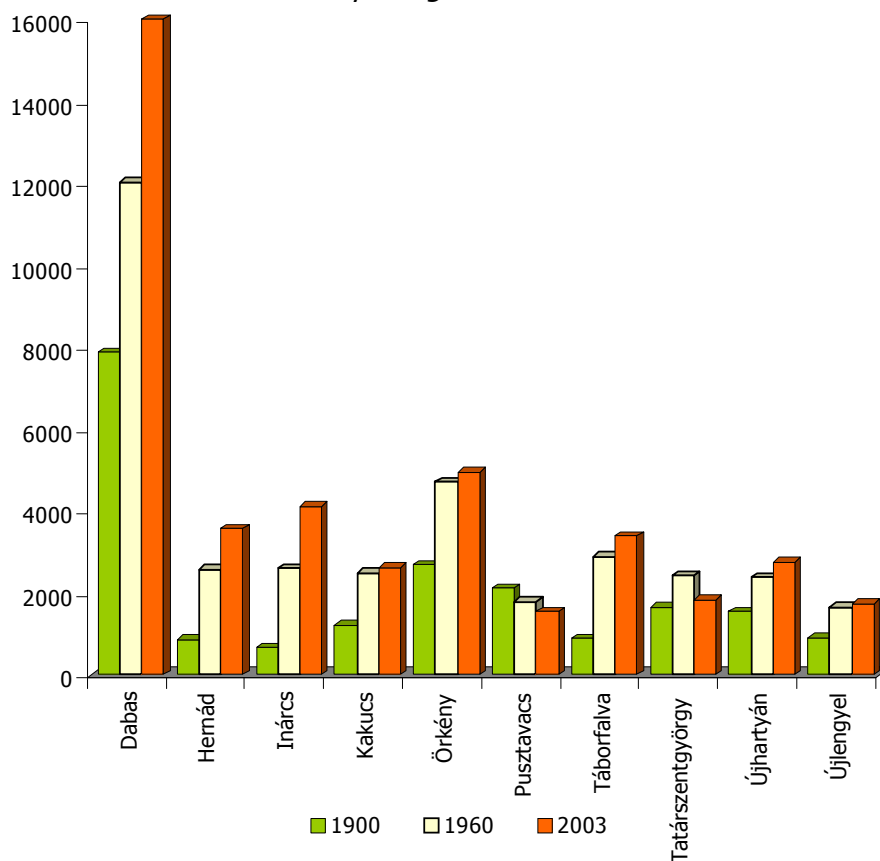
A kilencvenes években Pest megye 185 települése közül mindössze 18-ban nem gyarapodott a lakosok száma, és térségi szinten – az országos tendenciákkal szemben – mindegyikben növekedés tapasztalható. A mértékek természetesen különböznek, az Ország Közepe kistérségben bekövetkezett népesség növekedés alapján a lehetséges 15-ből a 10. helyen állt 2003-ban.

1. táblázat: A jelenlévő, illetve lakónépesség 1900-2003.

Település	1900	1930	1960	1990	2001	2003
Dabas	7878	10095	12032	14763	15841	16021
Hernád	848	1978	2563	2948	3544	3562
Inárcs	660	1705	2579	3306	4042	4116
Kakucs	1203	1678	2482	2374	2592	2614
Örkény	2685	4166	4707	4593	4950	4943
Pusztavacs	2104	2013	1775	1489	1521	1540
Táborfalva	868	2335	2878	2882	3292	3389
Tatárszentgyörgy	1635	2285	2420	1648	1813	1815
Újhartyán	1526	2109	2376	2628	2765	2754
Újlengyel	900	1510	1646	1610	1682	1724
ÖKÖT	20307	29874	35458	38241	42042	42478

Forrás: Népszámlálás, T-Star 2003

3. ábra: A népesség változása 1960-2003

Forrás: Népszámlálás, T-Star

A népszámlálások adataiból tudjuk, hogy a természetes szaporodás a hatvanas és a hetvenes években még növelte a térség lakosságát, a nyolcvanas évektől azonban a mortalitás került túlsúlyba. Napjainkban egyetlen település kivétel, Örkény, ahol a roma népesség magasabb termékenysége tartja pozitív tartományban a mutatót.

A migrációs folyamatok szeszélyesen váltakoznak a térségben. A hatvanas években a Inárcs és Újhartyán kivételével minden településről lényegesen több volt az elköltöző, mint a beköltöző és emiatt több mint kétezer főt veszített a térség. A hetvenes évektől viszont fordult a kocka, négy település vonzereje bizonyult elég nagynak a pozitív vándorlási egyenleghez (Dabas, Hernád, Inárcs és Újhartyán). A következő évtizedben töretlenül népszerű maradt Dabas, Hernád és Inárcs, Újhartyán veszteséget könyvelhetett el, a kilencvenes éveket viszont már minden település migrációs nyereséggel zárta. A kilencvenes években a beköltözők miatt több mint ötezer fővel gyarapodott a népesség, a nagy mértékű halandóság azonban közel négyezerre apasztotta a térség lakossági növekményét.

2. táblázat: A természetes szaporodás és migráció 1970-2003

Település	Természetes szaporodás			Vándorlási különbözet		
	1970-1979	1980-1989	1990-2003	1970-1979	1980-1989	1990-2003
Dabas	668	-183	-624	619	747	1756
Hernád	196	-20	-19	138	197	746
Inárcs	48	-159	-41	248	226	945
Kakucs	130	-14	-149	-162	-222	385
Örkény	239	-5	5	-179	-252	399
Pusztavacs	98	60	-72	-210	-195	68
Táborfalva	166	-44	-84	-62	-205	542
Tatárszentgyörgy	72	-33	-78	-283	-182	295
Újhartyán	109	-111	-227	89	-85	352
Újlengyel	56	-29	-36	-21	-107	144
ÖKÖT	1782	-538	-1325	177	-78	5632

Forrás: Népszámlálás, T-Star

A népesedés folyamatainak nyomán alakul ki a társadalom korszerkezete, s erről tudjuk, hogy hazánkban az előregedés egyértelmű jelei tapasztalhatók. 2001-ben az Ország Közepe még azon kevesek közé tartozott, ahol az idősebb generációhoz tartozók száma alacsonyabb volt, mint a fiataloké, 2003-ra az öregedési index átlépte a 100-as határt, bár az országos 130-as értékkel szemben mindössze 101 az értéke. Települési szinten igen nagyok a különbségek, hiszen Újhartyán 158-as, Pusztavacs 139-es index értékkel bír, erősen előregedő társadalma mellett Hernád 76-os és Inárcs 83-as indexe kifejezetten fiatalos korszerkezetet mutat. Dabast 1990-ben még fiatal korszerkezet jellemezte, (70), és miközben megőrizte vonzókéességét, tehát folyamatos volt a beköltözés a városba, már 2002-re becsúszott az öregedők közé (102).

Nagyon érdekesen alakult Táborfalva és Tatárszentgyörgy esetében a mutató 1990-hez képest, hiszen akkor mindkét település előregedőnek számított. Több évtizedes népesség erózió fordult meg, amikor a kilencvenes években a vándorlási nyereséget érték el, olyannyira, hogy mindkét település átkerült a fiatalos korszerkezetűek közé 89-86-os indexszel. Ez a jellegzetesség gyakran a hasadt társadalom kialakulását jelzi. Tatárszentgyörgyön az előregedő helyi társadalomba a szociális migráció hullámain érkező szegény, gyakran többgyermekes és főként roma családok integrációja aligha valósul meg, s a beköltözők leginkább a szociálisan rászoruló csoportját gyarapítják. A változás már 2001-ben is érzékelhető volt, mert a fiatalos társadalomszerkezet mellett felülreprezentáltak azon háztartások, ahol egyik családtag sem folytatott kereső tevékenységet, és az aktív korúakból

az átlagosnál kevesebben számítottak foglalkoztatottnak. A szegregálódás-romásodás jelei Tatárszentgyörgyön jól érzékelhetők. A Táborfalván mutatkozó dinamizmus sem teljesen pozitív, mindazonáltal a társadalom eróziójának jelei nem markánsak, bár szintén fenyegeti egy hasadt vagy zárványosodó társadalom kialakulása.

A térségben a demográfiai folyamatok következtében az elöregedéssel, s az azzal járó egészségügyi és szociális ellátó rendszert érintő fokozott terheléssel mindenképpen számolni kell. A roma lakosság létszáma a tapasztalható migrációs folyamatok és az átlagosnál magasabb termékenység miatt növekedni fog, s az elmúlt évtizedben elsősorban a foglalkoztatás visszaesése miatt a szociális problémák súlyosbodását tapasztalhattuk. A jelenlegi folyamatok a szociális és foglalkoztatási helyzet további romlását vetítik előre, amely társadalmi konfliktusok kialakulásának lehetőségét hordozzák.

1.4. A népesség képzettségének alakulása

A dabasi statisztikai kistérségben élő népesség képzettségi színvonala tradicionálisan alacsonyabb a Pest megyei átlagnál, a kistérségek között pedig az utolsók között található. Az OKÖT településeinek kifejezetten magas a szakképzetlenség aránya, s bár e tekintetben 1990-ig folyamatosan javítani tudott a helyzetén, 2001-ben már 22 százalékkal volt magasabb a legfeljebb 8 általánost végzetek aránya a megyei átlagnál, miközben 1990-re sikerült 8 százalékra letornászni a különbséget. A dabasi térségben középfokú végzettségűek aránya folyamatosan közelíti a megyei átlagot: 1970-ben a népességen belül a szakképzettek és érettségizettek aránya még csak alig több mint fele volt a megyei átlagnak, 2001-re folyamatos felzárkózás révén eljutott a 85 százalékra. Ez a folyamat azonban a többi térséghez képest lassú volt és így egész Pest megyében az utolsó helyre került. Az átlagot Tatárszentgyörgy, Örkény, Kakucs és Pusztavacs húzza le, de hozzá kell tenni, hogy a megyei átlagot még Dabason sem éri el a mutató!

3. táblázat: Az iskolázottság alakulása (a legmagasabb iskolai végzettség a népességben)

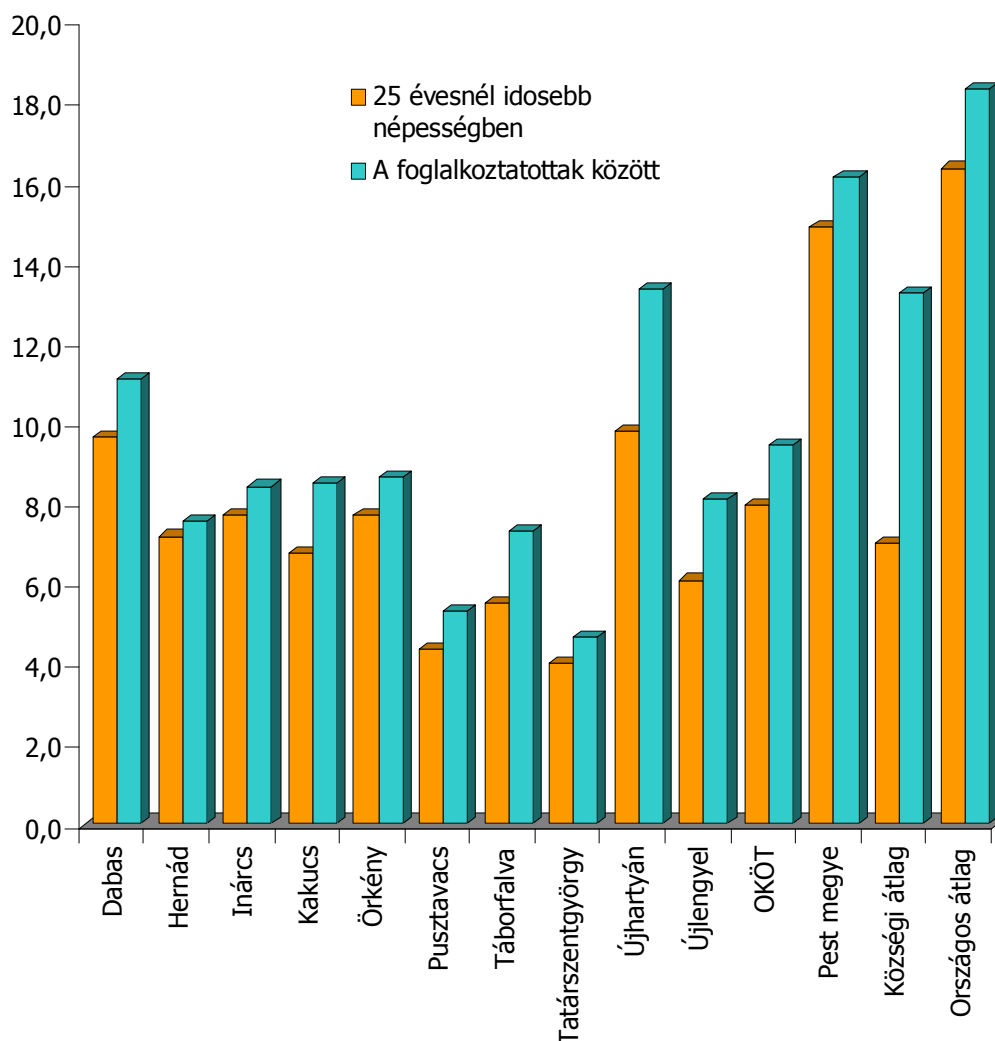
Település	Alapfokú				Középfokú				Felsőfokú			
	1970	1980	1990	2001	1970	1980	1990	2001	1970	1980	1990	2001
Dabas	83,3	69,7	62,5	50,4	2,9	13,6	21,4	36,1	1,1	2,1	3,6	6,5
Hernád	84,5	67,1	61,8	49,7	2,3	15,0	21,7	36,7	0,6	2,1	2,8	4,7
Inárcs	82,5	71,8	64,2	51,5	3,4	12,9	20,0	36,1	0,8	1,0	2,0	5,2
Kakucs	84,6	72,9	66,7	56,4	1,9	11,8	17,7	30,4	0,7	1,1	2,1	4,6
Örkény	80,9	69,1	68,7	57,4	3,6	13,2	18,1	30,0	1,1	1,7	2,7	4,9
Pusztavacs	80,8	69,3	63,5	58,3	3,1	15,1	19,2	31,0	1,2	1,3	3,0	2,9
Táborfalva	81,9	71,1	63,5	53,9	4,3	14,0	20,6	33,1	1,1	1,2	2,2	3,7
Tatárszentgyörgy	85,1	77,2	74,0	64,2	1,8	9,1	12,5	22,2	0,5	1,2	1,7	2,5
Ujhartyán	84,6	67,6	61,7	47,6	3,8	17,5	23,3	39,6	0,9	2,0	3,6	7,0
Újlengyel	84,8	70,5	66,6	54,8	2,7	13,1	20,7	34,4	0,6	1,4	2,1	4,2
OKÖT	83,1	70,2	64,3	52,8	3,1	13,6	20,3	34,2	1,0	1,7	2,9	5,3
<i>Pest megye</i>	<i>78,8</i>	<i>62,1</i>	<i>59,7</i>	<i>43,1</i>	<i>5,8</i>	<i>19,7</i>	<i>25,6</i>	<i>40,3</i>	<i>1,6</i>	<i>2,9</i>	<i>5,0</i>	<i>10,3</i>

A felsőfokú végzettségűek aránya szintén nagyon alacsony, bár maga mögé utasította Nagykáta és Monor térségét. A megyei átlaghoz képest a térség nem javított, hanem rontott helyzetén, hiszen 1970-ben még 60 százalékon állt, 2001-ben már csak 52 százalékon. Ez a folyamat részben az iskolázott csoportok budapesti agglomerációba történő letelepedésének köszönhető, hiszen a szuburbanizáció által érintett térségekben nagyon megemelkedett a felsőfokú végzettségűek száma.

A fiatalabb generációk iskolai végzettsége általában magasabb, mint az idősebbeké, ezért a foglalkoztatottak között magasabb a diplomával rendelkezők aránya, mint a felnőtt népességben általában. Az Ország Középe kistérségben is érzékelhető ez a folyamat, sajnos az országos átlagnál is jóval alacsonyabb iskolázottság mellett. A népességben a felsőfokú végzettségűek aránya meghaladja az országos községi átlagot, a foglalkoztatottak között ez már nem mondható el.

A generációk közötti képzettségi különbség az erősen elöregedő társadalmú Újhartyánban szembetűnő a képzettség generációk közötti növekedése. A két mutató viszonyában a népesség korösszetételének hatása is érvényesül, vagyis a képzetlenebb idősök nagy aránya a mutatók közötti különbséget megemeli.

A felsőfokú végzettségűek aránya a 25 évnél idősebb népességben és a foglalkoztatottak között 2001

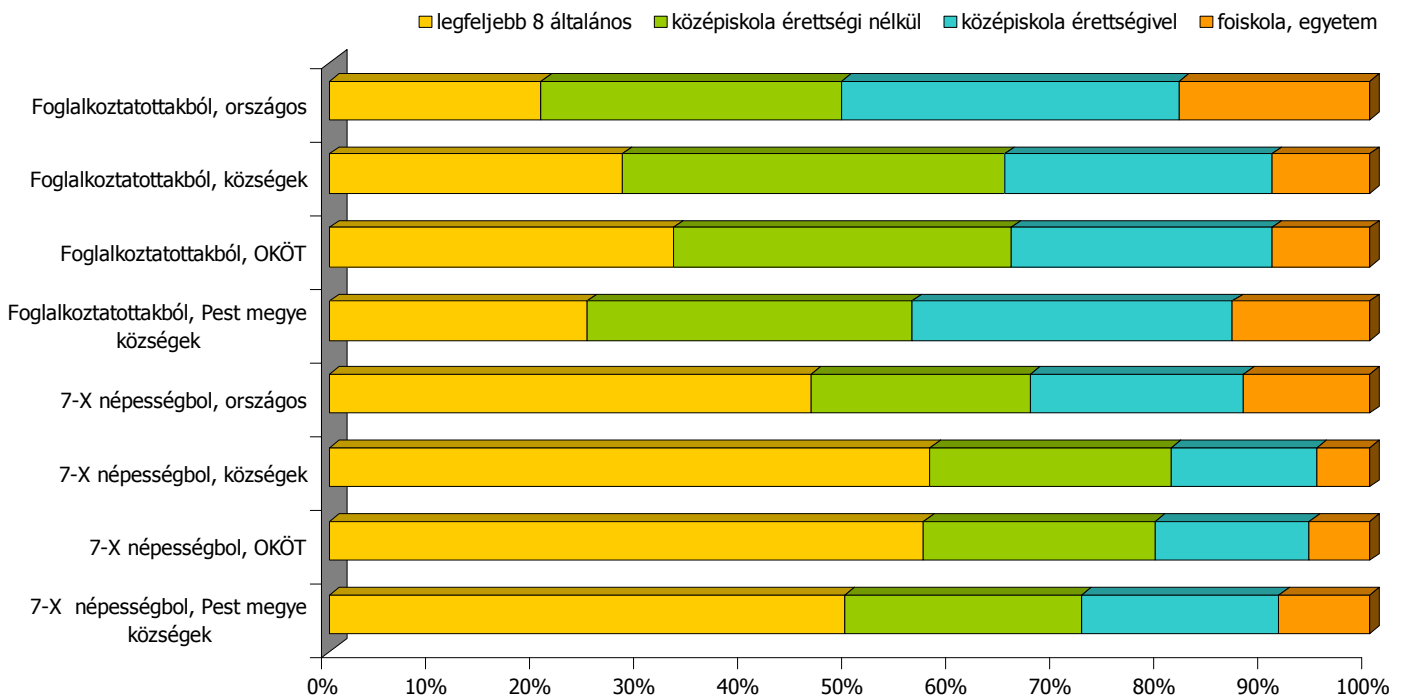
Adatok forrása: KSH, Népszámlálás

A népesség iskolázottsága a térségben olyan alacsony, hogy országos viszonylatban is a középmezőny aljára kerül, sőt az utolsó harmadban található. Az elvégzett osztályok átlagos száma¹ alapján képzett rangsorban a dabasi kistérség településeinek egyike sincs benne az

¹ Kiss János (ELTE) a 7 éves és idősebb népesség elvégzett osztálya alapján, osztályközös gyakorisági sorból számított mutatója.

első hatszáz között, Újhartyán a 615. helyen található, Dabas a 818. Tatárszentgyörgy országos viszonylatban is a sor végén kullog, a 2809. helyre sorolódott, ennél hátrább egyetlen Pest megyei település található, Ipolytölgyes. Az OKÖT a kistérségek között a 115. helyen áll, ezzel az utolsó harmadban, illetve a hetedik decilis végén található. A Pest megyei kistérségek közül csak a 117. helyen lévő nagykátait sikerült leköröznie, viszont az előtte állók közül, az aszódi 30, a ceglédi 32, a szobi 33, a monori 43 hellyel megelőzi az országos rangsorban.

Az iskolázottság mutatói országos községi és városi összehasonlításban, 2001

Forrás: Népszámlálás 2001

Az Ország Középe kistérségben a népesség iskolázottságának mutatói a községek szintjének megfelelő, a foglalkoztatottak között lényegesen magasabb az alacsonyan iskolázottak, a legfeljebb általános iskolát befejezettek aránya, keskenyebb a szakképzettek rétege, az érettségizettek és a felsőfokú végzettségűeké annak megfelelő. Ez a különbség vélhetően annak köszönhető, hogy a dabasi kistérségben az elhelyezkedési lehetőségek lényegesen jobbák, mint országsszerte, s itt még a szakképzetlenek is munkához jutnak, ennek a lehetősége azonban az ország falvaiban lényegesen rosszabb, mint a Budapesthez közel fekvő térségben.

Pest megyében mind a népesség, mind a foglalkoztatottak képzettségi összetétele közel áll a városi szinthez, éppen ezért ehhez képest számottevő lemaradással küzd az OKÖT, s ahhoz is közel meg kellene duplázni a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányát, hogy a megyei átlagot elérje. A felsőfokú végzettségűek számának és arányának növelése az iskoláztatási stratégiák mellett azzal is növelhető lenne, ha sikerülne helyben vagy a környéken tartani a fiatal diplomásokat. Tapasztalható Ország Középe kistérségben is, hogy a felsőfokú végzettségűek elhagyják lakóhelyüket, részben a kecsesgatóbb perspektívák csábításának engedve, részben azért, mert kevés lehetőséget látnak saját településükön. Felerősíti ezt a folyamatot a bizalmatlanság, ami jelentkezik úgy, hogy a helyi diplomások szakértelmében kevésbé bíznak az emberek, mint a budapesti vagy nagyobb városok ügyvédekben, orvosokban, más szakembereiben. Tipikus jelenség, hogy más településről választanak

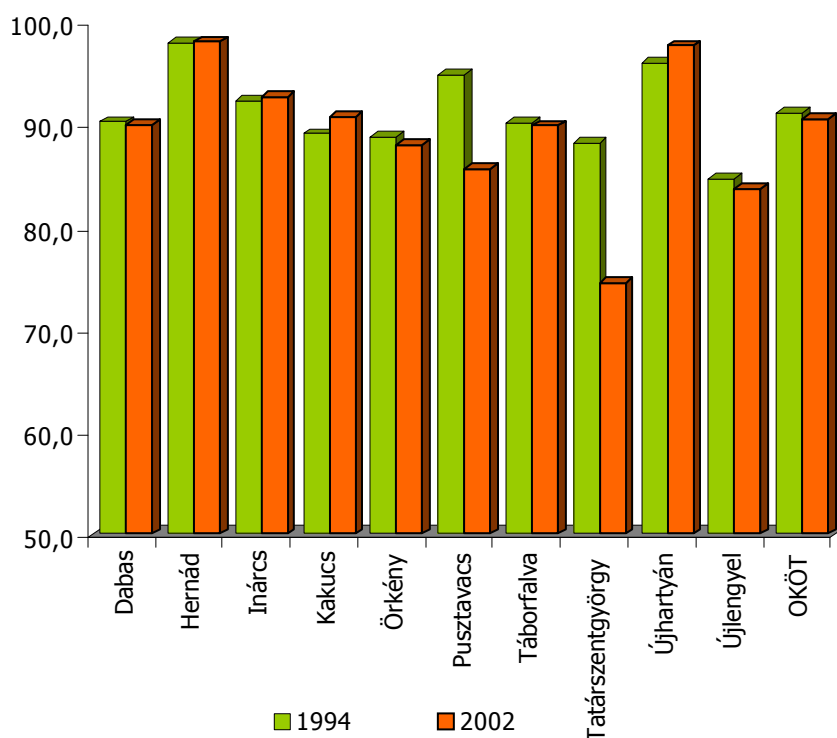
felsőfokú üzleti szolgáltatást nyújtót is, attól tartván, hogy véletlenül kitudódnának olyan információk, amit a megbízó titokban kíván tartani.

1.5. Lakossági jövedelmi viszonyok, életkörülmények

A lakossági jövedelmi viszonyait adózási adatokból, az életkörülményeket a személygépkocsi ellátottság és telefonvonal sűrűség alapján jellemezzük, valamint a lakásállomány megújulásának mértékét vesszük szemügyre.

A lakosság *jövedelmi viszonyait* a kifehérített összegek alapján tudjuk megítélni, bár az agrártradíció továbbélésének és a közeli fekete munka lehetőségének következtében vélhetően a kimutathatónál lényegesen magasabb a lakosság rendelkezésére álló jövedelem. Az egy adózóra jutó jövedelem (külön adózó jövedelmek nélküli) összege a kistérségben az országos átlagnak csak négyötöde, de Budapest hatása annyira erős, hogy az országos átlag fölé csak néhány település kerül, ezért a főváros nélkül számolt „vidéki” átlagot használjuk, s annál már csak kilenc százalékkal alacsonyabb az OKÖT-ben számolható jövedelmi színvonal. A térség helyzete viszonylag stabil maradt, bár 1994 és 2002 között növekedett a vidéki átlagtól való lemaradása (91,1% — 90,5%), s ez nem kis részt a lakossági és gazdasági szuburbanizációnak tulajdonítható, amely a módosabb középosztályi és felső-középosztályi egzisztenciák budapesti agglomerációba történő költözését hozta, s ez megemelte a „vidéki” átlagot.

4. ábra: Az átlagos havi jövedelem eltérése a „vidéki” átlagtól, 1994-2002

Forrás: APEH-SZTADI

Az Ország Középe Kistérségben nem akad egyetlen település sem, ahol a jövedelmi színvonal meghaladná a vidéki átlagot, a legjobban Hernád és Újhartyán közelíti meg. A legfeltűnőbb változás a Tatárszentgyörgyön bekövetkezett erős relatív romlás, bár Pusztavacson is jelentős

pozícióvesztés figyelhető meg. A többi településen csekély elmozdulásokkal valamivel az átlag 90 százaléka alatt maradtak a jövedelmek.

A lakossági jövedelmi viszonyok alapján nem gondolnánk, hogy a térségben 2003-ban 100 lakásra 83 személyautó jutott, s ez lényegesen magasabb *személygépkocsi sűrűség*, mint az országos 67-es érték, bár elmarad a Pest megyei 86-os, kirívóan magas átlagtól. Pest megyében több településen is előfordul, hogy több az autó, mint a ház, bár ezt a jelenséget nem tapasztalhatjuk ebben a térségben, néhány év múlva előfordulhat Hernád vagy éppen Újhartyán esetében. A kiemelkedően magas autósűrűséget részben indokolják az agrártradíciók, hiszen a budapesti piacokra szállító kertészek gyakran kénytelenek több autót is fenntartani a termelés és a kereskedés lebonyolíthatósága érdekében, bár ugyanígy eshetnek latba a mostoha tömegközlekedési viszonyok.

A *telefonvonalak sűrűsége* a dabasi kistérségben megfelel a megyei átlagnak, s ennek megfelelően lényegesen jobb a telefon ellátottság, mint országos szinten. Sajnos nincs információnk a mobil telefonokról annak ellenére, hogy a beszédforgalom jelentős része ma már átterelődött erre a csatornára. Az mindenképpen feltűnő, hogy Kakucs kivételével a térség minden településén több az autó, mint a vezetékes telefonvonal!

A lakásépítések üteme részben a település migrációs vonzerejének és a beköltözők valamint a lakosság jövedelmi viszonyainak függvényében alakul. A térség nem tartozik a legnagyobb ütemben megújulók közé, mindössze az erősen öregedő szobi és a ceglédi kistérséget sikerült megelőznie. A térségben mintegy 165 ezer négyzetméternyi lakás épült közel másfél évtized alatt, ez alig valamivel több, mint amennyi Veresegyházon, illetve Gödöllőn épült. Érden közel félmillió négyzetméternyi új lakóterület született a lakosok beruházásai nyomán, ami mintegy háromszorosa az OKÖT teljes területén megvalósult új építéseknek.

A lakásépítés alakulása 1990-2003

Terület	Lakásállomány 2003 (db)	Épített lakások 1990-2003			
		száma (db)	összes területe(m ²)	Átlagos nagysága (m ²)	a 2003. évi lakás- állományból (%)
Dabas	5 837	535	58 096	109	9,2
Hernád	1 310	259	22 906	88	19,8
Inárcs	1 423	256	25 350	99	18,0
Kakucs	913	64	6 002	94	7,0
Örkény	1 720	128	12 003	94	7,4
Pusztavacs	563	41	3 860	94	7,3
Táborfalva	1 355	153	12 634	83	11,3
Tatárszentgyörgy	673	41	3 929	96	6,1
Újhartyán	1 049	101	12 110	120	9,6
Újlengyel	671	72	8 444	117	10,7
OKÖT	15 514	1 650	165 334	100	10,6
<i>Pest megye</i>	<i>407 985</i>	<i>63 600</i>	<i>6 560 814</i>	<i>103</i>	<i>15,6</i>

Forrás: T-Star

A lakásépítések alakulása és a lakásállomány megújulása többnyire híven tükrözi a lakosság összjövedelmi viszonyait, s e tekintetben az Ország Középe kistérségen belül is nagyon jelentős különbségek tapasztalhatók. A legnagyobb ütemben Hernád és Inárcs lakásainak száma növekedett, s csak e két községben élénkebb a megyei átlagnál a építési kedv és képesség. A sor másik végén Tatárszentgyörgy található, ahol mindössze a Pest megyei átlagnak alig több mint harmadával bővült az új építésű ingatlanok aránya, s emellett Kakucson, Örkényben és Pusztavacson a megyei átlag felét nem éri el a mutató értéke. Az épített lakások mérete megfelel az átlagosnak, bár Dabas, Újlengyel és Újhartyán esetében

láthatjuk annak a jelét, hogy aki építkezik, az igyekszik a lehető legtöbbet kihozni a beruházásból. Mindazonáltal ezek a kiemelkedő esetek nem extrémek, meg sem közelítik a telki 168 vagy a törökbálinti 145 négyzetméteres közel másfél évtized alatt mért átlagos méretet. Telkiben 1993 után, Törökbálinton 1996 után kezdődött meg az épített lakások méretének rohamos növekedése, az OKÖT településein mindvégig átlag körül alakult, s csak az utóbbi néhány évben tapasztalható, de nem konzekvensen az új lakóingatlanok „megnagyobbodása”.

1.6. Gazdaság

A dabasi statisztikai kistérségben a gazdaság a rendszerváltás küszöbére csekély örökséggel érkezett, nagy mezőgazdasági üzemek és ezek melléküzemágaiban a budapesti iparhoz szorosan kapcsolódó ipari-szolgáltató tevékenységek működtek. A gazdaságot egyoldalúság és függő helyzet jellemezte, a térségben nagy volt az ingázásra kényszerülők tábora. A kilencvenes években a mezőgazdasági szövetkezetek eliminálódtak, a melléküzemágak hamar felszámolódtak, egy részük privát vállalkozásba ment át. Az Ország Középe Kistérségben kevés volt a közép- vagy nagyüzemi méretű szervezet, nem volt olyan nagyobb volumenű gazdasági tevékenység, amely gyorsan regenerálta volna a térségi gazdaságot. A kilencvenes éveket sok változás és *a helyi, valamint betelepülő kisebb-nagyobb cégek megerősödése jellemezte.*

A térségben a *működő vállalkozások sűrűsége* az országos átlag körül alakul, ez egyúttal azt is jelenti, hogy a Pest megyei élvonal mögött messze elmarad, bár így is megelőzi Szob, Nagykáta, Cegléd és Monor környékét. A főváros nélkül számolt „vidéki” átlagnál viszont némiképp még magasabb is a dabasi kistérség mutatója, s az ezer lakosra jutó vállalkozások száma alapján a kistérségek első harmadának vége felé található. A Pest megyei átlagnál magasabb a vállalkozássűrűség Újhartyánban és Dabason, a „vidéki” átlagnál jobb a mutató Hernádon és Újlengyelben is. A többi településen viszont már viszonylag kevés a vállalkozás számában és a népességhez viszonyítva is.

4. táblázat: Vállalkozások mutatói 2003

Település	Működő vállalkozások		Jogi személyiségű cégek	Jogi személyiség nélküli cégek aránya (%)	Egyéni vállalkozások
	száma (db)	ezer lakosra jutó száma			
Dabas	1 405	87,3	19,5	23,2	57,3
Hernád	285	77,2	18,2	18,9	62,8
Inárcs	278	64,7	18,3	18,7	62,9
Kakucs	153	58,1	13,7	22,9	63,4
Örkény	283	56,7	14,8	17,7	67,5
Pusztavacs	60	39,8	11,7	11,7	76,7
Táborfalva	203	59,0	14,3	10,8	74,9
Tatárszentgyörgy	82	43,7	9,8	15,9	74,4
Újhartyán	253	92,1	22,9	21,3	55,7
Újlengyel	152	86,1	32,9	23,7	43,4
OKÖT	3 154	73,3	18,8	20,6	60,7
<i>Pest megye</i>	<i>97 317</i>	<i>86,6</i>	<i>21,5</i>	<i>26,8</i>	<i>51,7</i>

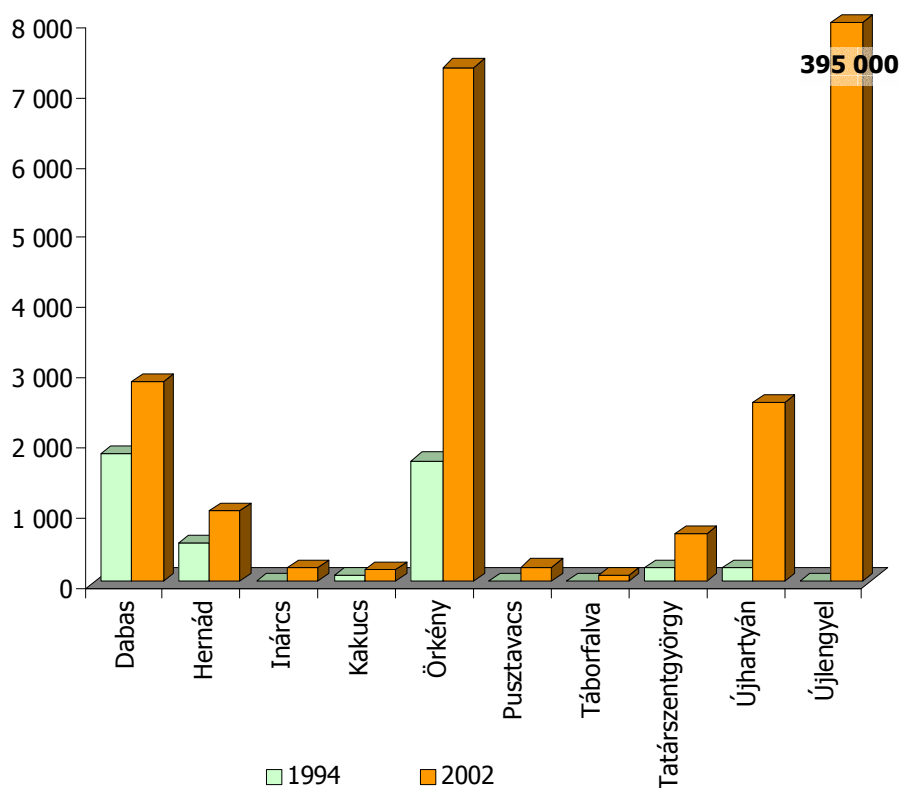
Forrás: T-Star 2003

A térségben a vállalkozások között az egyéni vállalkozások a legszámosabbak. Általában a vállalkozássűrűség és az egyéni vállalkozások aránya ellentétesen mozog, minél magasabb a vállalkozássűrűség, annál alacsonyabb az egyéni vállalkozók aránya. Az egyéni vállalkozások

túlsúlyát rendre a társas vállalkozások hiánya eredményezi. Az OKÖT területén a Pest megyei átlagnál alacsonyabb vállalkozássűrűséget és az egyéni vállalkozások lényegesen nagyobb arányát tapasztalhatjuk, így nem tartozik a legimpozánsabb térségek közé. Ha azonban a „vidéki” területekhez viszonyítjuk, nincs mit szégyellnie a térségnek: a dabasi statisztikai kistérség a Budapest nélkül számított átlagnak megfelelő szerkezetű és sűrűségű gazdasági tevékenységet folytat.

A térségben *felhalmozott tőke* összege a megyében, minden más térséget messze megelőzve, a legnagyobb, sőt, országos viszonylatban is a negyedik helyen áll. Miként az előtte álló térségekben, a dabasiban is off-shore cégek megtelepedése növelte meg a tőke összegét. Országos viszonylatban ez tapasztalható Újlengyelben, Alsópetényben, Szombathelyen és Szentendrén is, és ezeknek akkora a súlya a „vidéki” gazdaságban, hogy az átlagok szintjén is megtévesztők az adatok.

5. ábra: A kettős könyvvitelt vezető cégek jegyzett tőkéje (millió Ft)

Forrás: APEH SZTADI

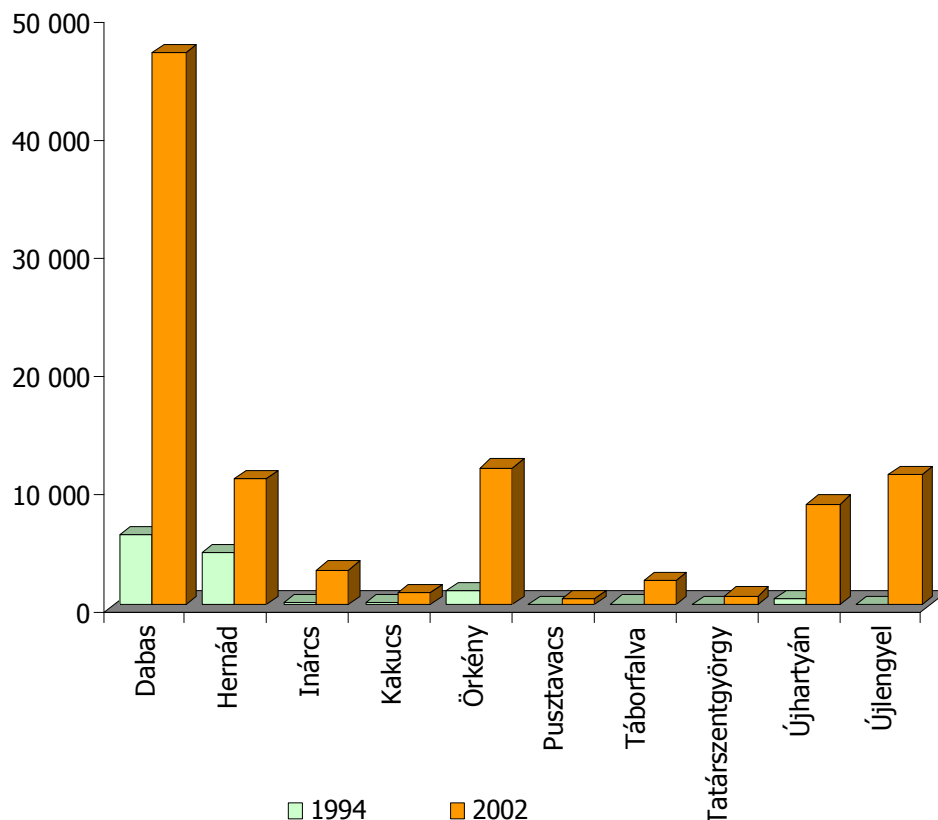
2001-ben Újlengyelben 939 milliárd Ft jegyzett tőkével rendelkeztek a vállalkozások, 2002-ben ez 395 milliárd forintra csökkent. Ez a csak papíron létező befektetés a térség gazdaságában unikum, a gazdaság fejlődésének alapfolyamatai ettől teljesen függetlenül zajlanak. Mindazonáltal Örkényben (Monortel) és Újhartyánban (az ipari park) a tőkenövekedés mögött – mint az országban sok helyütt – a külföldi tőke megtelepedése áll, Dabason és a térség többi településén viszont főként hazai vállalkozások izmosodásának és letelepedésének következtében gyarapodott a felhalmozott tőke.

A tényleges gazdasági tevékenységről tájékoztatást nyújt a nettó árbevétel alakulása, s mint látható, ennek alapján a térségben a gazdasági súlypontok máshová helyeződnek: Dabas gazdasága egyértelműen kitűnik, mellette Hernád, Örkény – a térségi központok – számítanak erősebb gazdaságú településeknek. *Dabas* gazdaságának alapját három nagy szereplő, a

Dabasi Nyomda Kft., a Diego Kft. és a Vitafort Rt, valamint három tucatnyi középvállalkozás adja, köztük az autópálya melletti panziókat üzemeltető Vénusz 89 Kft, a Dabastej, a Ferro-Sped, a Ferro Trans, a Piccolo Kft vagy a Chemitat Kft. Összességében több mint 600 cég és mintegy 800 egyéni vállalkozás képezi a város gazdaságát.

Hernádon működik és térség legnagyobb foglalkoztatója a Her-Csi-Hús Kft, emellett egy nagyobb – az előbbihez kapcsolódó – Hercsi-Szolg Kft. és két középvállalkozás, a Galldorf és a Her-Trade Kft., és több tucat kisebb cég található a településen. *Örkényben*, mint említettük, a Monortel egy igazán nagy cég, mellette két közepes a Hungarpet és a Paralell Kft., s fél tucatnyi kis-közepes vállalkozás működik. *Újlengyel* gazdasági ereje részben látszat csupán, hiszen iparüzési adó nem terheli itt a vállalkozásokat, ezért a tényleges gazdasági tevékenység és a székhely sok esetben szétválik, így munkahelyet a helyieknek és a környék lakosainak kevéssé teremt. A településre bejegyzett, de máshol tevékenykedő cégek léte az önkormányzat számára mégis számottevő előnyöket hordoz, hiszen hozadékként más csatornákon megnövekedett bevételeiből olyan fejlesztéseket tud finanszírozni, ami e cégek jelenléte nélkül lehetetlen volna. Mindezzel együtt a cégek bevételei megközelítik az örkényi vállalkozások teljesítményét. *Újhartyán* és a térség feltörekvő gazdaságában sajátos színt az ipari park és az ott megtelepedett főként ipari tevékenységek megerősödése a (Taiho és Nissho Kft., a Phoenix Projekt) révén, s hogy itt található az M5 autópályát üzemeltető Intertoll Rt., az Artic-Trans és a Roche. Emellett erős középvállalkozás a Bro-Ker-Bét Kft. és a DSM Kft.

6. ábra: A kettős könyvvitelt vezető cégek nettó árbevétele (milliárd Ft)

Forrás: APEH-SZTADI

A térség többi településén a gazdaság teljesítménye meg sem közelíti az előbbieket szintjét. *Kakucson* ugyan megmaradt a mezőgazdasági szövetkezet és a beszükkült agrártevékenység, a Budapestre ingázó település helyi gazdasága a külső agglomerációs gyűrűben mégis

gyenge maradt. *Inárcs* szintén ingázó település alapvetően, a gazdasága mégis sikeresen megerősödött, elsősorban hazai ipari és ipari-szolgáltató, fuvarozó tevékenységet végző vállalkozásoknak köszönhetően. *Táborfalva* gazdasága főként helyi gyökerű vállalkozásokból tevődik össze, s ezek megerősödése, illetve a Rega-Metall Kft. működése növelte meg a település gazdaságának erejét. *Tatárszentgyörgy* gazdasága kicsiny, ám a cégek közül egyet, a Sarlóspuszta Turisztikai Központot, az Ország Középe legsikeresebb turisztikai vállalkozását mindenki ismeri. Pusztavacs gazdaságában a faipar az egyik legfontosabb ágazat, ebből a NEFAG és a Fo-Fa Kft. a két legnagyobb szereplő, a legjellegzetesebb cég mégis a Struccfarm.

A térség gazdaságában sajátos szerepet töltenek be az agrártermelők, elsősorban a kertész vállalkozások, miként ez kiderült a SAPARD és az AVOP térségi tervezése során is. Az évszázados, illetve több évtizedes hagyományokra visszatekintő primőr és szántóföldi zöldség- és gyümölcsstermesztés, illetve a virágkertészet évtizedeken keresztül sokak számára nyújtott kiemelkedő mellékjövedelmet, és az utóbbi két évtizedben többen profi vállalkozássá fejlesztették tevékenységüket. A legfőbb piacuk ma is a budapesti kereslet kiszolgáló kis- és nagykereskedelem és a nagybani piacok. 2004-ig a bejáratott üzleti kapcsolatokon keresztül jól tudták értékesíteni termékeiket, mára ezek a lehetőségek beszűkültek, erősen jelentkezik a térségben az üzletláncok és bevásárló központok konkurenciája, és a termelési és értékesítési integráció hiánya miatt sokan kénytelenek feladni tevékenységüket.

A térségben a mezőgazdasági termelőkre nagy feladat vár a természeti környezet viszonylagos egyensúlyának megőrzésében, helyrebillentésében. A Duna-Tisza-közi Homokhátság vízháztartása felborult, kevés a csapadék, a homokos talaj végső eróziójának megakadályozása és az elsivatagosodás elkerülése érdekében a mezőgazdasági termelésben végre kell hajtani a talajadottságokhoz igazodó a termékszerkezet és művelési mód változtatásokat, amely a szárazgazdálkodás, illetve az agrár-környezetgazdálkodás területeinek kiterjesztésével valósulhatna meg. A területeken a művelés felhagyása a sivatagosodás folyamatát gyorsítaná, ezért nagyon fontos, hogy kormányzati, homokhátsági és térségi szinten koordinált módon megtörténjen a kármentés és az adottságokhoz igazodó termékszerkezet váltás.

A térségben az élelmiszeripar specializáltan jelenik meg. Sok kis vágóhid és néhány nagyobb képviselteti magát a dabasi kistérségben, amelyek azért bírnak jelenleg létezni egymás mellett, mert mások a piacaik, bár a koncentrációs folyamatok még nem fejeződtek be, bizonyára néhány be fogja fejezni működését a következő tíz évben. A termelők számára rendkívül fontos ezen vágóhidak létezése, ugyanis a sertés, a szarvasmarha és a baromfi ágazatban is jobban fizető alternatívát jelentenek a nagy cégek részére nyersanyagot biztosító felvásárlókkal szemben. Ezek mindegyikének problémát és további beruházásokat igényel, hogy megfeleljenek az EU hatályos szabályozásának. Más ágazat, de hasonló problémák: Több válságperiódust élt át a Dabastej, amely napjainkig átvészelt a legkülönbélebb piaci problémákat. A cég az uniós követelményeknek még nem minden tekintetben felel meg, még működhetnek, bár válaszütt előtt állnak tulajdonosai.

Divatos új irányzat a turizmus fejlesztése, amely a kilencvenes években valóban több elmaradott és fejlett ország térségében húzóágazattá vált, ám úgy tűnik, speciális helyzetek szükségesek ahhoz, hogy valóban fontossá váljon egy település vagy térség gazdaságában. Magyarországon csak a Balaton környékén, közvetlenül a parton lévő településeken mutatható ki statisztikai szinten a turizmus szerepe, már Budapesten és olyan kedvelt célterületeken, mint a Dunakanyar vagy Hajdúszoboszló gyógyturizmusa sem elég erős ahhoz, hogy kimutathatóan fontos ágazat lenne.

A dabasi térségben is inkább jövője, mint múltja van az idegenforgalomnak. A fejlesztési szándék megnyilvánult a térségi turizmusfejlesztési koncepció készítésében, készült kistérségi imázs és marketing program, és értékmegőrzési és karaktererősítési program is. Emellett a dabasi és gyáli statisztikai kistérség 15 települése Alföld Kapuja kistérség néven közösen működtet egy Turinform irodát, amely felvillantja a térségi turisztikai kínálatának sokszínűségét. Már megjelent egy szép kiállítású kiadványuk, amelyben rövid ízelítőt kaphatunk a települések legfontosabb turisztikai kínálatából. Dabas idegenforgalmának fellendítése céljából saját stábot készült felállítani.

A térségben történelmi okokból viszonylag kevés azon kulturális-történelmi nevezetességek és események száma, amelyek a városi kiránduló turizmus célterületévé tennék a térséget, s ezek állapota is javításra szorul. Az 5-ös út és az autópálya mellett működik néhány vállalkozás, amely a nem csekély átmenő személy- és teherforgalom igényeinek kiszolgálásából él meg. Emellett felfutóban van a vadászatra és horgászatra építő turizmus, valamint a térségben lévő speciális sportpályák rendezvénykínálata is egyre fontosabb válik (lovaglás, gokart, motocross-pálya).

A térség idegenforgalmának fejlesztésében még nem történt meg a célcsoportok meghatározása, ugyanis mert minden célcsoport térségbe vonzása más-más kínálatot igényel. Az egyik lehetséges irány, amire Inárcson már évek óta rendszeresen építenek, a gyerekes családoknak szervezett hétvégi kiránduló program, amelyekre neves fellépőkkel és kreatív programokkal környékbeli és budapesti családokat is várnak. A másik lehetséges célközönség az egyes speciális sportok kedvelői. A gokart pálya már önmagában jelentős forgalmat bonyolít, de mellette még nem jelent meg a minőségi szálláshely kínálat. A lovas és vadász turizmus fejlesztése szintén megalapozottnak tekinthető már a térségben, Salrópuszta ennek minőségi kínálatát nyújtja, de vannak más lehetséges szereplői is ennek a piacnak. A térségben működő másfél tucatnyi vadásztársaság egymással és nemzetközi partnereikkel több évtizede kapcsolatban állnak, az erre épülő szolgáltatások még fejletlenek, hiányzik a minőségi szálláshely és vendéglátás. Nagyon fontos, hogy az idegenforgalomban érdekeltek szoros együttműködést alakítsanak ki a térségen belül és az egész régióban, hogy az egyes célcsoportok igényeinek megfelelő kínálat integráltan jelenjen meg.

A kistérség jelenlegi és jövőbeli gazdasági lehetőségeit meghatározza:

- a kistérség közlekedés-földrajzi fekvése:
 - az ország legnagyobb fizetőképes keresletétől nem túl távoli helyzete, amely input és output piacot is biztosít a helyi gyökerű vállalkozóknak és vállalkozásoknak,
 - az ország gazdasági központja elérhető munkalehetőséget kínál az Ország Középe kistérség lakóinak is;
 - a dél-kelet-európai fő áruáramlási útvonalon fekszik, s ez lehetőséget teremt helyi és regionális kihatású befektetésekre
- hogy mennyire sikerül a helyi gyökerű vállalkozásoknak egymással és a betelepülőkkel gazdasági kapcsolatokat generálni;
- hogy ki tud-e lépni az alulképzett munkaerő kínálatú térségek közül, s képessé válni innovatív tevékenységek befogadására.

1.7. Foglalkoztatás

1.7.1. A foglalkoztatás változása

1990-ben a dabasi kistérségben több mint 12500 munkahely létezett, amelyek 72 százalékát helyi munkavállalók töltötték be, bár a helyi foglalkoztatottak közel fele (46%) más településen kereste kenyerét. A foglalkoztatottak és munkahelyek számának visszaesése a térségben kisebb volt, mint országszerte, bár ez nem vigasztalja azokat, akik elveszítették megélhetésüket, illetve nem kaptak munkát. A térségben növekedett a népesség, a foglalkoztatottak száma ennek ellenére kevesebb lett. A foglalkoztatottak között az eljárók aránya csekély mértékben, a bejárók száma és aránya jelentősen lecsökkent, vagyis a munkahelyek számának csökkenése a bejárók számának kopásával járt, a helyi foglalkoztatás csak csekély mértékben változott annak ellenére, hogy az utazás az elmúlt évtizedben megdrágult, azaz az emberek nem adják fel távoli munkahelyeiket.

5. táblázat: A munkaerőpiac változása a térségben

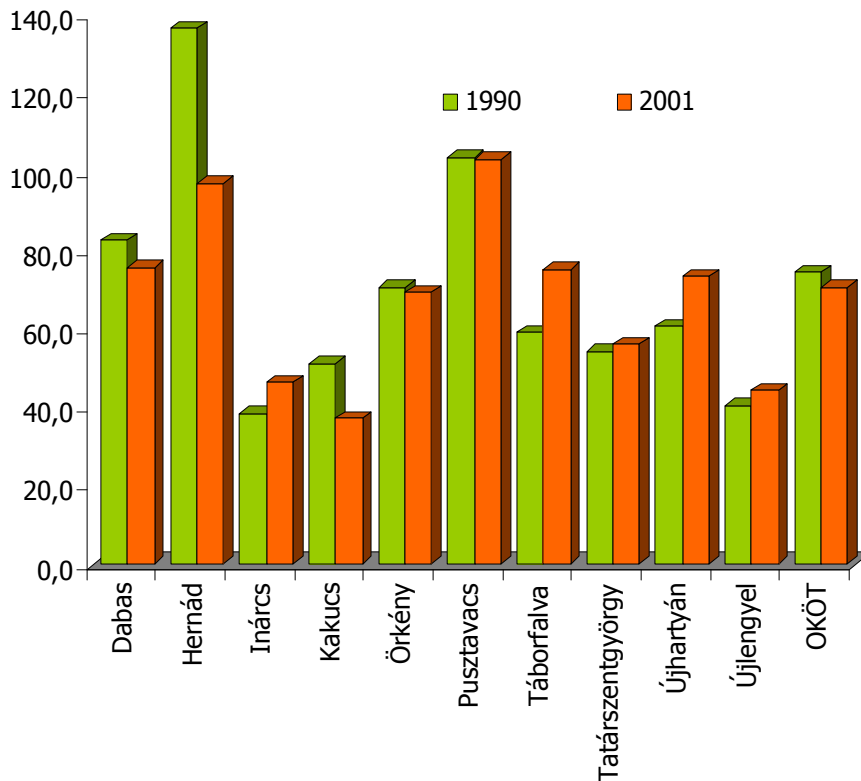
Településnév	Munkahelyek száma (db)		A foglalkoztatottakra jutó munkahelyek száma		Foglalkoztatottak számának változása	Eljárók aránya a foglalkoztatottakból		Bejárók által betöltött munkahelyek aránya	
	2001 (db)	változás 1990-2001	1990	2001		1990	2001	1990	2001
Dabas	4607	-1014	82,4	75,7	89,2	37,2	37,9	23,8	17,9
Hernád	1349	-461	136,5	97,0	104,9	28,1	35,4	47,3	33,4
Inárcs	679	115	38,4	46,4	99,7	68,4	65,4	17,9	25,5
Kakucs	364	-179	51,0	37,1	92,1	64,2	70,2	29,8	19,8
Örkény	1090	-208	70,6	69,2	85,6	47,5	44,7	25,6	20,1
Pusztavacs	585	-116	103,7	103,2	83,9	38,6	32,3	40,8	34,4
Táborfalva	822	98	59,1	75,0	89,4	50,7	45,4	16,6	27,3
Tatárszentgyörgy	276	-66	54,1	55,9	78,2	58,1	54,3	22,5	18,1
Újhartyán	759	89	60,5	73,2	93,6	58,2	52,4	30,9	34,9
Újlengyel	264	-27	40,5	44,4	82,8	65,5	63,0	14,8	16,7
ÖKÖT	10795	-1769	74,4	70,6	90,6	46,4	45,9	28,0	23,4

Forrás: Népszámlálások

Az Ország Középe kistérségben a munkaerőpiac eltartó képessége, az egy foglalkoztatottra jutó munkahelyek száma 1990-hez képest kis mértékben romlott. A munkahelyek száma az országos 23 százalékkal szemben csak 16 százalékkal csökkent, s a foglalkoztatottak száma sem 18,5 százalékkal csökkent, csak 9,4 százalékkal.

A térségen belül Hernádon, Kakucson és Dabason a helyi munkaerőpiac eltartó képessége, jelentősen romlott, a többi településen kis mértékű pozitív és negatív irányú elmozdulást tapasztalhatunk, a legkedvezőbb folyamatokat Inárcson, Táborfalván és Újhartyánban regisztráltuk. Az ingázás mértéke ugyan alig változott, figyelemre méltó azonban, hogy Dabas, Hernád és Kakucs esetében még növekedett is a naponta útra kelők aránya, és a települések felében a munkavállalók több mint fele nem helyben keresi kenyerét. E térséget e sajátosságából kifolyólag az ingázók közé sorolhatjuk, ám azok közé, amelyek rendelkeznek helyi központtal, s nem végletesen függenek a budapesti, illetve az agglomerációba települt cégek munkahely kínálatától.

7. ábra: A munkaerőpiac eltartó képességnek változása 1990-2001.

1.7.2. Ingázási kapcsolatok

Az ingázás egyike a legfontosabb térségi szervező erőknél. A dabasi kistérségben az ingázás mértéke lényegesen meghaladja az országos átlagot, azonban Pest megye – a budapesti ingázás miatt meglehetősen magas – mobilitási szintjét nem éri el. Az ingázóknak csak a negyede jár térségen belüli munkahelyre. A térségen belül a legtöbben természetesen Dabasra járnak, majd Hernád és Újhartyán következik a sorban, ezek a legerősebb gazdasággal bíró települések, vonzásuk is ennek megfelelő. Kakucs ingázó település, nem célterület, akárcsak a perifériális helyzetű Újlengyel és Tatárszentgyörgy. A többi település, Örkény, Pusztavacs, Táborfalva és Inárcs, kisebb mértékben, de ingázási célterületek. A legszorosabb munkaerőpiaci kapcsolatot Dabas és Újhartyán, illetve Dabas és Örkény között mérhetjük, illetve Hernád és Örkény között.

Aki útra kel, az már messzebbre eljut; az eljárók 40 százalékát a budapesti munkaerőpiacon keresi kenyerét, közel 10 százalékának útja a gyáli kistérségbe vezet, főleg Ócsára és Alsónémedire. A többi ingázó útiránya nagyon diffúz, sok településre járnak kevesen. A legkoncentráltabb irány Táborfalváról (122 fő) néhány Bács-Kiskun megyei településre vezet, de a monori, a ceglédi és a ráckevei kistérség több településére is több tucatnyian indulnak el nap mint nap.

Az OKÖT településeire lényegesen kevesebben járnak be, mint onnan el. A bejáróknak viszont túlnyomó többségét, több mint 70 százalékát adják a térségen belüli ingázók, más települések esetén szintén szerteágazó és gyenge kapcsolatokat generál a munkaerőpiac. A gyáli kistérségből főleg Dabasra és Inárcsra járnak többen, Bács-Kiskun megyéből (Lajsomizse, Ladánybene) Táborfalva, Örkény és Tatárszentgyörgy a legfontosabb célállomás. A ceglédi kistérség több településéről is átjárnak Pusztavacsra, kevesebben Hernádra, a ráckeveiből pedig Dabasra. Ezek a kapcsolatok azonban mellékszálakon futnak,

az összes szomszédos kistérségnek más irányba vezet a fő ingázó tengelye, a szomszédos régiós központokba.

6. táblázat: Ingázási irányok a dabasi statisztikai kistérségben 2001

Település	Eijárók (fő)	Dabas	Hernád	Inárcs	Kakucs	Örkény	Pusztavacs	Táborfalva	Tatárszentgyörgy	Újhartyán	Újlengyel	OKÖT-be eijárók (fő)	OKÖT-be ingázó (%)	Budapestre eijárók (%)	Gyáli kist. eijárók (%)
Dabas	2304		53	27	8	40	14	11	9	48	5	215	9,3	45,1	14,1
Hernád	492	79		4	5	21	28	19		14		170	34,6	33,5	7,7
Inárcs	957	65	4		34	2		1	1	16		123	12,9	60,7	11,9
Kakucs	688	41	13	43		3				31		131	19,0	52,0	10,6
Örkény	704	101	98	4			58	64	4	4		333	47,3	24,3	2,4
Pusztavacs	183	13	79			20		4		4	1	121	66,1	9,3	1,1
Táborfalva	498	46	40	1		54	36			8		185	37,1	19,5	1,0
Tatárszentgyörgy	268	59	12		1	20		29				121	45,1	29,9	2,6
Újhartyán	543	108	53	16	8	1	4	1			14	205	37,8	36,3	9,8
Újlengyel	375	45	27	21	1		2			95		191	50,9	26,9	2,7
OKÖT	7012	557	379	116	57	161	142	129	14	220	20	1795	25,6	40,0	9,2
Bejárók száma		824	450	173	72	219	201	224	50	265	44	2522			
Bejárók aránya (%)															
OKÖT-ből		67,6	84,2	67,1	79,2	73,5	70,6	57,6	28,0	83,0	45,5	71,2			
Bács-Kiskun m.-ből		2,1	3,3	2,3	1,4	13,2	1,5	36,6	60,0	0,4	0,0	7,2			
Gyáli kist.-ből		10,0	2,0	12,7	2,8	0,5	0,5	0,9	0,0	3,4	0,0	5,1			
Ceglédi kist.-ből		0,5	4,7	0,6	0,0	2,7	20,4	0,0	0,0	0,0	0,0	2,9			
Monori kist.-ből		1,1	1,8	2,3	0,0	0,0	1,0	0,4	0,0	6,0	31,8	2,1			
Ráckevei kist.-ből		3,0	0,2	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0	0,4	0,0	1,2			

Forrás: Népszámlálás 2001

A foglalkoztatás ágazati szerkezete alapján 1990-ben a dabasi kistérség kifejezetten mezővárosias- agrár jellegű volt, hiszen az országos 18 százalékkal szemben 35% volt a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya. Akkor munkahelyek jelentős része a mezőgazdasági nagyüzemekben és azok melléküzemágaiban koncentrált, 2001-re ebben radikális változás következett be. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma 6,7 százalékra csökkent, ez a legmagasabb érték a ceglédi kistérségi után a megyében. Az agrárágazat súlya megfelel a főváros nélkül számolt vidéki átlagnak, de kétszerese a Pest megyei értéknek. Az iparban és építőiparban foglalkoztatottak felülreprezentáltak, a szolgáltató szektorban dolgozók alulreprezentáltak a megyei átlaghoz képest, viszont tízre megfelel a „vidéki” foglalkoztatási szerkezetnek.

A munkavállalók foglalkozási és beosztási struktúrája gyökeresen különbözik az összes viszonyítási pontként szolgáló adattól. A legfeltűnőbb jellegzetesség a vezető és értelmiségi foglalkozásúak kifejezetten alacsony aránya, 11,7%, amely a „vidéki” átlagnak is csak kétharmada. E mutató alapján a csak a nagykatái kistérséget előzi meg Pest megyéből. Ez a képzettségi színvonal ismeretében nem nagyon furcsa, ám a helyi közösség és a térség szempontjából nem mindegy a „helyi intelligencia” súlya és jelentősége. Más szellemi

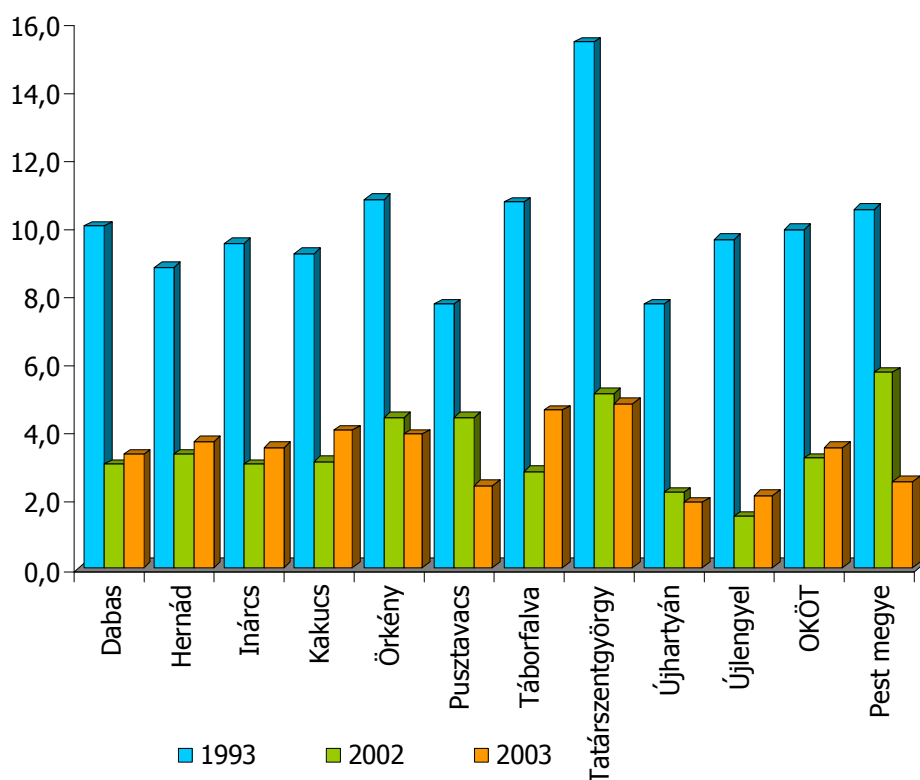
foglalkozást űzők is csekélyebb réteget alkotnak az átlagosnál, s ezen alulrepresentáltságok másik oldalán a mezőgazdasági, az ipari és egyéb fizikai foglalkozásúak erősen felülrepresentáltak.

A dabasi kistérségen belül azonban nagyon jelentős eltérések tapasztalhatók. A foglalkoztatás ágazati szerkezete Hernádon alakult át a legjelentősebben, ahol a mezőgazdaság súlya 60 százalékról 6,6 százalékra csökkent, de Pusztavacson is 58 százalékról 8,3 százalékra apadt. Az agrárszektor Újlengyelben tartja magát, a munkahelyek 14,3 százaléka még ehhez az ágazathoz tartozik. Az átlagot megközelítő, kiegyensúlyozott foglalkoztatási szerkezettel bír Dabas, Táborfalva és Újhartyán, Hernádon és Pusztavacson az ipari foglalkoztatás jelentékeny, míg Inárcs a szokásosnál tercializáltabb képet mutat.

1.7.3. Munkanélküliség

A térségben munkanélküliség a maximumát viharos gyorsasággal elérte és viszonylag hamar „normalizálódott” a mértéke. A kilencvenes évek elején a budapesti gazdaság összeomlásával, a helybéli mezőgazdasági nagyüzemek szétesésével és a telephelyi ipar leépülésével együtt magasra szökött a munkanélküliség a térségben, leginkább Tatárszentgyörgy munkavállalói szorultak ki a munkaerőpiacról. Az OKÖT településein 2003-ban és 2004-ben is növekedett a munkanélküliek száma, így a munkanélküliségi ráta már meghaladja a Pest megyei értéket, viszont országos viszonylatban továbbra sem mondható magasnak.

8. ábra: Munkanélküliség alakulása 1993-2003
(munkanélküliek a 18-59 éves népesség százalékában)

Forrás: T-Star

A munkanélküliségi ráta a regisztrációhoz fűződő érdekek, a regisztráció elérhetősége és más kulturális adottságokon is múlik, éppen ezért e kontrollváltozót vezetünk be a 2001. évi

népszámlálásból, nevezetesen az aktív korú (15-64 éves) népességből a foglalkoztatottak számát. Az Ország Középe kistérségben az aktív korú népesség 53,3 százaléka minősült foglalkoztatottnak, s ez az országos átlagnak éppen megfelel. Ennél magasabb a foglalkoztatás Dabas, Hernád, Kakucs, Pustavacs és Újhartyán településeken.

A gazdaságilag aktív népesség (foglalkoztatottak+regisztrált munkanélküliek) aránya az aktív korúakból 2001-ben a férfiaknál 62,9%, a nők esetében 49,8%. Ha a dabasi térségben is átlagos szintűre növeljük a gazdasági aktivitást, vagyis a foglalkoztatás átlagos szintje mellé a munkanélküliséget is átlagos szintre emeljük, még további 850 ember elhelyezéséről kellene gondoskodni. 2005-ben a regisztrált munkanélküliek meglévő 1800 főnyi állományát megnöveljük ezzel a számmal, akkor megkapjuk az 1993-as munkanélküliségi rátát. Ez gyakorlatilag az jelenti, hogy a lehetséges aktívak köre szinte pontosan megegyezik a munkaerőpiacról kiszorultak számával. Ha ma is regisztráltatnák magukat a 10 évvel ezelőtt munkájukat elveszítettek, kivesszük az azóta nyugdíjba mentek számát és beletesszük az állást nem kapott fiatalokat, lényegében 10% körüli munkanélküliséget kapunk, így valójában annyi történt, hogy az érintettek beletörődtek helyzetükbe és már nem regisztráltatják magukat, illetve a fiatalok a szükséges mértékig, hiszen ellátás híján gyakorlatilag a családok feladata a munkanélküli fiatal felnőttek eltartása. E tényleges problémák mellett a térség fentebb ismertetett foglalkoztatási és munkanélküliségi számai ugyan jól mutatnak, a munkanélküliség mértéke azonban gyakorlatilag nem változott, csak más kategóriákba átsorolódott.

1.8. Infrastrukturális ellátottság

1990-ben a dabasi kistérséget nem az infrastrukturális ellátottsággal, hanem annak hiányával lehetett jellemezni. A térségben csak Dabason, Örkényben és Táborfalván volt vezetékes ivóvíz, a tömbházas beépítéseknél szennyvízcsatorna Dabason, valamint a települések felében megkezdett gázszolgáltatás. Az önkormányzatok elsődleges feladatuknak tekintették a közműhálózatok kiépítését. 1990 és 2003 között több mint 700 km közművezetékét ástak földre a térségben, és minden településen teljessé vált az infrastrukturális ellátás, kivéve Pustavacsot, Tatárszentgyörgyöt és Újlengyelt, a három legkisebb települést, amelyek nem építették meg a szennyvízhálózatukat.

7. táblázat: A közműhálózat építés 1990-2003

Település	Közműhálózatok hossza 2003 (km)			1990-2003 között épített hálózat hossza (km)			1990 után épített hálózat aránya (%)		
	víz	csatorna	gáz	víz	csatorna	gáz	víz	csatorna	gáz
Dabas	80,1	110,2	149,2	1,4	101,5	87,0	0,4	20,9	56,2
Hernád	34,0	53,8	39,7	34,0	53,8	8,9	100,0	100,0	18,9
Inárcs	23,8	36,9	36,3	23,8	36,9	33,5	100,0	100,0	92,0
Kakucs	15,4	13,6	24,5	15,4	13,6	22,4	100,0	100,0	91,3
Örkény	26,8	38,0	45,9	0,5	38,0	15,9		100,0	33,3
Pustavacs	14,4		20,6	14,4	0,0	19,6	100,0		95,0
Táborfalva	30,1	33,4	32,8	11,0	33,4	24,6	36,3	100,0	73,5
Tatárszentgyörgy	15,1		28,2	15,1	0,0	28,2	100,0		100,0
Újhartyán	19,4	34,8	32,9	19,4	34,8	5,7	100,0	100,0	15,0
Újlengyel	12,6		13,2	12,6	0,0	2,2	100,0		15,4
OKÖT	272,0	321,0	423,0	147,6	312,0	248,0	54,5	96,2	57,0

Forrás: T-Star

A kiépült közművekre a lakossági rákötések folyamatosan növekednek, így csökken a térségben a kommunális folyékony hulladék okozta szennyezés. A közműöllő a térségben a hálózatok és rákötések alakulásnak megfelelően hol nyílt, hol zárult, az utóbbi öt évben a záródása folyamatos. A víz és szennyvízhálózat hosszán mért közműöllő már bezáródott, hiszen hosszabb a csatorna hálózat a vízhálózatnál, a fogyasztás esetében viszont még eléggé szélesre nyílt. A térség a közművek kiépítettsége és a közműöllő záródásában még nem érte el a megyei szintet, azonban már csak egy paraszthajszál választja el attól, hogy behozza több évtizedes lemaradását.

8. táblázat: Közműöllő

Település	A fogyasztás alapján*						A hálózatok hossza alapján**
	1996	1998	2000	2002	2003	2003 lakosság	2003
Dabas	32,1	26,6	22,1	26,9	44,4	36,6	1 376
Hernád			17,7	85,6	84,0	78,9	1 582
Inárcs			93,7	65,0	66,2	65,8	1 550
Kakucs			77,5	82,6	77,8	75,2	883
Örkény			71,6	71,7	66,1	71,9	1 418
Pusztavacs							
Táborfalva			30,5	56,7	57,0	39,9	1 110
Tatárszentgyörgy							
Újhartyán		87,0	107,2	122,2	122,5	107,5	1 794
Újlengyel							
OKÖT	17,2	15,9	34,4	48,9	54,6	48,9	1 180
<i>Pest megye</i>	<i>50,3</i>	<i>54,7</i>	<i>58,5</i>	<i>60,3</i>	<i>59,8</i>	<i>48,9</i>	<i>640</i>

Forrás: T-Star

* A közcsatornába elvezetett szennyvíz a szolgáltatott vízmennyiség %-ában (100% feletti érték általában akkor adódik, ha van saját kúttal rendelkező fogyasztó, amely előtisztítás után a szennyvizét a közcsatornába vezeti el.)

** 1 km vízvezetékre jutó csatornahálózat hossza.

1.9. Környezeti tényezők

Az Ország Középe kistérségben a környezet állapota térségi diskurzus tárgya, sőt a monori kistérséggel közösen környezetvédelmi program is készült 2000-ben. A térségben racionális példáit találhatjuk a települések és a térség együttműködésének a szennyvízberuházások és a kommunális hulladék elhelyezésével kapcsolatban is.

Az Ország Középe térségben, mint Pest megyében általában, a területhasználat változásának alapfolyamata a belterület és a művelés alól kivont területek növekedése a lakófunkciók, az infrastruktúrák és intézmények által elfoglalt területek terjedése miatt a kommunális és vonalas infrastruktúrák kiépítésével és az intézményhálózat bővítésével, a lakó- és gazdasági funkciók térhódításával párhuzamosan. Ez a biológiailag aktív felületek csökkenését eredményezi, bár ezek aránya a térségben még nem magas, ezért az ebből származó veszélyek sem számottevőek.

Környezetvédelmi szempontból a kilencvenes évek legnagyobb gondja a térségben a kommunális szennyezések megszüntetése, a hulladék megfelelő elhelyezése és az újrahasznosítás megoldása volt, miként azt a környezetvédelmi program is tartalmazza. Mindkét kiemelt programban jelentős előrelépések történtek. Dabason megépült egy minden követelménynek megfelelő regionális hulladéklerakó és a lakossági szelektív hulladékgyűjtés

is beindult. A szelektív gyűjtés mellett a tapasztalatok vegyesek a tekintetben, hogy a tárolása szelektíven megoldott-e, s az összegyűjtött újrahasznosítható hulladékot valóban feldolgozzák-e.

9. táblázat: A belterület változása az Ország Középe kistérségben 1985-2005.

Település	Belterület (ha)				Belterület változása (%)
	1985*	1998	2005	1985-2005	1985-2005
Dabas	1 128	1 218	1 428	301	26,6
Hernád	360	371	467	107	29,6
Inárcs	243	275	299	56	23,0
Kakucs	134	135	146	12	9,1
Örkény	309	324	426	117	38,0
Pusztavacs	92	97	98	6	6,6
Táborfalva	266	266	291	25	9,6
Tatárszentgyörgy	183	176	176	-7	-4,0
Újhartyán	150	174	236	86	57,3
Újlengyel	122	134	135	13	10,7
ÖKÖT	2 987	3 170	3 703	716	24,0

Forrás: Környezetvédelmi program, Takarnet 2005

**A környezetvédelmi program alapján becsült adat*

A térség összes településének gondja az illegális személerakás, a veszélyes hulladékokat tartalmazó szennyezések megakadályozása és a szabálytalanul elhelyezett hulladékok eltakarítása, amely egyik kiemelt területe a környezetvédelmi programnak is. Összességében elmondhatjuk, hogy a nagy infrastruktúra fejlesztések eredményeképpen csökkent a környezet lakossági tevékenységből fakadó terhelése.

A térségben meglehetősen alacsony, mindössze 1983 ha az összes védett (a nemzeti park, a tájvédelmi körzet és a természetvédelmi) terület nagysága, az összterület négy százaléka. A védett területeket tételesen felsorolja a környezetvédelmi program, s ebből jól látszik, hogy ennek a nem túl nagy területnek is több gazdája van. Bővülést eredményezett a Natura 2000 program, bár azt, hogy ez a területek tulajdonosainak milyen kötelezettséget jelent, ma még nem tudjuk. A térségben kedvezőtlenek a talajadottságok és a klíma szárazabbá válása miatt meglehetősen magas a környezetileg érzékeny terület, a térség összterületének közel fele. A lesüllyed talajvízszint megemelése szintén hathatós víztakarékossági, vízvisszatartási és vízutánpótlási intézkedéseket és összehangolt programot igényel. A talajvízszint további süllyedésének megállítása és megemelése nem csak vízügyi kérdés, az agrártermelés talajadottságokhoz igazodó szerkezetváltása, a lakosság és a termelők fegyelmezett vízhasználata, a folyékony hulladék újrahasznosítása is szükséges ahhoz, hogy a terület vízháztartásának komplex rendszerében pozitív változások induljanak be.

Az agrárszektorban a növényvédőszeres és a műtrágyák alkalmazása jelentősen lecsökkent, olykor a racionális gazdálkodás által indokolt mértéket sem éri el, ezért ezen anyagok talaj és talajvíz szennyezése megszűnt. Folyamatosan csökken az állattartó telepekből kikerülő trágya és szennyvíz környezeti károsítása, terhelése. Ennek öröndetes információnak az oka, már nem ilyen egyértelműen pozitív, ugyanis a környezetvédelmi és állategészségügyi, állatjóléti előírásoknak meg kell felelnie a nagy telepeknek, s e követelmény már néhány éve felszámolásra ítélt több állattartó telepet. A szennyvíz elhelyezése ma még nem minden telepen megoldott, de nagy erőfeszítések árán és pályázati támogatás mellett a térségben csökkent az ebből származó szennyezés.

A levegő és a talaj szennyezésének új forrása a motorizáció terjedésével összefüggésben a kipufogó gázok által okozott károk, amelyek főleg az utak mentén jelentősek. A térségben megélnékült közúti forgalom a lakott területeken helyenként elviselhetetlen zajterhelést okoz, bár az 5-ös főút forgalma csökkent és visszaterelődött az autópályára a matricás rendszer bevezetése óta. A térségben az 5-ös úton végig kiépült az a forgalom technikai rendszer, amellyel a sebesség csökkentésére kényszerítik a járművezetőket.

A környezet szempontjából a vasúti személy- és teherszállítás a legideálisabb megoldás, a legkisebb az égéstermékek emissziója, a közúti közlekedésnél lényegesen kisebb területet érint a zajterhelés, bár a pályatesthez közel lakók valószínűleg más véleményen vannak. A Budapest-Lajosmizse vonal nem villamosított, és M41-es dízel mozdonyok közlekednek rajta, s ezek elég zajosan működnek. Ráadásul a sorompóval nem védett kereszteződésekhez közeledve kürtölniük kell a masinistáknak, amit az ott élők szintén zavarhatja.

1.10. Humán infrastruktúra, intézményi ellátottság

Az oktatási, az egészségügyi és a szociális intézmények által nyújtott közszolgáltatások alapvetően meghatározzák a lakosság komfortérzetét és nagyon fontos összetevői az életminőség megítélésének, sőt az egészségügy, a sürgősségi ellátás kapcsán akár az életésélyről sem túlzás beszélnünk. Az oktatási, egészségügyi és a szociális alapellátás biztosítása az önkormányzatok feladata, ám az intézmények fenntartásához biztosított normatív források nem elegendők az intézményrendszer finanszírozásához, vagyis alulfinanszírozott. A magasabb szintű szolgáltatások elérhetővé tétele az Ország Közepe kistérségben is sok nehézségbe ütközik, megköveteli nem csak az intézmények megfelelő működését, hanem azokat mindenki számára elérhetővé, megközelíthetővé kell tenni, a tömegközlekedést többek között erre figyelemmel kell kialakítani. A térségen belül a tömegközlekedési kapcsolatok fejlesztése és hatékonyabbá tétele érdekében tömegközlekedés-fejlesztési programot készített a kistérség.

1.10.1. Egészségügy

Az egészségügyi alapellátást a háziorvosi rendelés, a fogászat és a védőnői szolgálat jelenti. A térség minden településén biztosított az alapellátás, gyermekorvos csak Újlengyelben és Táborfalván nem rendel. Az Ország Közepe kistérség lakosai szakorvosi rendelőt Dabason és Monoron találnak, s főként a dabasi rendelő szolgáltatásait veszik igénybe. A betegellátás jól szervezett, minden településen helyben biztosított, a többcélú kistérségi társuláson belül pedig három körzetből álló központi ügyelet térségi szinten összehangolt rendszerét is kialakították.

Az alapellátásban dolgozók megítélése szerint a hozzáállással és a személyi feltételekkel kevesebb a gond, az előírásoknak megfelelő fizikai feltételek biztosítása viszont a rendelők többségében probléma. Az ÁNTSZ megállapításai szerint a rendelők rendszerint kis méretűek, négy szemközti orvos-páciens kapcsolat nem alakítható ki, sok helyen a dolgozóknak nincs szociális helyiség (WC, öltöző, nővérszoba), de Tatárszentgyörgyön még beteg WC sincs. A tanácsadó helyiségek sem felelnek meg az előírásoknak, rendszerint kis méretűek, de van, ahol nem lehet elkülöníteni a beteg és az egészséges gyermekeket, ezért alkalmatlanok a tanácsadásra. Tatárszentgyörgyön az egészségügyi szolgáltatások színvonalának emelése érdekében stratégiát dolgoztak ki.

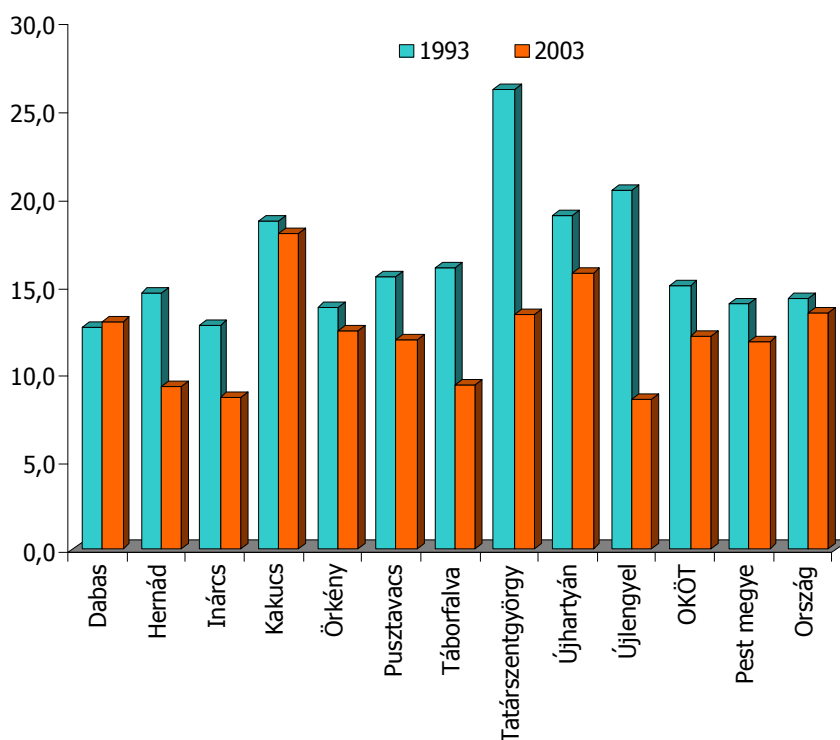
A térségben a szakellátást a Halász Géza Szakorvosi Rendelőintézet hivatott ellátni. A rendelő működésével kapcsolatban alapvetően pozitív visszajelzéseket kaptunk, hiszen

szolgáltatásainak kínálata sokrétű, rendezett. A széles szolgáltatási palettához azonban viszonylag kevés a hely, s ebből fakadóan zsúfoltság tapasztalható. A fizioterápián és a reumatológián akár több hetet is várakozni kell, kellene, azért indokolt a feltételes mód, mert sokan, különösen az aktívak, nem tudnak annyit várni, amíg sorra kerülnének. Új helyre kellene költöztetni a mentálhigiénés gondozót, s a szakrendelő műszerezettsége is javításra szorul, aktuális a tüdőgondozó röntgenkészülékének cseréje.

A fekvőbeteg ellátást a térség lakosai Budapesten vagy Kecskeméten kaphatnak, ezekkel azonban sem az orvosok, sem az érintettek nem elégedettek. A térség döntéshozói ezen az állapoton szívesen változtatnának, ám a megoldás lehetősége még nem körvonalazódott. A munkacsoportban megfogalmazódtak javaslatok, amelyek célja az, hogy a házi orvosok és a fekvőbeteg ellátás között közvetlen kapcsolat létesüljön, részben, hogy a házi orvos nyomon tudja követni páciense sorsát, részben azért, hogy segítséget tudjon nyújtani a terápia alatt. A fekvőbeteg ellátást követő házi betegápolás szintén megoldatlan, az egészségügyben nincs finanszírozott rendszere. Különösen rossz a helyzet az idős betegek utógondozása esetén, főleg ha a hozzátartozói sem élnek a településen. Ennek megoldására Dabason eredeti és szép példát látunk, ugyanis az önkormányzat több éve kialakított együttműködése szerint, a Zárdakert Idősek Otthonában két ágy fenntartását a város fizeti, s ezekre a helyekre olyan időseket helyeznek el, akiknek a házi betegápolása nem megoldott. A szociális ellátások között szerencsére kialakulóban van a házi segítségnyújtás rendszere, ez azonban nem egészségügyi ellátás, nem szakszemélyzet végzi, s nem is beteggondozás az elsődleges feladata.

Az egészségügyi munkacsoportban felhívták a figyelmet arra, hogy a halálozás alakulásában a legfontosabb szerepet az ügyeleti rendszer és a sürgősségi betegellátás működése játssza, mert a kialakuló traumák esetében általában az a döntő, hogy mennyi időn belül kap a beteg szakszerű orvosi ellátást.

Az ezer lakosra jutó halálozások száma 1993-2003

Adatok forrása: T-Star

A halálozás tekintetében a térség nem áll nagyon rosszul. 2003-ban a halálozási statisztika Pest megyében volt az országban a legkedvezőbb. Ezen belül az Ország Közepe kistérség az ezer lakosra jutó halálozások száma alapján a mezőny második felében található, jobb itt a helyzet, mint a szobi, aszódi, nagykátai és ceglédi kistérségben. Mint az alábbi ábra jól mutatja, a térségben változatos értéket vesz fel a mutató, az országos átlagnál, a kedvező korösszetétellel összhangban, alacsonyabb a mortalitás. A dabasi térségen belül a legrosszabb Kakucson a halálozás mutatója annak ellenére, hogy nem különösebben erőteljes az előregedés. Újhartyánban az öregedő társadalom mortalitása magasabb az átlagnál, s csak a két településen rosszabb a helyzet az országos átlagnál. 10 évvel korábban, 1993-ban – nem mellékesen a gazdasági válság mélypontján – az ország, a megye és a térség is sokkal rosszabb mortalitással rendelkezett. Különösen sokat javult a helyzet Tatárszentgyörgyön, Újlengyelben és Pusztavacson, mindhárom település magas, az országos átlagnál is sokkal rosszabb halálozási statisztikából javított átlagosnál jobb pozícióra. Egyedül Dabason romlott a mutató, ez azonban nem számottevő elmozdulás és még mindig jobb a helyzet az országos átlagnál.

Az egészségügyi intézményekhez tartoznak a bölcsődék. A térségben nem működik egyetlen bölcsőde sem, pedig 1990-ben kapacitáshiánnyal küzdött a dabasi jól működő intézmény, ami az akkori intézmény bezárási hullámnak – szakmailag nem indokolható módon – áldozatul esett. Ez meglehetősen nehéz helyzetbe hozza a térség fiatal női munkavállalóit, s így „intézményesen” a gyermekgondozás örömteli állapota kényszerhelyzetté változik azon élethelyzetekben, amikor szükségessé válna a kisgyermekes anyák munkavállalása. Hogy mennyire fontos ez az intézmény, mutatja az is, hogy a szabályozás szigorúsága ellenére, Dabason megnyílt az első családi napközi.

Az egészségügyben, miként a munkacsoportban elhangzott, mindössze 20 százaléknyi a szabályozott, intézményesített és meglehetősen drága betegellátás feladata, 80% tennivaló a megelőzésben keletkezik, s ez az, aminek nincs intézményrendszere, erre normatívát nem kapnak az önkormányzatok. A gyógyítás intézményeihez kötődnek a prevenció körébe tartozó rendszeres szűrések, amely bizonyos kockázati tényezők vizsgálatát és krónikus állapotok időben történő felismerését teszik lehetővé. A legfontosabb terület a prevencióban gazdátlan, amely a lakosság egészségesebb életmódra, rendszeres testmozgásra és korszerűbb táplálkozásra szoktatását célozza. Ez világszerte óriási üzlet, Magyarországon még kevés olyan kezdeményezés működik, amely helyben meg tudná szólítani a súlyos egészségügyi kockázatok hordozó csoportokat. Nagyon fontos a jövő generációinak környezet- és egészségtudatos nevelése, ám ehhez a felnőtt lakosság mai életmódja és állapota nem biztosít kellő vonzerőt és példát. Ez érvényes a családi, az iskolai szocializációra éppúgy, mint a referenciaként szolgáló kortárs csoportok viselkedés kultúrájára. Minden korcsoportban az életkori sajátosságoknak megfelelő módon jól koordinált beavatkozásokra van szükség, hogy középtávon látható eredmény legyen elérhető, s e tekintetben szükséges, de nem elégséges a dohányzás, az alkohol és drogfogyasztás káros hatásairól felvilágosító előadásokat tartani.

1.10.2. Oktatás

A demográfiai folyamatok eredményeként az Ország Közepe kistérségben az oktatási intézmények kihasználtsága megmaradt. Általában a nagyon öregedő településeken az óvodai és iskolai férőhelyekben kapacitástöbblet alakul ki. Ebben a térségben ez nem jellemző. A leginkább öregedő Újhartyánban a 100 óvodai férőhelyből 21 üresen maradt, s Kakucson is hasonló kihasználásról beszélhetünk, ott inkább a kevesebb óvodába járó gyermek miatt. Hernádon és Örkényben kis mértékű, Táborfalván viszont kifejezetten nagy a helyhiány az óvodákban. Az Ország Közepe kistérségben 12 óvoda és 12 általános iskola és

három középfokú oktatási intézmény működik. Dabason három óvoda és öt tagintézménye látja el a feladatokat. 2004-ben közel 1500 kisgyermek járt a kistérség óvodáiba, az általános iskolákba több mint 4100 gyermek járt iskolába. Emellett két zeneiskola (a dabasi Sugár Rezső és az örkényi Czifra György Zeneiskola) összesen hét településen (Dabas, Alsónémedi, Ócsa, Újhartyán, Újlengyel, illetve Örkény, Hernád) oktatja – a matematikai képességeket is nagy mértékben fejlesztő – hangszeres zenére és szolfézásra a nebulókat. Az iskolák igyekeznek bővíteni kínálatukat a nemzetiségi oktatás bevezetésével, a nyelvoktatás, az informatikai ismeretek szélesítésével. A képzés tárgyi feltételekkel kapcsolatban gyakori probléma, hogy az iskolák felújításra szorulnak, a dabasi zeneiskola épületét veszélyessége miatt el kell hagynia az iskolának, Hernádon újabb szárnyat „ragasztanak” az iskolához helyhiány miatt. A többcélú kistérségi társulás keretében felmért iskolai állapotok alapján a pusztavacsi iskola veszélyeztetett volt, mára a létszámhatárok leszállítása után már nem kell aggódniuk a létszám hiány miatt. A térségben az iskolákban már mindenhol van számítógép és azt tudják kezelni a tanárok is, s a diákok is megtanulják, az idegen nyelvi képzésre is nagy hangsúlyt fektetnek, ám az iskolásokon kívül még nem minden településen lehet idegen nyelvet tanulni.

Az oktatási intézményekben a felderített részképesség problémákkal küzdő és a hátrányos helyzetű gyerekek száma növekszik. A beszédhibás és a kortársaiknál kevésbé fejlett gyermekek ellátása érdekében logopédus és fejlesztő pedagógusok alkalmazására van szükség. A pedagógiai szakszolgálatok közül a nevelési tanácsadó és a logopédiai szolgáltatás térségi szintű ellátását a többcélú kistérségi társulás felvállalta, s hamarosan a teljes körűen ellátott feladatok közé sorolható lesz. A fejlesztő pedagógusokban azonban hiány mutatkozik az óvodákban és az iskolákban egyaránt. Az intézmények rendszerint valamely munkatársuk továbbképzésével szeretnék megoldani e problémát. Annak ellenére, hogy tanárok képzésére fordítható források elég szűkösek, e kereteket maximálisan kihasználják az intézmények. Az így képzett fejlesztő pedagógusok hatékonyabb feladatellátást remélnék, hiszen a bizalom kialakítása a gyerekekkel és szüleikkel sokkal kevésbé megoldható, ha csak hetente egyszer találkoznak egymással.

A sajátos nevelési igényű gyerekek problémáin segít a Dabason a Kincsház Alapítvány jóvoltából induló új iskola, ahol a hivatalosan problémásnak talált gyerekekkel foglalkoznak speciális tanrend és módszerek segítségével. A maximum 10 fős osztályokban két nevelő látja el a feladatokat. A szülők és az iskolák egyaránt lassúnak érzékelik a Cegéden székelő szakértői és rehabilitációs bizottság munkáját, amely hivatott a sajátos nevelési igényű gyerekek vizsgálatára és a számukra szükséges képzési formáról szakértői véleményt kibocsátani.

A térség iskoláiban a magatartási problémák kezelésével kapcsolatban fordult elő a legtöbb panasz, ez részben speciális nevelési igényű, részben a roma gyerekek viselkedésére vezethető vissza. A tanárok és az igazgatók az iskolákon lévő teljesítménykényszer és az irreális tantervi követelményekkel indokolt feszített oktatási tempó miatt azt preferálják, hogy emeljék ki ezeket a gyereket és ne zavarják az órákat.

A térségben nem nagyon jellemző, hogy az óvodásokat és az általános iskolásokat más településen járatnák a szülők, mégis előfordul; elsősorban Örkényből viszik a gyerekeket át Hernádra. E konkrét jelenség mögött a romák nagy aránya és ezt rendszerint kísérő magatartási, konfliktuskezelési és etnikai problémák állnak. A gyermekek települések közötti mozgását indokolt esetben is gátolja az intézmények alulfinanszírozottsága, hiszen a térségben az óvodák költségvetésének közel felét, 49 százalékát önkormányzati többletforrások adják, iskolák esetében ez alacsonyabb, de ott is igen jelentős, 36%, s a

fenntartó helyi önkormányzat nem szívesen finanszírozza más település gyermeke után az óvodai vagy iskolai nevelés többletköltségeit.

Középfokú oktatási intézmény a térségben három található. Dabason, a Táncsis Mihály Gimnázium és Postaforgalmi Szakközépiskola négy és nyolcosztályos gimnáziumi képzést, 0 évfolyamos nyelvi előkészítőt indít és 13. évfolyamos szakképzést folytat, 2005-ben rendszerinformatikusokat képeznek majd. A Gimnáziumban ECDL vizsgaközpont és tanfolyam is működik. Az 1990-ben újjáalapított Kossuth Zsuzsanna Szakképző Iskolában másfél tucatnyi szakmát sajátíthatnak el a diákok, valamint idegen nyelvi előkészítő, kereskedelmi-marketing, üzleti-adminisztrációs és közlekedési szakmacsoportos képzés folyik. A felnőtt oktatás keretében gimnáziumi képzés biztosítanak délelőtt ifjúsági oktatás, délután esti tagozatokon. Az iskola folyamatosan bővíti kínálatát, hogy ezernyi diákja piacképes ismeretekre tegyen szert. A térségben egyedülálló módon, az oktatási központ felsőfokú szakképzésbe is bekapcsolódott a kereskedelmi szakmenedzser képzés indításával. Az iskola nagy ívű fejlesztési elképzelései mellett a mindennapi munkában is gondosan ápolja nemzetközi kapcsolatait és csereprogramokon vesznek részt munkatársaik és diákjaik. Örkényben a Pálóczi Horváth István Szakképző Iskola a kevésbé piacképes mezőgazdasági szakképzés átalakítására kényszerült, beindította az idegenforgalmi szakképzést,

A térség középiskolásai részben e három intézményben, részben a szomszédos és távolabbi középiskolákba ingáznak, a legtöbben Ócsára és Budapest peremkerületeibe. A térségből mintegy kétezren járnak más településre tanulni. Dabasra körülbelül 600, Örkénybe 200 fiatal jár be, vonattal, busszal, kinek mi elérhető. A térségben, az ócsai Bolyai János Gimnázium és Szakközépiskolát is beleértve, egészséges verseny alakult ki, amely szerencsésen és örömdetesen megemelte az oktatás színvonalát és kibővítette az iskolák szakképzési és szabadidős tevékenységének kínálatát, s ennek összességében nyertesei a diákok és a térség egésze is.

1.10.3. Szociális és gyermekjóléti szolgáltatások

Az Ország Középe kistérségben a szociális ellátások és szolgáltatások széles körének rendszere kiépült, bár nem minden településen működik az összes ellátási forma. A gyermekjóléti szolgálat az egyik legjobban szervezett ellátás, különösen azért, mert annak állami felügyelete ennek működését ellenőrzi is. A térség települései a szociális ellátások területén több ellátást és települést összefogó intézményeket is szerveztek. Az Örkényben működő Esély Családsegítő Központ és Gyermekjóléti Szolgálat öt települést lát el (Örkény, Hernád, Pusztavacs, Táborfalva és Tatárszentgyörgy). Az Újhartyánban működő Gyermekjóléti Szolgálat ellátja Újlengyelben is a feladatát. Dabason a szociális szolgáltatásokat egy központon keresztül oldják meg. Az Együtt Segítő Szolgálat a ház segítségnyújtás, a családsegítés, a gyermekjóléti alapellátások és a szociális étkeztetés biztosításával szolgálja a községet és a rászorultakat. A Dabason működő Reménysugár Fogyatékosok Napközi Otthona tíz település rászorultjait látja el, mintegy 25 főt, de nem intézményfenntartó társulás keretein belül. A körzetéhez nem tartozik Újhartyán és Újlengyel, viszont Bugyiról ide hordják a sérülteket. A többi település önállóan oldja meg a feladatokat.

Az idősek ellátására napközi otthonon Hernádon és Örkényben működik, Dabason a Zárdakert Időskorúak Otthona nyújt bentlakásos szolgáltatást, Inárcson a megye rászorultjait fogadó speciális intézmény működik. Szociális étkeztetés több településen még nem megoldott, Kakucs, Pusztavacs és Táborfalva ezek közé tartozik.

A szociális törvényben újraszabályozott ellátások rendszerének kiépítése, az önkormányzatokhoz delegált feladatok, ám azok ellátásához hiányzó források mellett a térségi szociális háló természetesen nem töltheti be teljes egészében feladatát. A szociális támogatások fő eszközeinek a segélyek tekinthetők, a rendkívüli segélyek a leggyakrabban alkalmazott ellátási forma. Mivel a pénzbeni juttatások meghatározott jövedelmi kategóriákhoz (az egy főre eső jövedelem vagy a nyugdíj minimális összegéhez) kötődnek, azok, akik csak néhány száz forinttal lépik túl ezt a határt, kiszorulnak az ellátottak köréből. Az önkormányzatok költségvetésében a szociális kiadások eltörpülnek az intézmények működtetésére fordított összegek mellett, de még a fejlesztésre fordított kiadások mellett is. Az Ország Középe településeiben összességében 2003-ban az összes önkormányzati kiadás 26,4 százalékát fordították fejlesztésekre, s csak 5,3 százalékát fordították szociális célokra. A települések között nagy a szóródás, 2-5%, 6-10% között mozog általában a szociális kiadások aránya, kivéve Tatárszentgyörgyöt, ott a költségvetés közel ötödét elviszik a segélyezésre, a szociális és gyermekjóléti szolgáltatásokra fordított összegek.

1.11. Közművelődés, civil szervezetek

A rendszerváltást követően új minőségű, új értékek mentén szerveződő közösségi életre teremtődött igény, ám a helyi identitás meg- vagy újrafogalmazása a nyolcvanas évek vákuuma után nem volt könnyű feladat. A közösség-szervező, a helyi hagyományokat felélesztő vagy újakat teremtő, esetleg a településfejlesztés iránt elkötelezett szervezetek jöttek létre, és a régi, országos szervezetek újjáéledtek. A civil szervezetek közül az országos hálózattal bírók a legerősebbek, a leggyakoribbak pedig a vadásztársaságok és az idősek klubjai. A térségben 54 civil szervezetet szerepel a címlistákban, a dabasi Lovaskörtől az újlengyeli Horgászegyesületig. Az utóbbi 15 évben az egyházak szerepe is megnövekedett a térségben, s alapítványok segítik az iskolákat, óvodákat. A hely szeretete hívja életre a faluszépítő és a hagyományőrző egyesületeket, csoportokat, s ha ezekben nem is bővelkednek a térség települései, de minden településen megalakult legalább a polgárőrség.

A civil szervezetek működése ugyanakkor veszélyben van, hiszen nagyon kevés a működésre fordítható kiadás, amely a szélesebb társadalmi tevékenység egyik alapja lehetne. Eddig a legfontosabb bevételi forrásaik leginkább az önkormányzatok szerény támogatásai voltak, a pályázatokon elnyerhető támogatások szinte kizárólag programok finanszírozására fordíthatók. Az eddigieknél jobb lehetőségeket tartogat a Nemzeti Civil Alapprogram, amely a korábbiaknál több forrást biztosít a pályázatok megvalósítására.

Minden településen található művelődési ház és könyvtár, amelyek az iskolák mellett a közösségi élet és a társadalmi események színterei. A könyvtárak látogatottsága és a művelődési házak programkínálata tartós visszaesés után talán növekedésnek indult. A könyvtárakba vagy azok mellé telepített Teleház vagy @magyarország.hu elérhetőség számottevően megnövelte a befogadó intézmények forgalmát, nem csak ezeket a szolgáltatásokat igénybe vevők, hanem az intézmények alkalmazottai számára is újdonságot jelent. Bár az intézmények megújítására kevés forrás áll rendelkezésre, mert a többi leromlott állagú vagy szűkös oktatási intézmények előnyt élveznek. Szerencsére a térségben pályázati források több intézmény teljes vagy részleges felújítását lehetővé tették.

Az Ország Középe kistérségben még nem olyan erősek a civil szervezetek, mint Üllőn, ahol az önkormányzat rendszeresen találkozik a Civil Kerekasztal keretében a település szervezeteivel, amihez az önkormányzat hozzáállásán túl a civil szervezetek összefogására is szükség volt és van.

1.12. SWOT elemzés

I. Természeti- és agrárkörnyezet

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> A kistérségben az országban egyedülálló, jelentős részben védett természeti értékek találhatók (ősi alföldi lápos és borókás erdők, az országban csak itt található növény- és állatfajták). A vadgazdálkodásra lehetőséget nyújtó erdőterületek, illetve extenzív területhasznosítást (további erdősítést, gyepgazdálkodást) lehetővé tevő jelentős kiterjedésű szántóterületek. Gyümölcsstelepítésnek, valamint a kertészeti kultúráknak kedvező talaj- és klimatikus adottságok, az intenzív kultúrák terén felhalmozott természetői tapasztalatok. 	<ul style="list-style-type: none"> A turisztikai vonzerőt jelentő értékeken sokat ront a környezettudatos szemlélet és térhasználat hiánya (a természeti környezet elhanyagolt, a parlagon hagyott, gazdátlan területek aránya magas, gyakori az illegális szemétkerakás). Kevés a környezet megóvására szerveződött érdekvédelmi szervezet a civil szektorban. A vadgazdálkodás háttérbe szorulása jellemzi a térséget az épített környezet terjeszkedése, a forgalmas közlekedési útvonalak megépülése nyomán. Jelentős kiterjedésű érzékeny (talaj, víz, élővilág) területek, gyenge minőségű, 17 AK alatti értékű szántóföldek. A természeti adottságokhoz nem illeszkedő, egyoldalú (gabonátúlsúllyal jellemezhető), termékszerkezet. Alacsony talajvízszint, ennek ellenére a vízkivétel ellenőrizetlen, vízjogi engedélyek tisztázatlansága, illegálisan fúrt kutak nagy száma a térségben.
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> A gyenge termőhelyi adottságú, érzékeny területeken környezetkímélő természeti technológiák ösztönzése támogatásokkal. A Duna-Tisza közti Homokhátság vízpótlására források válnak elérhetővé, ennek nyomán lehetővé válik a térséget fenyegető elsivatagosodás, kiszáradás folyamatának megállítása, a természeti környezet megóvása. A környezeti terhelés csökkentésére térségi szintű összefogás indul, a környezettudatosság az együttműködés nyomán megerősödik. 	<ul style="list-style-type: none"> A természeti és agráradottságokat figyelmen kívül hagyó tájgazdálkodás nyomán a természeti környezet állapota tovább romlik. A Duna-Tisza közti Homokhátság vízpótlásának elhúzódása fokozza a térség elsivatagosodásának veszélyét, ennek nyomán a mezőgazdasági tevékenység lehetőségei beszűkülnek. A kistérség területén átmenő közúti forgalom tovább növeli a környezet szennyezettségét.

II. Közlekedési és kommunális infrastruktúra

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> A kistérséget átszelő nemzetközi tranzitforgalmat bonyolító közúti főútvonalaknak köszönhetően (E5-ös autópálya, 50-es út) kedvező közlekedés-földrajzi fekvés. Vasúti közlekedés a Budapest-Lajosmizse szárnyvonalon, közvetlen metrócsatlakozással a fővárosi végállomáson. A térségben és a térségen kívül működő foglalkoztatók saját buszok beállításával, fuvarozó alvállalkozókkal oldják meg a munkaerő szállítását. Elkészült a kistérség közlekedésfejlesztési koncepciója. Az alapközművek megléte jellemzi a térség településeit. Az informatikai infrastruktúra kiépítésére a közigazgatási intézmények többségében lépések történtek (a számítógépes ellátottság javult, az Internet-hozzáférés lehetősége bővült). Szennyvízcsatorna és tisztítóművek a települések többségében, részben társulások formájában megépültek (ahol hiányoznak, a tervezés szintjén állnak). Térségi összefogással Dabason regionális hulladéklerakó épült. A térség több településén áll rendelkezésre szabad terület a lakó- és gazdasági funkciók bővítésére. A kistérség önkormányzatainak együttműködésre való fokozott törekvése az infrastrukturális fejlesztések vonatkozásában. 	<ul style="list-style-type: none"> A térség alapvetően sugaras közlekedési szerkezetű, a közúti és vasúti közlekedés döntően a fővárossal való összeköttetést szolgálja. A térség településeit összekötő utak állapota nem mindenhol kielégítő, néhány település között csak kerülő úton lehetséges a közlekedés. A menetidő hosszú, kevés a járatpár, a szerelvények és a vasúti megállók elhanyagoltak, a közlekedés körülményei kulturálatlanok. A térségben nem megoldott a települések közötti tömegközlekedés; kevés, alapvetően az iskolai tanévhez igazodó buszjáratok, többségük a körzetközpontba, Dabasra irányul. Nem épültek ki kerékpárutak, amelyek a térség településeit egymással, illetve a szomszédos kistérségekkel összekötnék. Az alapközművek kapacitása, minősége egyes településeken fejlesztésre szorul. A térségben az informatikai hálózat kiépítése, illetve a meglévő informatikai kapcsolatok fejlesztésre, kapacitásbővítésre szorulnak. A vízelvezető árkok állapota nem kielégítő. A kistérség periférikus fekvésű településeinek alacsony költségvetéssel működő önkormányzatai nem tudták még kiépíteni a csatornahálózatot. Az illegális szemétkerakókat nem sikerült teljes egészében felszámolni. A települések belterületére szorult állattartó üzemek számára korlátozott a lehetőség a külterületre való kitelepedésre, megfelelő földterület, infrastruktúra híján.
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> A közlekedési kapcsolatok javítására, az úthálózat kiépítésére, fejlesztésére fordítható források aránya növekszik. A térséget alkotó települések által közösen képviselt infrastruktúra-fejlesztési elképzelések megnövelik a kistérség forrásszerző képességét, lobbyerejét. A mezőgazdasági termelést szolgáló külterületi infrastruktúra kiépítését, külterületi farmgazdaságok létrehozását támogató uniós források elérhetősége. 	<ul style="list-style-type: none"> A térség más, a megyében zajló közlekedési beruházások miatt nem jut támogatáshoz a településközi úthálózat javítására, a hiányzó útkapcsolatok kiépítésére. Az üzemeltetők nem fordítanak figyelmet a térségi tömegközlekedés fejlesztésére. A térség periférikus fekvésű, hátrányos helyzetű, alacsony költségvetésű települései nem jutnak megfelelő forrásokhoz az infrastrukturális fejlesztések befejezéséhez. A rendezetlen birtokviszonyok, valamint a tőkehiány miatt nem valósítható meg a mezőgazdasági infrastruktúra állapotának javítása.

III. Humán erőforrások, társadalmi környezet

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> A kistérség néhány települése jelentős mértékben növeli népességét, vonzza a betelepülőket. A beköltözők között alsó-középosztálybeli, aktív korú felnőttek, illetve a fővárosból kiköltöző nyugdíjas családok is felbukkannak, a lakóhelyi szuburbanizáció jeleivel találkozhatunk a térségben. A térségben megalakult cigány kisebbségi önkormányzatok (Dabas, Kakucs, Örkény, Tatárszentgyörgy) erőfeszítéseket tesznek helyzetük javításáért. A kistérség több településén a romák helyzetének javítását célzó programok indultak a CKÖ-k és a települési önkormányzatok közreműködésével. Agrárértelmiség jelentős száma, humán értelmiség karakterformáló szerepe, alakuló kisvárosi értelmiség. A munkanélküliek aránya csökkent a kistérségben. Átképző programok, tanfolyamok indulnak a PMMK szervezésében. Egyesületek, kulturális csoportok viszonylagos gazdagsága, a helyi identitás megőrzésének produktumai. 	<ul style="list-style-type: none"> A beköltözők között a szerény egzisztenciájú családok alkotják a többséget, akiket a viszonylag olcsó ingatlanárak és a megélhetés reménye vonz a térségbe. A beköltözők a térségben megszokottól eltérő (munka)kultúrát, életstílust hoznak magukkal, megváltoztatják a települések társadalmának összetételét. A térség jelentős roma kisebbsége képzetlen, többsége kedvezőtlen munkaerő-piaci helyzetben van, rossz szociális körülmények között él (Kakucs, Dabas, Örkény, Tatárszentgyörgy). Nincs térségi szinten kidolgozott koncepció a romák társadalmi integrációjának elősegítésére. Az érettségizettek és a felsőfokú végzettségűek alacsony szintje jellemzi a települések többségét, az alacsonyan képzettek aránya ugyanakkor a megyei átlagnál jóval magasabb. Strukturális munkanélküliség jellemzi a térséget Gyenge társadalmi kohézió, civil kezdeményezések hiánya az erőtlen, kedvezőtlen struktúrájú településeken.
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> A klasszikus értelemben vett szuburbanizációs migráció átlépi az agglomeráció határát és eléri a térség vonzó adottságú településeit. A helyi közösségek fejlesztéséhez külső segítség is hozzáférhető, a falumegújítás, a település értékeinek megőrzése, a foglalkoztatási szint emelése preferált és támogatott feladat a többszörösen hátrányos helyzetben lévő településeken. A felnőttképzés lehetőségeinek bővülésével a térség munkavállalóinak képzettségi szintje emelkedik. A roma kisebbség helyzetének javítását célzó kormányzati és EU-s programok révén javul a roma kisebbség helyzete, erősödik társadalmi integrációja. 	<ul style="list-style-type: none"> A térségbe irányuló migráció kettős arca erősíti a térségen illetve az egyes településeken belüli szegregációt. A roma kisebbség helyzetének javítását célzó programok pozitív hatásai nem érnek el a térségbe, népességen belüli növekvő arányával egyidejűleg minden vonatkozásban romlik a romák helyzete, szegregációjuk egyre erőteljesebb lesz.

IV. Közszolgáltatások, alap- és középfokú intézményrendszer

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> • A kistérségben alapfokú oktatási intézmények mindenhol működnek, kínálatukat az elmúlt években kibővítették nyelvi, számítástechnikai, egyéb speciális képzésekkel. • A roma gyerekek számára speciális felzárkóztató programok indultak a térség több településén. • A kistérség középfokú oktatási intézményeit munkamegosztás és korszerű képzés jellemzi (Dabas, Örkény), az intézmények a vállalkozói szférával, a PMMK kirendeltségével is együttműködnek. • Az egészségügyi alapellátás megoldott a térségben, az ügyeleti rendszer megszervezése terén előrelépések történtek (Újhartyánban, Örkényben, Dabason önálló ügyelet működik). • A térségben működő alap- és szakellátást biztosító egészségügyi intézmények között hatékony a kooperáció, folyamatos a szakmai konzultáció. • Az egészségügyi és szociális intézmények közötti eredményes együttműködések (pl. „forgó-betegágyas” rendszer kialakítása Dabason). • A térségben működő kulturális és közművelődési intézmények a helyi igényekhez igazodó, az identitás megerősítését is célzó, színvonalas szabadidő-eltöltési lehetőségeket kínálnak. 	<ul style="list-style-type: none"> • A speciális nevelési igényű (beilleszkedési zavarokkal küszködő, magatartási, tanulási zavaros, stb.) gyermekek oktatási integrációja nem megoldott a térségben. • Nincs egységes, összehangolt térségi roma oktatási koncepció, a települések egyéni stratégiákat követnek. • A munkaadók és a térségben rendelkezésre álló, a PMMK által kiközvetített munkaerő igényei között eltérések mutatkoznak. • Az orvosi rendelők többsége nem felel meg az előírásoknak: az épületek leromlott állagúak, túlzásfoltak, nem biztosított a négy szemközti betegellátás, nem megfelelőek a szociális és egyéb kiszolgáló helyiségek, elavultak az eszközök. • A járóbeteg-ellátást biztosító térségi intézmények és a fekvőbeteg-ellátást nyújtó megyei intézmények között nem kielégítő az együttműködés, nincs visszacsatolás. • Az egészségmegőrzés, életminőség-javítás ügyében fellépő civil kezdeményezések érdekérvényesítő szerepe, lobbyereje csekély. • A közművelődési intézmények megfelelő marketingtevékenység hiányában csak egy szűk kisebbséget tudnak aktivizálni. • A közszolgáltató intézmények közötti kapcsolattartást, valamint az információk tárolását biztosító info-kommunikációs infrastruktúra nem épült ki, az informatikai ismeretek hiányosak. • A speciális, egyedi szükségleteket kielégítő közszolgáltatások elérhetősége a térség egyes településein nem megoldott.
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • A közszolgáltató intézményeket fenntartó települési önkormányzatok közötti kooperáció elmélyül, ezáltal lehetővé válik a működtetés, fenntartás ésszerűsítése. • A közszolgáltatások fenntartói háttérének pluralizálódásával magánszolgáltatók jelennek meg a térségben, a szolgáltatások kínálata kiszélesedik. • A közszolgáltató szektor forrásszerző képessége az elérhető támogatások körének bővülésével növekszik. 	<ul style="list-style-type: none"> • A fenntartói nehézségekkel küszködő települési önkormányzatok források hiányában csak a kötelező feladatok ellátására koncentrálnak, a közszolgáltatási rendszer működtetését biztosítják, a speciális szükségletek helyi, illetve térségi szintű kielégítése megoldatlan marad.

V. Gazdasági környezet

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> • Budapest és az agglomeráció közelsége pozitívan hat a térségre (felvevőpiac, munkalehetőség, elérhető üzleti szolgáltatások) • A nemzetközi forgalmat bonyolító közlekedési főútvonalak fölértékelik a kistérséget. • A térségi gazdaság átalakulás nyomán a települések többségében nem monopolhelyzetű cégek, hanem termelő és szolgáltató kis- és középvállalkozások határozzák meg a helyi gazdaság karakterét. • A külföldi tőke megjelent a térségben: az elmúlt néhány évben megerősödött középüzemek főlvásárlójaként, zöldmezős beruházásokkal. • Ipari Parkok illetve vállalkozói övezetek kialakítása történt több településen (Dabas, Hernád, Inárcs, Tatárszentgyörgy) • A Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány Pest megyei központjának kirendeltsége Dabason működik • A vállalkozói kör kezdi megszervezni önmagát. • Nagytömegű (alacsonyan képzett) munkaerő jelenléte a kistérségben. • Az agrárgazdálkodók körében kialakult egy erős vállalkozói csoport, körükben a termelés specializációjának jelei mutatkoznak a piaci, fogyasztói igények változására reagálva. • Az okszerű birtokméret és termékstruktúra kialakítására tett törekvések figyelhetők meg a térségben: földvásárlás, bérleti rendszer, agrárkörnyezet-gazdálkodás. • Az agrártermelők körében lépések történtek a nagy mennyiségű, egységes minőségű árualapok megteremtése, a termelői szervezetek megalakítása felé. • A turizmusnak, rekreációs gazdaságnak kedvező feltételek jelenléte a térségben (idegenforgalmi vonzeróval bíró természeti és épített környezet, helyi hagyományok, kulturális rendezvények) • A térségben (ócsai központtal) turisztikai egyesület és Tourinform Iroda működik, a kistérség turisztikai értékeit bemutató kiadványok készültek 	<ul style="list-style-type: none"> • Erőtlen illetve egyoldalúan fejlett térségi gazdaság a főváros árnyékában • A nagyszámú kis- és középvállalkozás jelentős tőkeerő és hitellehetőség hiányában nem képes fejlesztésre • Esetleges a cégek betelepődése, a települések között a rivalizálás jelei mutatkoznak • A vállalkozói zóna, ipari park, illetve a települések beruházási politikájának megvalósítása során nem működik olajozottan a térségi szintű tervezés • A gazdasági szereplők közötti kooperációk esetlegesek, az individuális vállalkozói stratégiák dominálnak • A női munkaerő és egyes életkori csoportok (pályakezdők, 50 éve felettiek) elhelyezkedési nehézségekkel küszködnek, nincs elegendő képzett munkavállaló. • Az agrárvállalkozások továbblépéséhez, a piaci értékesítés folyamatossá tételéhez hiányoznak illetve nem elégségesek a csak néhány vállalkozó gazdaságában megtalálható kapacitások, technikai feltételek: elegendő tároló, hűtő, manipuláló. • A birtokméret növelésére, a termékszerkezet ésszerűsítésére irányuló termelői törekvéseket a tisztázatlan birtokviszonyok, valamint a tőkehiány akadályozzák. • A termelői oldal integrációja dőcögve halad, a gazdálkodók többsége az individuális értékesítési stratégiákat preferálja. • Kevés a megfelelő színvonalú szolgáltatást nyújtó szálláshely, hiányos a kiszolgáló háttér-infrastruktúra • Nincs térségi szinten összefogott, összehangolt turisztikai kínálat.

Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • A fővárosi agglomeráció gazdasági növekedésének dinamizmusa eléri a térséget, magas technológiai színvonalú cégek települnek meg, amelyek az itt föllelhető munkakultúrára, szakértelemre alapozva alakítják ki beszállítói körüket, tőkét hoznak a térségbe és megfelelő jövedelmet biztosítanak dolgozóiknak • A közösségi források széles körben elérhetővé válnak a kistérség vállalkozásai számára. • Az agrárkörnyezeti programok keretén belül az extenzív, védelmi, valamint az intenzív földhasználati módokra való áttérés lehetősége. • A beszerző és értékesítő, termékpályás, zöldség és gyümölcs termelői szervezetek, valamint a gépkörök szerepe megerősödik, működésüket a kormányzat és az EU is preferálja. • Egyre növekszik a kereslet a diverzifikált turizmusra: a turisztikai piacon megjelennek a különböző vendégkörök (családi, falusi turizmus, diáktáboroztatás, lovassport, kulturális, oktatási, konferencia-turizmus területén) 	<ul style="list-style-type: none"> • A fővárosi agglomeráció növekedésének dinamizmusa nem éri el a térséget, a gazdasági szuburbanizáció jelei esetlegesen bukkannak fel, a megtelepedő cégek nem támaszkodnak a térség munkaerőben, szakmai kultúrában, vállalkozási kedvben található sajátosságaira • A helyi vállalkozások nem jutnak hozzá olyan támogatási forrásokhoz, amelyek révén megerősíthetnék piaci pozíciójukat, sem a technika-tehnológia, sem a minőségbiztosítás, sem a hatékonyság növelése vonatkozásában, éppen ezért megtorpan a vállalkozói szféra lendülete, versenyképessége romlik • Az agrárágazatot jellemző tőkehiány, az alacsony technológiai színvonal, a termelés költségeinek növekedése és az értékesítési nehézségek, piaci ingadozások együttes és hatványozott negatív hatásait a hozzáférhető támogatási lehetőségek nem csökkentik; az agrárgazdasági szereplők többségének nem lesz lehetősége arra, hogy pozícióját a hazai és nemzetközi piacon megerősítse. • Budapest illetve a megye hagyományosan vonzó turisztikai és rekreációs területei maradnak idegenforgalmi és turisztikai szempontból nagy forgalmat bonyolító régiók, Dabas térségét nem éri el a turisztikai kereslet, potenciáljai kihasználatlanok maradnak.

II. Területfejlesztési stratégia

Az 1997-ben elkészített stratégia más módszerekkel és más helyzetben készült, s az akkori célkitűzések közül több megvalósítása érdekében nagyon sok erőfeszítést tettek és forrást mozgósítottak az Ország Középe kistérségben. A tíz programból álló területfejlesztési stratégia megvalósulásával kapcsolatban az alábbiakat mondhatjuk el.

Az Ország Középe térségként való létének alapfeltétele a térségi identitás és intézmények megteremtése, amelyre az első három programpontra irányult, s mindhárom programot eminens módon valósította meg a térség. A területfejlesztési program elsőként a kistérség belső integrációjának megteremtését irányozta elő, amelyhez megfelelő intézmények, fórumok felállítását javasolta. A megvalósítás példaértékű, létrejött és méltó helyet kapott a térségfejlesztési iroda, rendszeres összejövetelekkel és szisztematikus programalkotással oldotta meg a térségi problémák tervezési igényeit a Társulás, és példamutató közös fejlesztésekre, infrastruktúra építésekre került sor. A térség pozitív imázsának kialakításáért és a térség értékeinek megőrzésére, karakterének megerősítésére is kezdeményezett programot, amelyek végül konkrét programok formájában megvalósultak. Az Ország Középe kistérség olyan jelképet választott, amely szimbolizálja a térség országon belüli helyzetét, települési szerepköröktől független, ezért alkalmas a térség egészének megjelenítésére.

A rendszerváltással együtt elveszített létbiztonság és munkanélküliség a társadalmi különbségek növekedését hozta, amely a térségben több szinten is megjelent. Ennek csökkentésére a humán erőforrás minőségének javítását célozta a negyedik programpontra, amelyben történtek elmozdulások, ám e problémák sajátja, hogy kedvező változások elindítása és az erőfeszítések eredményessége nem derül ki rövid távon. Sajátos ellentmondásos változásokat tapasztalhattunk e téren, az bizonyos, hogy e problémák kezelése még sok ötletet, erőfeszítést és forrást igényel a térségben.

A programok harmadik csoportja a gazdaságfejlesztés különféle területeit érintette, általában a gazdaságfejlesztés, a munkahelyteremtés, a mezőgazdaság és a turisztika fejlesztése szerepelt az 5-6-7. programokban. A minden területre elkészült egy térségi fejlesztési program (gazdaság, vidékfejlesztés, turizmusfejlesztés), amelyek keretét adhatják a térségi cselekvésnek, ám amiatt, hogy a gazdaság fejlesztésében a gravitációs elvet követő spontán folyamatok, illetve a szabályozók, állami támogatásokat követő gazdasági magatartás érvényesült, a gyakorlatba csak bizonyos elemek kerültek át.

A közlekedési feltételek javítása a térségben nagyon sok erőfeszítést igényelt, amelyek egyik részét a rendkívül drága autópályáról átkerülő személy és teherforgalom okozta, a másik fele a térségen belüli közlekedési kapcsolatok elégtelenségéből fakad. Az autópálya matricássá tétele és a forgalomszervezési változások eredményesen csökkentették a forgalmat, illetve a sebességet a főúton, a mellékutak fejlesztésének előkészítése pedig közlekedésfejlesztési koncepcióval megalapozottan, térségi lobbitevékenységgel megerősítve folyik, bár a megvalósítás még hátra van.

Az Ország Középe kistérségben az infrastrukturális ellátottság meglehetősen gyér volt a kilencvenes évek elején, s még az 1997-ben készült programban is indokolt volt ennek ösztönzése. A térségi együttműködés és a települési erőfeszítések együttesen látványos fejlődést eredményeztek, elmondható, hogy a legsikeresebb terepe volt a térségi együttműködésnek.

A tizedik programpontra a környezet védelmét és a lakóhelyi környezet javítását szolgálta. A térségi cselekvést a monori kistérséggel közösen alkotott környezetvédelmi program alapozta

meg, s e tekintetben folyamatos koordináció és jelenlét szükséges, mert nagyon sok kárt okozhatnak kis balesetek és a felelőtlen állampolgári és vállalkozói magatartás, ugyanakkor kevés, direkt beavatkozási lehetőség áll az önkormányzatok és a térség rendelkezésére.

Összességében megállapíthatjuk, hogy az Ország Közepe kistérség kiemelkedő, szinte egyedülállóan jól szervezett és a térségi együttműködést megvalósító munkába kezdett. A tevékenységéhez és a fejlesztések megvalósításához szükséges programalkotási és tervezési munka évről-évre építkezve valósult meg, amelyekben a legfontosabb térségi feladatok és törekvések öltöttek formát.

2.1. A stratégia készítésének alapelvei

Az Ország Közepe kistérség területfejlesztési stratégiája azokra ill. azokkal rokon elvekre és értékekre épít, amelyekre Budapest városfejlesztési koncepciója és a Közép-magyarországi Régió stratégiai programja is. Ezek a tervek közös elveken nyugszanak egymással is és az Európai Unió hosszas egyeztetés után 1999-ben véglegesített, „A területfejlesztés európai távlatai” c. dokumentumában lefektetett elvekkel is. Miként a területfejlesztés fő uniós alapelveit és irányait leszögező állásfoglalás, a főváros és a Közép-magyarországi Régió, az Ország Közepe kistérség stratégiája is *a gazdaság, a társadalom és a környezet fenntartható fejlődésének feltételeit* kívánja megteremteni az alábbi értékek mentén:

- *hatékonyság* – elsősorban a gazdaság fenntartható fejlesztése;
- *szolidaritás, humánus, méltányosság*, amely értékek érvényesítése nélkülözhetetlen a helyi közösségek kohéziójának erősítéséhez, az életkoruknál (idősek), képzettségüknél, a társadalmi háttérüknel fogva tartós hátrányba kerültek (leszakadó rétegek, szegények, cigányok) csoportjának integrálásához;
- *a minőség, az egyedi vonások, a sajátos helyi épített és szellemi kultúra és a természet értékeinek tiszteletben tartása*, amelyet a fent említett régiós és fővárosi dokumentumok az „élhetőség, lakhatóság” gyűjtőszavaival jelöltek;
- *kiegyenlítettségre törekvés*, amely a versenyképesség bázisát jelentő gazdasági háttérnek a jelenleginél egyenletesebb megoszlását irányozza elő;
- és ez utóbbi két érték háttérében és eredményeként a *kooperáció*.

A közös stratégiai cél, amelyet a fenti értékek érvényesítésével a térségi szereplők megvalósíthatnak az, hogy együtt egy versenyképes, vonzó társadalommal, szép, rendezett épített és természeti környezetű kistérség jöjjön létre.

2.2. A fejlesztés lehetséges irányai

Az Ország Középe kistérség területfejlesztési stratégiai irányainak meghatározásakor a helyzetfeltárás és a SWOT analízis eredményeiből indultunk ki. Utóbbi alapján négy irány mutatkozik a települési, kistérségi fejlesztésnek:

1. az erősségeket a lehetőségekkel kombináló offenzív fejlesztési stratégia,
2. a gyengeségek és a veszélyek kivédését célzó defenzív fejlesztési stratégia,
3. az erősségekre építő, de a veszélyekkel számoló diverzifikált fejlesztési stratégia,
4. a gyengeségeket a lehetőségek figyelembevételével leküzdő váltás-orientált fejlesztési stratégia.

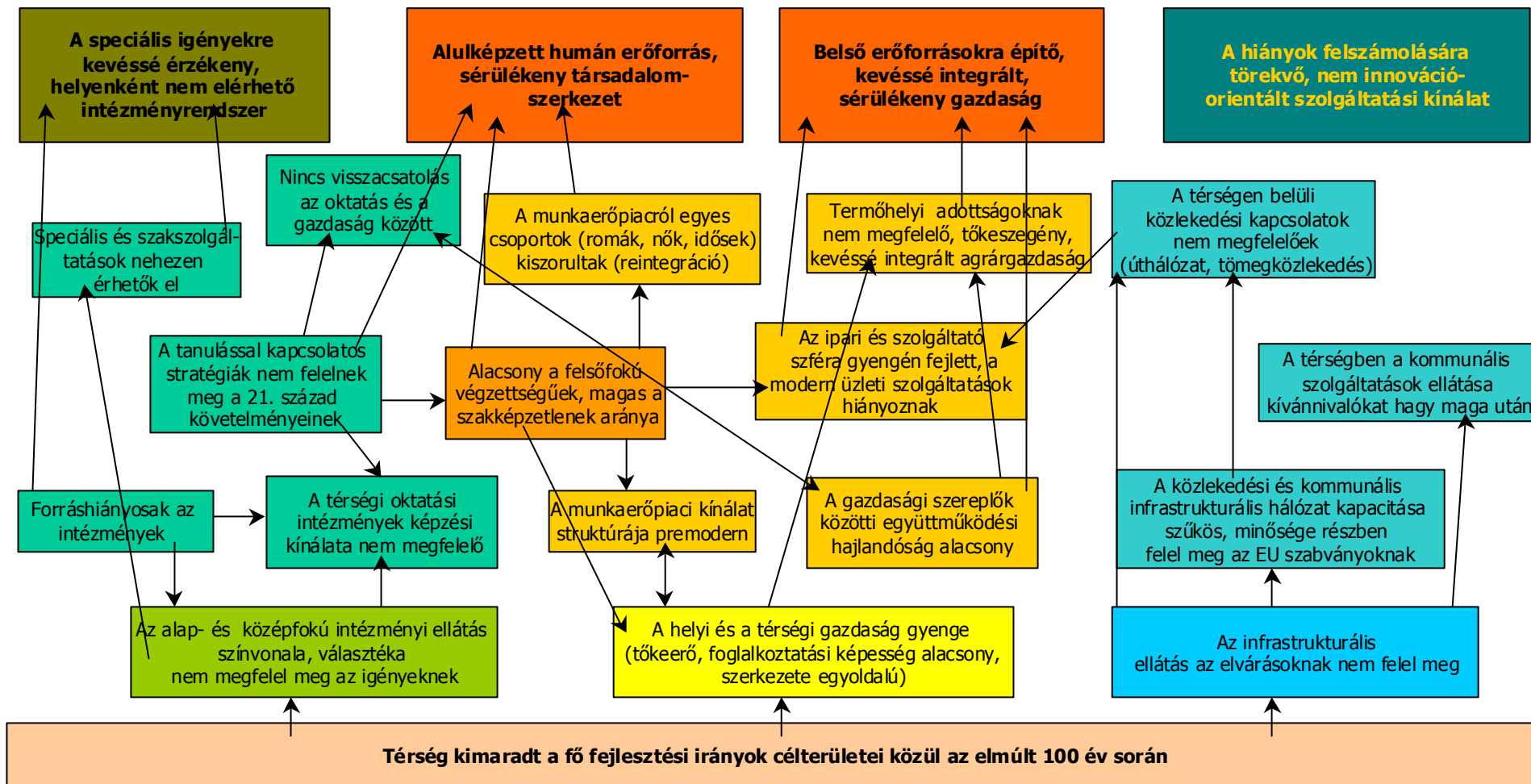
E négy lehetséges fejlesztési irány figyelembevételével határozhatjuk meg a kistérség komplex fejlesztési stratégiáját kirajzoló, a fejlődés reális forgatókönyvét alátámasztó pilléreket.

- Az Ország Középe kistérség *komplex fejlesztési stratégiája* az *offenzív fejlesztési irány* kínálta lehetőségek közül a kedvező közlekedés-földrajzi helyzetet kihasználó, a feldolgozóipari, ipari-kereskedelmi, a munkaerőpiac sajátosságainak megfelelő gazdaság fejlesztését, esetlegesen logisztikai potenciál növelését célozza. Ez főként a vállalkozói tőke által finanszírozott ipari és logisztikai parkok fejlesztését jelenti.
- A *defenzív fejlesztési irányból* adódó teendők közül a kapcsolat-építés és a lobby-erő fokozása nagyon fontos terület, mert a térség előtt álló nagy infrastrukturális fejlesztések kompetenciáján és forrásain kívül esik.
- A *váltás-orientált fejlesztési stratégia* kínálatából a haránt irányú közlekedési pályák kiépítése döntő jelentőségű, ez azonban a lobby-tevékenység fokozását igényli. Emellett megkezdődhet a minőségi képzésre épülő és innováció orientált vállalkozások, magas hozzáadott értéket képviselő tevékenységek ösztönzése. Harmadik területként jelölhetjük meg a vállalkozói szféra kapcsolatainak szorosabbra fűzését egymással és a betelepülő cégekkel.
- A *diverzifikált fejlesztési irány* nyújtotta lehetőségekből a koordinált lakóterület-fejlesztés, a lakónépesség várható növekedésével lépést tartó intézményfejlesztést emelhetjük ki. A gazdasági szférából az agrártermelés modernizációját, termék-, piac- és technológiaváltás, illetve a természeti adottságoknak megfelelő földhasználat programja sorolható ide.

2.3. A kistérség fejlesztési stratégiája

2.3.1. Problémafa

Alacsony versenyképességű, csekély innovációs potenciállal rendelkező kistérség

2.3.2. Érintettek elemzése

Érintett csoport	Probléma	Motiváció	Az érintett csoport viszonya más érintettekhez	Célok	A program pozitív hatása az érintett csoportra	A program negatív hatása, veszélyei az érintett csoportra	A konfliktusok, problémák mérséklésének eszközei
I. HELYI ÖNKORMÁNYZATOK, KISEBBSÉGI ÖNKORMÁNYZATOK, OKÖT							
Települési önkormányzatok	Kiegyensúlyozatlan társadalmi-gazdasági fejlődés	A kistérség versenyképességének fokozása, a társadalmi integráció elmélyítése	Együttműködés a települési önkormányzatokkal, egyéb térségi szereplőkkel	A helyi társadalom megerősítése, gazdaságfejlesztés	A társadalmi integráció fokozódik, a helyi gazdaság megerősödik	Egyes települési érdekek alárendelődnek a térségi elképzeléseknek	A települési érdekek érvényesítése mellett közös célok kijelölése
Cigány Kisebbségi Önkormányzatok	A roma kisebbség érdekérvényesítő képessége gyenge	Hatékony érdekképviselő	Együttműködés a települési önkormányzatokkal, közigazgatásokkal	A romák érdekeinek hatékonyabb érvényesítése	A kisebbségi identitás megerősödik, a romák társadalmi integrációja fokozódik	A romák érdekei térségi prioritások között	A térségi érdekelttség tudatosítása a roma kisebbség integrációjának fontossága kapcsán
Ország Közepe Önkormányzati Társulás	A kistérség erőforrásai kihasználatlanok, gyenge a térségen belüli kohézió	Versenyképesség fokozása, kohézió erősítése	Együttműködés a települési önkormányzatokkal, egyéb térségi szereplőkkel	A térségi erőforrások összehangolt, hatékony kihasználása	Önálló arculattal rendelkező, összetartó kistérség kialakulása	A térségi érdekek alárendelődnek a települési szinten megfogalmazódó fejlesztési elképzeléseknek	A közös érdekek felismerésén alapuló térségi szintű együttműködés

Érintett csoport	Probléma	Motiváció	Az érintett csoport viszonya más érintettekhez	Célok	A program pozitív hatása az érintett csoportra	A program negatív hatása, veszélyei az érintett csoportra	A konfliktusok, problémák mérséklésének eszközei
II. GAZDASÁGI SZEREPLŐK							
Helyben foglalkoztatott munkavállalók	A térségen belüli közlekedés nehézkes, a munkavállalói igények nincsenek összhangban a kínálattal	A munkavállalói igényeknek megfelelő munkalehetőségek teremtése	Versenyhelyzet a potenciális munkavállalókkal	A jövedelmi viszonyok javítása, az életszínvonal emelése	A kistérségen belüli munkaerő-kereslet differenciáltsága nő	A konkurens munkavállalók száma növekszik a térségben	A képzettségi szint emelésével kedvezőbb munkaerőpiaci státusz elérése
Ingázó munkavállalók	Túlterhelt tömegközlekedés, a haránt irányú ingázás feltételei hiányoznak	A munkavállalás körülményeinek javítása	Versenyhelyzet a potenciális munkavállalókkal	Kedvezőbb foglalkoztatási körülmények teremtése	A közlekedési kínálat bővül, színvonala javul, a térségben elérhető munkahelyek száma nő	A konkurens munkavállalók száma megnövekszik a térségben	A képzettségi szint emelésével kedvezőbb munkaerőpiaci státusz elérése
Megváltozott munkaképességűek	Kevés a megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató munkahely	A munkavállalói igényeknek megfelelő, könnyen elérhető munkahelyek teremtése	Versenyhelyzet a potenciális munkavállalókkal	Térségen belüli munkavállalás	A kistérségen belüli munkaerő-kereslet differenciáltsága nő	A konkurens munkavállalók száma megnövekszik a térségben	Megváltozott munkaképességűeket foglalkoztató vállalkozások támogatása
Munkanélküliek	Egyes munkavállalói csoportok (nők, képzettség nélküliek, 50 év fölöttiek) elhelyezkedési nehézségekkel küszködnek	A munkavállalói igényeknek megfelelő munkalehetőségek teremtése helyben	Versenyhelyzet a potenciális munkavállalókkal	Térségen belüli munkavállalás	A térségen belüli munkalehetőségek bővülnek, a munkanélküliek száma csökken	Az alkalmi (szürke és fekete) munkavállalás lehetőségei beszűkülnek	A képzettségi szint emelésével kedvezőbb munkaerőpiaci státusz elérése

Érintett csoport	Probléma	Motiváció	Az érintett csoport viszonya más érintettekhez	Célok	A program pozitív hatása az érintett csoportra	A program negatív hatása, veszélyei az érintett csoportra	A konfliktusok, problémák mérséklésének eszközei
Helyi vállalkozások	Tőkeszegénység, erőtlén KKV-szektor	Gazdasági versenyképesség növelése	A térségi vállalkozások között verseny folyik a piacok megszerzéséért	Piaci alkalmazkodóképesség növelése	Piaci pozíciók javulása, a helyi vállalkozások által foglalkoztatottak számának emelkedése	Multik, tőkeerős nagyvállalatok piaci fölénye tovább erősödik	Vállalkozói hálózatok létrehozása
Mezőgazdasági vállalkozások	Gyengülő piaci jelenlét, szigorodó minőségi követelmények	Termelési-értékesítési biztonság megteremtése	Konfliktus a hatóságokkal, helyi lakossággal a környezetvédelmi előírások betartásának nehézségei miatt	A termelés hatékonyságának javítása, a tevékenységből származó bevételek növelése	Az ágazaton belüli kedvezőbb jövedelmezőségi viszonyok, értékesítési biztonság	A mg-i foglalkoztatási lehetőségek beszűkülnek, a fejlesztésére képtelen vállalkozások kiszorulnak az ágazatból	Marketingtevékenység fokozása, technológia korszerűsítése, termékszerkezetváltás
Mezőgazdasági kistermelők	Alacsony jövedelmezőség, értékesítési problémák, elaprózott birtokstruktúra, korszerűtlen mg-i infrastruktúra	Termelési-értékesítési biztonság elérése	Bizalomhiány az ágazatban tevékenkedők között	Piaci alkalmazkodóképesség növelése	Kedvezőbb jövedelmezőség, értékesítési biztonság elérése	Az ágazaton belüli foglalkoztatási lehetőségek beszűkülnek, a fejlesztésre képtelen termelők kiszorulnak az ágazatból	Termelői összefogás erősítése, mg-i tevékenységek diverzifikációja, technológiai és infrastruktúra-fejlesztések

Érintett csoport	Probléma	Motiváció	Az érintett csoport viszonya más érintettekhez	Célok	A program pozitív hatása az érintett csoportra	A program negatív hatása, veszélyei az érintett csoportra	A konfliktusok, problémák mérséklésének eszközei
III. SPECIÁLIS TÁRSADALMI CSOPORTOK							
Helyi lakosok	Az életminőséget meghatározó körülmények nem megfelelőek	A lakossági szükségletekkel harmonizáló, vonzó lakókörnyezet megteremtése	Együtműködés a települési önkormányzatokkal, egyéb térségi intézményekkel	Magas színvonalú, elérhető közszolgáltatások, vonzó lakókörnyezet megteremtése	Az életminőség javul	A beköltözők számának emelkedésével gyengülhet a társadalmi kohézió	A program egésze a problémák mérséklését szolgálja
Civil szervezetek	A civil kezdeményezések erőtlene a térségben	Társadalmi kohézió erősítése	Együtműködés a települési önkormányzatokkal, térségi és regionális szervezetekkel	Aktív civilélet megteremtése	A helyi, illetve térségi identitás megerősödik, a civil szervezetek érdek-érvényesítő képessége nő	A lakóhelyi szuburbanizáció következményeként gyengül a társadalmi kohézió	A civil szervezetek működési feltételeinek javítása
Leszakadó társadalmi csoportok, romák	Megélhetési problémák, gyenge társadalmi integráció	Megélhetési körülmények javítása, életszínvonal emelése, társadalmi integráció fokozása	Konfliktus a társadalmi többséggel	Az életszínvonal emelése	A társadalmi szelekció és szegregáció mérséklődése	A leszakadók érdekei nehezen egyeztethetők össze a társadalmi többség érdekeivel	Képzettségi szint növelése, helyi munkalehetőségek bővítése, hatékony érdekérvényesítése
Helyi értelmiség	Az értelmiség önszervező ereje gyenge	Az érdekérvényesítő képesség növelése	Együtműködés a települési önkormányzatokkal, civil szervezetekkel	A térség kulturális értékeinek védelme, új értékek teremtése	A kultúra szigetei megteremtődnek a térségben, a helyi értelmiség önszervező ereje nő	A lakóhelyi szuburbanizáció célterepévé váló térségben tovább gyengülhet a társadalmi kohézió	Tudatos közösségépítés

Érintett csoport	Probléma	Motiváció	Az érintett csoport viszonya más érintettekhez	Célok	A program pozitív hatása az érintett csoportra	A program negatív hatása, veszélyei az érintett csoportra	A konfliktusok, problémák mérséklésének eszközei
IV. KÖZSZOLGÁLTATÓ INTÉZMÉNYEK							
Oktatási intézmények	Az oktatás és a gazdaság között nincs visszacsatolás	Piaci igényekre érzékeny szakképzési rendszer megteremtése	Együtműködés a települési önkormányzatokkal, gazdasági szereplőkkel	Rugalmas, a piaci változásokkal lépést tartó oktatási rendszer kialakítása	Differenciált oktatási kínálat	Egyes területeken túlképzés alakulhat ki	Komplex térségi oktatási koncepció kialakítása, intézmények közötti kooperáció
Szociális intézmények	A speciális szükségletekkel rendelkező társadalmi csoportok ellátása nem teljes körű	Hatékony és fenntartható intézményrendszer kialakítása	Együtműködés a települési önkormányzatokkal, valamint a térségi és regionális intézményekkel	Az intézményrendszer megerősítése, a szolgáltatások színvonalának emelése	A szociális szolgáltatások köre bővül, színvonala emelkedik	Intézményfenntartói nehézségek	Az intézmények működtetésének ésszerűsítése, a térségi szintű együttműködések fokozása
Egészségügyi intézmények	Elavult épület- és eszközállomány	A speciális betegigényekhez igazodó, helyben elérhető egészségügyi alap- és szakellátás	Együtműködés a települési önkormányzatokkal, valamint a térségi és regionális intézményekkel	Az egészségügyi intézményrendszer megerősítése	Az egészségügyi szolgáltatások köre bővül, színvonala emelkedik	Intézményfenntartói nehézségek	Az intézmények működtetésének ésszerűsítése, térségi szintű együttműködések fokozása
Művelődési intézmények	Elavult épület- és eszközállomány, nehezen mozgósítható lakosság	Az értékek megőrzését, új értékek teremtését szolgáló, a társadalmi kohéziót erősítő programkínálat megteremtése	Kooperáció az önkormányzatokkal, a térségi és regionális művelődési intézményekkel, civil szervezetekkel	A kulturált szabadidő-eltöltés feltételeinek megteremtése	Széles spektrumú kulturális és szabadidős programkínálat	Intézményfenntartói nehézségek	Az intézmények működtetésének ésszerűsítése, térségi szintű együttműködések fokozása

2.3.3. A térség jövőképei

2.3.3.1. Az optimista jövőkép

Az Ország Középe kistérség az ország legnagyobb és legdinamikusabban fejlődő gazdasági központjának szomszédságában ahhoz sok szálon kötődő, erős gazdasággal rendelkezik a térség. Gyors és környezetbarát közlekedési kapcsolatokkal könnyen elérhető munkapiac generálódik a térségen belül, a szomszédos kistérségekben és Budapesten. A vállalkozások élni tudnak a központi földrajzi elhelyezkedéséből, az ország viszonylag stabil gazdasági helyzetéből és az uniós forrásokból, ill. e három tényező kombinációjából adódó lehetőségekkel. Budapest és agglomerációja kisugárzó hatása és a tőke spill-over hatásának köszönhetően élénk gazdasági tevékenység és tőkeerős, működő gazdaság alakul ki. Az Ország Középe kistérségben a népesség képzettségének folyamatos és emelkedésével innovatív tevékenységek befogadására is alkalmassá válik, ez helyben tartja a magasan kvalifikált fiatalokat, s így a hátrányait gyorsan ledolgozó térséggé válik. Beindul a pozitív spirál, amely a tőke és a humán hozzáadott értéket magasabbra tornássza, s így biztos alapot teremt a térség gazdaságában és munkaerőpiacán. A térségben a jövedelmi viszonyok stabillá és magasabb színvonalúvá válik, amely a helyi fizetőképes keresletet megemeli. Ez a helyi személyi és gazdasági szolgáltatások kisvállalkozásainak stabil piacot eredményez. A térségben megveti lábát az egészségipar, divat lesz az egészséges, rendszeres mozgást magában foglaló és társasági életet élénkítő életmód, s erre a lakosság megfelelő forrásokkal is rendelkezni fog.

A fenntartható, a környezeti tényezőket nem veszélyeztető lokális gazdaság feltételei megteremtődnek, a környezeti terhelés különféle formáit kiküszöbölő infrastruktúrák kiépülnek. A térség érzékeny természeti környezetében az agrárgazdaság a fenntartható és az elsivatagosodást megelőző, a szárazodással számoló, de azt megállító szerkezetváltást hajt végre. A környezettudatos agrárgazdálkodás, a természeti erőforrások revitalizáló hasznosítása a térség egyik exportcikkévé válik, amely alapja lehet az agro- és kiránduló turizmusnak egyaránt. A térség megóvja természeti értékeit, növeli az erdők területét. Képes befogadni a fenntartható vízhasználat homokhátsági programját. Megvalósul a Beszédes-program és kiépül a beruházás hasznosításának teljes vertikuma halászáttól a turizmusig.

A dinamikus gazdasági növekedés forrásokat szabadít fel a költségvetésben, amely egy hatékonyabb és jobban finanszírozott közigazgatás és intézményrendszer létrejöttét segíti elő. Az önkormányzati, térségi alap és szakfeladatok alulfinanszírozottsága megszűnik, így csökken a forráshiány és a nyomás helyi adóbevételek növelésére. Az önkormányzati szféra kiszabadítja abból az ördögi körből, ahová a tartós forráshiány juttatta: átfogó település- és térségfejlesztési stratégiáit nem kell többé adó-növelési stratégiáinak alávetnie, mozgástere, presztízse, beavatkozási, szabályozási képessége nő és ezzel párhuzamosan csökken a piaci szereplőknek való kiszolgáltatottsága.

Lehetővé válik a településeknek a testre szabott, érték alapú, a lakosság és a civil szféra bevonásával, közmegegyezésen, konszenzuson alapuló tervezés, amelynek célja kiegyensúlyozott, vonzó lakókörnyezet kialakítása, élénk, versenyképes és innovatív gazdaság szféra ösztönzése. A települések megőrzik egyedi vonásaikat, őrzik tradícióikat, s azt térségi marketinggel közvetíteni és bemutatni is képesek, ugyanakkor büszkék a modern egészséges társadalom és lakókörnyezet szolgálatába állított vívmányaikra és új szokásaikra. Minőségi lakókörnyezet és megfelelő színvonalú, helyben ill. a közelben elérhető közszolgáltatások, intézmények lesznek, ennek köszönhetően lakóövezetként is felértékelődik.

2.3.3.2. A pesszimista jövőkép

Az elhúzódó gazdasági recesszió eredményeként a hazánkban megtelepedett transznacionális vállalkozások *áthelyezik termelő tevékenységüket a kedvezőbb gazdasági feltételeket kínáló helyszínekre*. A folyamat eredményeként a nemzetközi mércével mérve relatíve drága Magyarországról kihúzódnak a világszakra termelő vállalkozások.

Az Ország Közepe nem tud bekapcsolódni a logisztikai iparágba. Jelenleg ugyanis a megtelepedett logisztikai szolgáltatók jellemzően országon belüli elosztást végeznek, és elképzelhető, hogy az uniós tagságunk lehetőséget teremt a logisztika nagyrégiós (Kelet-Közép-Európa) szintű megszervezésére. Az elmúlt években hatalmas logisztikai bázisok épültek mind Cseh-, mind pedig Lengyelországban és a verseny éleződése a piac újraelosztását eredményezheti, aminek eredményeként a magyar piac ellátása bizonyos termékkörökben külföldi székhelyű vállalkozások kezébe kerülhet, csökkentve ezzel a hazai foglalkoztatási kapacitást.

A transznacionális vállalkozások távozásával a munkanélküliség komoly problémát jelent újra, a romló jövedelmi viszonyok a helyi vásárlóerő csökkenését eredményezik, ami tovább rontja a helyi vállalkozások gazdasági kilátásait. A negatív gazdasági folyamatok eredményeként hatalmas nagy méretű hasznosítatlan ipari-logisztikai területek keletkeznek, amelyek újrahaznosítására kevés a remény a tőkebefektetők hiányában.

A gazdasági recesszió következtében az államháztartás eladósodik, az önkormányzatok finanszírozása romlik. Az tervezett vonalas infrastruktúra beruházások elmaradnak, a haránt irányú közlekedési útvonalak bővítése és a tömegközlekedés korszerűsítése elodázódik. Ez a közlekedésből fakadó környezeti terhelést magasan tartja, mind a levegőszennyezés, mind a zajterhelés megmarad, sőt a forgalom növekedésével a helyzet rosszabbra fordulhat.

Az alulfinanszírozott önkormányzati rendszer nem tudja a közigazgatás és az intézményrendszer modernizációját folytatni, az intézmények állaga leromlik, a szolgáltatások színvonala romlik, a térség egyes települései kimaradnak a szolgáltatásokból. Elindulhat a térség lecsúszása, relatív pozícióromlása nem csak Pest megye, hanem a környező térségekhez képest is.

A Beszédes-program nem valósul meg, a Duna-Tisza közti Homokhátság vízpótlásának programja meghiúsul, csak a vízvisszatartás egyes műtárgyai valósulnak meg, a szárazodás tovább folytatódik, környezeti katasztrófa fenyegeti a térséget. Az agrártermelés nem képes végrehajtani a szerkezetváltást, a talaj eróziója felgyorsul.

2.3.3.3. Az Ország Közepe kistréség reális jövőképe

Az Ország Közepe kistréségben nem várható kiugró gazdasági növekedés, inkább a stabil, állandó, kis mértékű pozíció javulások jellemzők, amelyek a térség társadalmában nem nagy mértékű, de állandó növekedést generálnak.

Az Ország Közepe kistréség fejlődésének reális forgatókönyve abból a feltételezésből indul ki, hogy a főváros és agglomerációja megerősödik a nemzetközi szintén, a térség logisztikai potenciája tovább erősödik. Ez a lehetőség a dabasi kistréség országos átlagnál is alulképzettebb munkavállalóinak elérhető és megfelelően jövedelmező munkalehetőséget teremt. A térségbe betelepül egy-két közepes vagy nagyobb logisztikai és fuvarozási tevékenységgel foglalkozó cég, amely a helyi és regionális munkaerőpiacról tudja beszerezni a szükséges munkaerőt.

Az agrárgazdaságban nagyon jelentős átrendeződés várható. A növénytermesztésből a klíma szárazodása miatt kikopnak a hagyományos intenzív szántóföldi növények, elterjednek a szárazságtűrő fajok, s ezek a termékek új piacokra való belépést és új integrációk kialakítását teszik szükségessé. A zöldség-, a gyümölcs- és a virágkertészet területén szelekció és koncentráció várható, versenyképes termelési és értékesítési integrációk alakulnak ki, amelyek kapcsolódnak az ország más integrációihoz. A termelők egy része nem tud lépést tartani a piac változásával, ezért fokozatosan kiszorúlnak a hagyományos területekről, ugyanakkor biztos piacú vállalkozások talpon maradhatnak a budapesti kereslet jóvoltából.

A Beszédes-program vagy annak elemei megvalósulnak, s ennek következtében megáll a sivatagosodás, elkerüli a térség a klimatikus és környezeti katasztrófát. A vízberuházások hasznosítására épülő komplex program a térség gazdaságában folyamatosan teret nyer az extenzív agrárgazdálkodás, ez a szelíd természetjáró, kerékpáros, illetve vadászati turizmusnak teremt alapot. A turizmus építkező szolgáltatás, amely fokozatosan bővíti térségi kínálatát. A térségben létrejönnek a tematikus, akár klaszterek kialakulásához is vezető kínálatok, mert a fizetőképes és minőségi turisztikai szolgáltatások célközönségnek megfelelő fejlesztése szükséges. A térségben nem elsősorban a városi kiránduló turizmusnak van esélye, inkább mint kiegészítő programként szerepelhet, hanem különleges hobbi tevékenységek minőségi kiszolgálására épülő turisztikának, mint a vadászati, lovas, motoros, kerékpáros turizmus. A térség két nagyon sikeres vállalkozása meglehetősen jó hírnévnek örvend saját piacán, azonban már most problémát jelent számukra megfelelő minőségi szálláshely ajánlása a térségben.

Az ipari és ipari-szolgáltató tevékenységek térnyerése várható, amely a népesség javuló képzettségi szerkezetével összefüggésben nagyobb hozzáadott érték tartalmú termelő és szolgáltató tevékenységek térségi meghonosodásával jár. Hosszabb távon ez a fejlődési irány alkalmas arra, hogy a képzettebb népességet helyben tartsa, mert megfelelő színvonalú munkaalkalmat teremtenek.

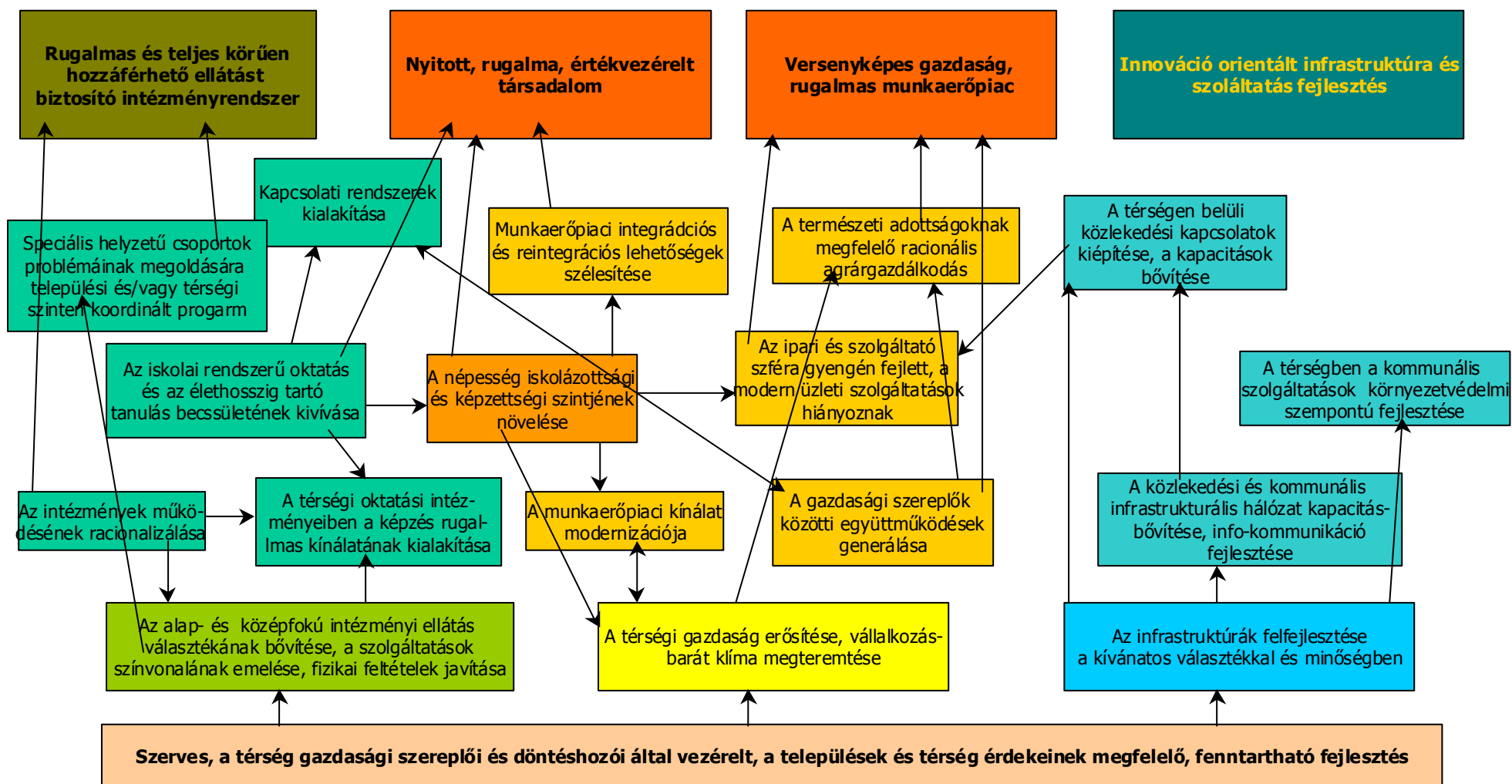
A gazdaság tevékenységi szerkezetében tendenciózus változások várhatók, a szereplőket illetően továbbra is azzal számolunk, hogy néhány nagyobb és tőkeerős közepes vállalkozás mellett a kisvállalkozói réteg lesz az térségben a legmarkánsabb, egyben legheterogénebb csoport. Az elkövetkező néhány évben várható valamelyes szelekció közöttük, sőt koncentrációs folyamatok is beindulhatnak, a zöme mégis változóan többé-kevésbé gazdaságosan és hatékonyan működő vállalkozás marad. A helyi, kistérségi és regionális vállalkozói kapcsolatok kiszélesednek, amelyek több szálon, szorosabbra fűződő térségi kapcsolatokat generálnak.

Az nem várható, hogy a gazdasági növekedés várható szintje és az államkassza középtávú eladósodása mellett jelentősen javulna az önkormányzati tevékenység költségvetési finanszírozása, ugyanakkor a racionálisabb feladat ellátási és intézményrendszer kialakulása megkezdődik. Az uniós források bevonása a nagy projektek finanszírozásába lehetséges, a hazai forrásokból megvalósuló fejlesztések az intézmények lassú rehabilitációját és modernizációját teszik lehetővé.

2.3.4. Célfá

Központi cél: A fővároshoz közeli és fő közlekedési útvonalak menti helyzetét kihasználó, versenyképes, kiegyensúlyozott és fenntartható gazdaságon nyugvó, igényes lakóhelyi környezetet nyújtó, értékeit megőrző kistérség kialakítása

Versenyképes, értékeit megőrző kistérség

2.3.5. Programfa

2.4. A stratégiai fejlesztés prioritásai

I. prioritás: Komplex gazdaság- és munkaerőpiac-fejlesztés

Átfogó cél:

A térségi gazdaság versenyképességének és eltartó-képességének fokozása

Specifikus célok:

1. A fenntartható fejlesztéshez, kiegyenlített fejlődéshez szükséges gazdaságszerkezet kialakítása
2. A tudásszint emelése, a szakmai, vállalkozói ismeretek elmélyítése révén a gazdasági szereplők versenyképességének növelése

Közvetlen célok:

1. A befektetők számára vonzó gazdasági klíma kialakítása
2. A gazdasági szereplők között szerveződő együttműködések, vállalkozói hálózatok kialakítása, a már meglévő kapcsolatok elmélyítése
3. A helyi szolgáltatások skálájának szélesítése, modern üzleti szolgáltatások teremtése
4. A vállalkozói kultúra fejlesztése és a munkaerő képzettségi szintjének emelése
5. A piaci igényekhez igazodó, differenciált képzési kínálat kialakítása a térségben
6. A termőhelyi adottságokhoz igazodó termékszerkezet kialakítása

A fejlesztési prioritás szükségességének indoklása:

A dabasi kistérség gazdaságának fejlődését a Budapest közvetlen szomszédságában található kistérségekhez viszonyítva jóval mérsékeltebb ütemű fejlődés jellemzi: a térség a rendszerváltozást megelőző évtizedekben úgyszólván kimaradt a fejlesztések fősodrából, s nem érte el, illetve éppen csak érintette Dabas térségét a kilencvenes években meginduló, a gócpontokból kiinduló gazdasági növekedési hullám. A dabasi kistérség egészét jellemző, visszafogott ütemű fejlődés ugyanakkor egy-egy település szintjén szemlélve a gazdasági szektorban bekövetkezett változásokat, meglehetősen eltérő produktumokat takar. A közlekedési szempontból frekvenciált elhelyezkedésű településeken a beáramló tőke zöldmezős beruházásokat valósított meg, míg a tranzit útvonalaktól távol eső, periférikus közlekedési helyzetű településeken megszűntek, felszámolásra kerültek a korábbi foglalkoztatók, s néhány főre apasztották létszámukat a rendszerváltozást megelőzően kulcsfoglalkoztatónak számító, időközben privatizált mezőgazdasági nagyüzemek is.

A munkavállalók, igényeiknek megfelelő munkalehetőség híján az ingázásra rendezkedtek be, melynek fő iránya a kistérség elhelyezkedéséből, a sugaras közlekedési úthálózatból, illetve a korábbi évtizedek ingázói hagyományaiból fakadóan Budapest és Ócsa, az újabb tendenciák révén Alsónémedi és Gyál. Abban, hogy a helyi gazdaság erőtlenségének következményei a kistérségben meglehetősen visszafogottan, árnyaltan mutatkoznak, kétségtelenül szerepet játszik a főváros és agglomerációja közelsége: ezen munkaerőpiacok felvevőképességének köszönhető, hogy a dabasi kistérség munkanélküliségi mutatóit tekintve a Pest megyei átlagnál alacsonyabb.

A munkanélküliség kapcsán két térségi sajátosságra hívhatjuk fel a figyelmet: egyfelől az elmúlt évek tapasztalatai szerint a tartós munkanélküliség által leginkább fenyegetett munkavállalói csoportok a nők, a romák és egyes életkori csoportok, különösen a szakképzettséggel nem rendelkező pályakezdők, valamint az 50 év fölötti korosztály. Másfelől a helyi munkaerő-kínálat, valamint a munkaerőigények közötti diszkrépancia folytán a helyi vállalkozások munkaerő-szükségletüket megfelelően képzett munkaerő híján nem ritkán a

térségen kívülről érkező munkavállalók alkalmazásával elégítik ki, míg a pest megyei átlaghoz viszonyítva némileg képzetlenebb helyi munkavállalók a kedvezőbb fizetéssel kecsegtető budapesti munkahelyeket részesítik előnyben. E problémák kezelésének, mérséklésének hatékony eszköze lehet a térségi gazdaság szükségleteihez a jelenleginél jobban igazodó, a felnőttképzés differenciált kínálatát magában foglaló képzési rendszer megteremtése, ez irányban a térség szakképző intézményei az elmúlt években határozott lépéseket tettek. A munkaerő-kereslet és kínálat összhangjának megteremtése érdekében szükséges a képző intézmények, a települési önkormányzatok, a cigány kisebbségi önkormányzatok, a gazdasági szereplők, valamint a munkaügy területén működő szakmai és érdekvédelmi szervezetek közötti párbeszéd rendszeresítése, a felek kölcsönös együttműködésén alapuló közös programok elmélyítése.

A megosztott, egyenetlen fejlődés ellenére a dabasi térségben az elmúlt évtizedben erőre kaptak a helyi gyökerű kis- és középvállalkozások, melyek alacsony fokú szervezettségük, gyenge piaci erejük, alacsony szintű, de legalábbis fejlesztésre szoruló technológiájuk és eszközállományuk ellenére meghatározó szereplői, mondhatni arculatformálói a kistérség gazdaságának. E heterogén vállalkozói kör felzárkóztatása, talpon maradása szempontjából elengedhetetlen az üzleti és innovációs infrastruktúra további fejlesztése, illetve a vállalati szektort segítő modern gazdasági szolgáltatások térségen belüli elérhetőségének megteremtése.

A gazdasági környezet fejlesztése mellett szól a dabasi kistérség azon törekvése is, hogy a jövőben hatékonyabban kapcsolódjon be a tőke expanziójába, részint a megtelepedő külföldi tőke új beruházásainak színhelyeként, részint a megerősödő hazai tőke célterületeként. A betelepülő tőke és a helyi vállalkozások számára egyaránt vonzó, vállalkozóbarát gazdasági klíma megteremtését szolgálja a települési önkormányzatok és a befektetők közötti kötődések elmélyítése, mindez mérsékli annak a veszélyét, hogy a térség számára jelentős adóbevételét biztosító gazdasági társaságok az olcsóbb működés lehetőségeit keresve más térségekbe költöztessék vállalkozásaikat. Mindemelllett szükséges a települési szinten megfogalmazódó fejlesztési elképzelések, gazdasági intézkedések térségi szintű összehangolása abból a célból, hogy az új vállalkozások letelepítéséért folytatott versengést a térségi szintre emelt, a települések egyetértésén alapuló, hosszú távú gazdaságfejlesztési stratégiák kidolgozása és követése válthassa fel.

A térségi vállalkozások hatékonyságának növelése, piaci alkupozícióinak javítása érdekében szükséges a gazdasági szereplők közötti együttműködések elmélyítése, pontosabban az egyes ágazatokon belüli vállalkozói hálózatok, klaszterek, gazdasági kooperációk megszervezése. A vállalkozói oldal szereplői közötti együttműködések hiányából, az individuális termelői-piaci stratégiák preferálásából fakad, hogy a gazdasági szereplők a helyi vállalkozásokkal kapcsolatos információhiány miatt nem ritkán távoli és költséges piacokról szerzik be a működésükhöz szükséges alapanyagot, munkaeszközöket. A gazdasági együttműködések, üzleti kapcsolatok elmélyítése tekintetében mérföldkőnek számít a Dabason működő Vállalkozói Innovációs és Információs Központ létrehozása, valamint a kis- és középvállalkozások hatékonyabb információellátását szolgáló online adatbázis és információs rendszer kiépítése, amely a helyi vállalkozások számára alapvető információkat nyújt a kistérségben fellelhető potenciális partnerekről, beszállítókról. E rendszer további fejlesztése, bővítése szintén fontos eleme a helyi gazdaság megerősítésének, a vállalkozói szektor szereplői közötti kapcsolatok elmélyítésének. Különösen fontos a kooperációk ösztönzése a térség gazdasági szereplőinek markáns csoportját képező agrárvállalkozások esetében, melyek többsége a piac nagymértékű átstrukturálódása, s ezzel párhuzamosan az egységes árualap iránti növekvő igény, valamint a minőségi követelmények erősödése folytán az elmúlt években tartós versenyhátrányba került. A térségben működő

agrárvállalkozások talpon maradása szempontjából a termelői együttműködések ösztönzése mellett elengedhetetlen az agráradottságokhoz jobban igazodó, adott esetben a művelési ág megváltoztatásával járó fejlesztések megvalósítása, ehhez azonban szükséges a termékszerkezet-váltás kívánatos irányainak, szakmai standardjainak térségi szintű meghatározása, kijelölése.

A prioritás megvalósulását szolgáló intézkedések:

I.1. A kistérséget alkotó települési önkormányzatok gazdasági intézkedéseinek összehangolása, a megtelepedő és helyi gyökerű vállalkozások számára kedvező gazdasági környezet teremtése

I.2. A helyi és térségi vállalkozások közötti információs és gazdasági hálózatépítés, a gazdasági kooperációs kapcsolatok erősítése

I.3. A térségi vállalkozások működését segítő ipari és innovációs infrastruktúra fejlesztése

I.4. A modern üzleti és szakmai ismeretek bővítése, a vállalkozói és alkalmazotti kör tovább- és átképzése

I.5. A munkanélküliség mértékének csökkentése, a munkaerőpiacról kiszorulókat reintegrációja

I.6. Az agrárgazdasági szerkezetváltozás ösztönzése

A végrehajtásért és monitoringért felelős szervezet:

Ország Közepe Önkormányzati Társulás
Gazdaságfejlesztési munkacsoport
Dabasi Vállalkozói Innovációs és Információs Központ
Települési önkormányzatok

II. prioritás: A közszolgáltatások és közérdekű tevékenységek térségi szinten koordinált fejlesztése, az intézményrendszer megerősítése

Átfogó cél:

A térségben élők egyedi és kollektív szükségleteihez igazodó, az életminőség javítását célzó, magas színvonalú közszolgáltató rendszer megteremtése.

Specifikus célok:

A közszolgáltatások és közérdekű tevékenységek kínálatának bővítése, minőségének emelése, a szolgáltatások térségen belüli elérhetőségének megteremtése.

Közvetlen célok:

1. Az alap- és középfokú intézményrendszer megerősítése,
2. Minőségi közszolgáltatások biztosítása
3. A közszolgáltatók, civil szervezetek, egyéb szakmai és érdekvédelmi szervezetek közötti kooperációk szélesítése, fejlesztése,
4. A közintézményeket befogadó épületek korszerűsítése, kapacitásuk bővítése, az eszközfelszereltség javítása.
5. Az info-kommunikációs technológia és tudáskészség fejlesztése, bővítése.

A fejlesztési prioritás szükségességének indoklása:

A helyi lakosság életminőségét, közérzetét messzemenően meghatározó alap- és szakellátást nyújtó intézményrendszer állapota, bár a fenntartó önkormányzatok és a közintézményekben dolgozó szakemberek az elmúlt években egyaránt sokat tettek minőségének javításáért, közel sem kielégítő, a dabasi térségben elérhető közszolgáltató rendszer ugyanis a helyben jelentkező szükségletekre csak részben tud választ adni. Az elmúlt években vitathatatlan erőfeszítések történtek a helyi és a térségi igényeket magas színvonalon kielégítő közszolgáltató rendszer megteremtésének irányába, a gyakorlat ugyanakkor azt mutatja, hogy a lakosság, különösen a Budapestre, Kecskemétre ingázó munkavállalók, tanulók, illetve a tehetősebb, mobilabb társadalmi csoportok szükségleteik jelentős részét nem a kistérségben elégítik ki. Különösen a speciális, nem az alapellátás körébe tartozó, egyedi szükségletek esetében jellemző a térségen kívüli szolgáltatások igénybevételének gyakorlata.

A közszolgáltatások megfelelő színvonalú biztosításának egyik akadálya az intézményeket befogadó épületek állaga, a szóban forgó épületek külső és belső rekonstrukcióra szorulnak, legtöbbjük funkcionálisan sem felel meg az alapvető előírásoknak. A közintézmények közül sok híján van a hatékony működtetéshez szükséges alapvető berendezéseknek, tárgyi-technikai eszközöknek, ezek beszerzése azonban komoly gondja a fenntartást is csak nehézségek árán biztosító, forráshiánnyal küszködő települési önkormányzatoknak.

A közszolgáltató rendszer minőségi megújításának egyik célterülete a szolgáltatásokat nyújtó közintézmények szakmai színvonalának fejlesztése, ennek megvalósítása érdekében elkerülhetetlen a szakember-ellátottság javítása, a tovább- és átképzés lehetőségeinek megteremtése. Különösen az alapfokú oktatási intézményekben merül fel a továbbképzés már-már égető szükségessége, összefüggésben az egyre differenciáltabbá váló, speciális oktatási-nevelési szükségletekkel rendelkező gyermekek növekvő számával. Az oktatásnál maradványként a kistérség középfokú oktatási intézményeiben az elmúlt évek fejlesztéseinek köszönhetően megteremtődtek a korszerű és rugalmas képzési rendszer alapjai, ugyanakkor a térségi gazdaság fejlesztési igényei, a várható illetve a tervezett jelentős volumenű beruházások a képzés nagyobb rugalmasságát, további differenciálását igénylik, s a megfelelő együttműködő partnerek közötti szorosabb kooperációval a felnőttképzés lehetőségeinek bővítését is szükségessé teszik.

A dabasi kistérség területén működő egészségügyi és szociális intézmények többsége is a helyhiányból, a nem megfelelő elhelyezésből fakadó problémákkal küszködik, annál is inkább, mivel az intézmények többségében nem adottak a négy szemközti klienskezelés feltételei, emellett felújításra szorulnak, néhol hiányoznak az alapvető kiszolgáló helyiségek (nővérszobák, öltözők, zuhanyzók, stb.), nem beszélve a korszerűsítésre szoruló eszközállományról. Az egészségügy vonatkozásában felmerült az alap- és szakellátó intézmények közötti kooperáció erősítésének igénye, valamint az egészségügyi és szociális szektor közötti együttműködés szorosabbra fűzésének szándéka egyes speciális szolgáltatások megteremtése céljából (lásd: forgó betegágyas rendszer kialakítása), ennek kidolgozása azonban további egyeztetéseket igényel. A szociális ellátórendszer elsősorban az idősek bentlakásos intézményei, valamint az otthoni ápolási rendszer tekintetében mutatja a szakadozottság jeleit. A kulturális intézmények (művelődési házak, könyvtárak, faluházak) a tapasztalatok szerint képesek a térségben jelentkező differenciált szükségletek kielégítésére, az intézményeknek helyet adó épületek azonban szinte kivétel nélkül felújításra szorulnak, emellett a térségi szintű, széles társadalmi csoportokat mozgósító programkínálat kialakítása céljából szükséges a művelődés területén dolgozók közötti szakmai kapcsolatok elmélyítése.

A közszolgáltatásokhoz való hozzáférés szempontjából alapvető fontosságú a haránt irányú közúthálózat fejlesztése, valamint a települések közötti tömegközlekedés körülményeinek javítása, helyi szükségletekhez igazítása, különösen a szolgáltatáshiányos települések esetében. Egyes szolgáltatások esetében felmerül a mobil, úgynevezett utazó szolgáltatások bevezetése, különösen a pedagógiai szakszolgáltatások, valamint a prevenciót szolgáló egészségügyi szűrővizsgálatok esetében volna célszerű e szolgáltatások megszervezése.

A dabasi kistérségben működő közszolgáltató intézmények gazdaságos működtetése érdekében szükséges a települési önkormányzatok közötti kooperációk elmélyítése, mindez nem csupán a fenntartási költségek csökkentéséhez, illetve a közszolgáltató szektor forrásszerző képességének növeléséhez járul hozzá, hanem a közszolgáltatások térségi szintű összehangolása révén lehetőséget teremt a szolgáltatási kínálat további bővítésére is, valamint a közszolgáltató szektorban dolgozók közötti szakmai tapasztalatcserére, folyamatos konzultációra, visszacsatolásra. A jól megközelíthető térségi alközpontok megerősítése, funkcióinak bővítése szintén a szolgáltatások gyors elérését szolgálja, emellett a Budapesttől való függés csökkenését eredményezné, elősegítve a képzett munkaerő helyben tartását, valamint a népesség életminőségének, közérzetének javulását.

A közszolgáltatások rendszerének hatékonyságát, a gyors ügyintézést a dabasi kistérség majd valamennyi közintézményében akadályozza az info-kommunikációs technológiai eszközök hiánya, illetve a modern infotechnikai eszközök működtetéséhez szükséges alapismeretek hiányos volta. A hiányzó IKT-eszközök beszerzése, a szélessávú távközlési infrastruktúra kiépítése, valamint az intézményekben tevékenykedők informatikai kultúrájának szisztematikus bővítése lehetővé teszi az adatnyilvántartás jelenlegi rendszerének átalakítását, valamint a térségben működő, munkájukban egymásra utalt közszolgáltatók hálózatba kapcsolását. Az IKT-fejlesztések olyan új, XXI. századi szolgáltatások bevezetését teszik lehetővé, mint az e-közigazgatás, vagy az e-ügyintézés kialakítása, emellett az ismeretszerzés és kommunikáció új terepeit nyitják meg a társadalom széles csoportjai előtt. A magas színvonalú, egyedi problémákra is érzékeny közszolgáltatási rendszer megteremtése érdekében szükséges létrehozni a közszolgáltatás-fejlesztési munkacsoportot, amely tagjait a térségben működő egészségügyi, szociális, oktatási, kulturális intézmények munkatársainak köréből, valamint a fenntartó önkormányzatokat képviselő szakemberekből verbuválja.

A prioritás megvalósulását szolgáló intézkedések:

- II.1. Települési szintű intézményfejlesztés (a közigazgatási, oktatási, szociális és egészségügyi szolgáltatások színvonalának emelése)
- II.2. Új, jelenleg hiányzó humán szolgáltatások bevezetése, a közszolgáltató szektorban tevékenykedők számára továbbképzések szervezése,
- II.3. A hatékonyabb működtetés érdekében a térségben található közszolgáltatók közötti együttműködések elmélyítése
- II.4. Az elavult intézményi épületállomány minőségi megújítása, kapacitásainak bővítése,
- II.5. Az info-kommunikációs technológia alkalmazásához szükséges eszközháttér megteremtése az intézményekben, informatikai képzések szervezése a közintézmények munkatársai számára,

A végrehajtásért és monitoringért felelős szervezet:

Ország Közepe Önkormányzati Társulás
Közszolgáltatás-fejlesztési munkacsoport
Roma munkacsoport
Intézményfenntartó önkormányzatok

III. prioritás: Helyi és térségi infrastruktúra-fejlesztés

Átfogó cél:

A helyben élők komfortérzetét, életminőségét meghatározó kommunális és közlekedési infrastruktúra átfogó fejlesztése

Specifikus cél:

Az infrastrukturális ellátottság színvonalának a XXI. századi követelményeknek megfelelő szintre emelése és a településkép javítása

Közvetlen célok:

1. A kommunális infrastruktúra mennyiségi és minőségi megújítása
2. Az egyéni és tömegközlekedés alternatíváinak és körülményeinek javítása
3. Egyéb közműves szolgáltatások fejlesztése
4. Harmonikus településkép kialakítása, az épített környezet megőrzése, fejlesztése
5. A természeti környezet megóvása, védelme

A fejlesztési prioritás szükségességének indoklása:

A dabasi kistérséget alkotó települések az elmúlt évtizedben nagy energiákat fordítottak a közműhálózatok (víz, gáz, csatornahálózat, telefonellátás) fejlesztésére, ennek köszönhetően azok minősége, kapacitása a települések zömében lefedi a helyben mutatkozó szükségleteket, s ahol nem, ott is megszülettek a tervek a közműhálózat teljes körű kiépítésére vonatkozóan. A közműhálózat bővítését, korszerűsítését nem is elsősorban a jelenlegi lakossági szükségletek, hanem a dabasi kistérség települései által kitűzött hosszú távú fejlesztési igények, valamint a térség társadalmi-gazdasági fejlődésének fenntarthatósága teszi szükségessé. A települések közül több is a fejlesztési elképzelései között fogalmazta meg a hazai és külföldi befektetők térségbe vonzását, valamint az önkormányzati tulajdonban lévő telkek felparcellázását, melynek szükségszerű és egyben elkerülhetetlen következménye a népesség számának további növekedése. Mind a nagyberuházók, mind a lakosság betelepülése szükségessé teszi az alapvető közművek fejlesztését, jelenlegi kapacitásainak bővítését.

A fővároshoz közeli földrajzi fekvésével összefüggésben az elmúlt években a dabasi térségben, ha egyelőre visszafogott ütemben is, a tőke betelepülésének lehettünk tanúi, ennek következményeként érezhetően megnövekedett a térségen belüli forgalom, mely jelentős környezeti terheléssel jár együtt. A dabasi kistérség településeinek mindegyike érdekelt a közlekedési hálózat modernizációjában, ami egyfelől a településeket összekötő haránt irányú közlekedési kapcsolatok korszerűsítését, néhol kiépítését, másfelől a településeken belüli közúthálózat fejlesztését foglalja magában, valamint az utak zsúfoltságából fakadó zaj-, rezgés- és levegőszennyezés, valamint a balesetveszély kiküszöbölését. A térségben élő népesség életminőségének javítása érdekében nem várható magára a tömegközlekedés körülményeinek javítása sem, mind a térségből kifelé irányuló, mind a településközi közlekedés vonatkozásában. A térségen kívüli kapcsolatokat tekintve elsősorban a járatok gyakoriságának a helyi szükségletekkel való összehangolása, valamint a kulturált tömegközlekedés feltételeinek megteremtése a cél, míg településközi tömegközlekedés vonatkozásában a jelenleg hiányzó összeköttetések megteremtése, illetve a járatok sűrítésének igénye vetődik fel, mely nem csupán a térségben kínálkozó munkahelyek rugalmas elérését teszi lehetővé, de a szolgáltatásokhoz való hozzáférést is megkönnyíti, végső soron egy erős belső kohéziójú kistérség kialakulásának lehetőségét teremti meg. Fejlesztésre, bővítésre szorul a térségen belüli kerékpárút-hálózat is, nem csupán a

településeken belüli közlekedés javítása, illetve az autós közlekedés mérséklése érdekében, hanem a kistérség turisztikai vonzerejének növelése céljából.

A nagyobb földmunkákat jelentő infrastrukturális fejlesztések lezárultával mára megteremtődött annak a lehetősége a dabasi kistérségben, hogy nagyobb figyelem fordítódjék a lakókörnyezet védelmére, értékeinek megőrzésére. E tekintetben különösen fontos a településközpontok mindenekelőtt a közösségi funkcióknak helyet adó épületek, épületegyüttesek (tájházak, faluházak, kulturális központok) rehabilitációja, a hagyományos építészeti értékeket hordozó, illetve műemléki védelmet élvező értékek revitalizációja, funkcióváltással kísért rekonstrukciója. A településkép javítását szolgálja a közterek rendezése (pihenőpadok, szemétyűjtők elhelyezése, parkolók, kerékpártárolók kialakítása, információs táblák kihelyezése), a zöldfelületek (parkosítás) növelése, illetve a szélesebb értelemben vett rekreációs célú infrastruktúra fejlesztése is. A lakókörnyezet és a természet védelmét szolgálja a környezetet terhelő szennyezések mérséklése, a térségben keletkező kommunális és ipari hulladék ártalmatlanítása. A kommunális hulladékból származó környezeti terhelés mára számottevően csökkent, hiszen Dabason megépült a korszerű regionális hulladéklerakó. Az illegális hulladéklerakók felszámolása azonban az önkormányzati erőfeszítések ellenére megoldatlan feladat, akárcsak a hulladék hasznosítása, szerencsére a lakosság szelektív hulladék gyűjtésére szolgáló szigetek minden településen kiépültek.

A prioritás megvalósulását szolgáló intézkedések:

III.1. A kommunális infrastruktúrák bővítése, teljes körű kiépítése, a meglévő hálózatok fejlesztése

III.2. A településeket összekötő, valamint a településen belüli utak korszerűsítése, a hiányzó kapcsolatok kiépítése

III.3. A tömegközlekedés fejlesztése

III.5. Ipari, szolgáltató területek kialakítása, a meglévők fejlesztése, infrastruktúrájának kiépítése

III.6. A településkép javítása, települési központok kialakítása, rekonstrukciója

III.7. Környezetbarát infrastruktúra kialakítása, a környezettudatosság erősítése,

A végrehajtásért és monitoringért felelős szervezet:

Ország Középe Önkormányzati Társulás

Területfejlesztési munkacsoport

Települési önkormányzatok

IV. prioritás: A kiegyensúlyozott társadalomfejlődést megalapozó humánerőforrás-fejlesztés és tudatos közösségépítés

Átfogó cél:

Az esélyek egyenlőségére hangsúlyt helyező, erős belső kohéziójú helyi társadalom megteremtése

Specifikus célok:

A leszakadó társadalmi csoportok társadalmi integrációjának elősegítése, a helyi közösségek kohéziójának erősítése

Közvetlen célok:

1. Humánerőforrás-fejlesztés, a képzettségi szint emelése
2. A térségben élő nemzetiségi, etnikai kisebbségek identitásának erősítése és az egymás iránti tolerancia szintjének emelése

A fejlesztési prioritás szükségességének indoklása:

A dabasi kistérség Pest megye egyik legkedvezőtlenebb képzettségi mutatókkal rendelkező területe, különösen az egyetemet és főiskolát végzettek vonatkozásában jellemzik kirívóan alacsony számarányok a térséget, ám nem sokkal megnyugtatóbb a kép a középfokú végzettséggel rendelkezők tekintetében sem, miközben a népesség több mint fele csupán alacsony végzettséget tudhat magáénak. A képzettségi szint területén mutatkozó deficitre hívja fel a figyelmet, hogy a dabasi térség a közismerten rossz képzettségi mutatókkal rendelkező nagykáta kistérségnél csupán árnyalatnyival kedvezőbb helyzetű. Hozzá kell tennünk ugyanakkor, hogy a képzettségi mutatók alakulása a térségen belül igen nagy szórást mutat: átlag alatti arányszámokat az egyéb területeken is komoly lemaradást mutató Tatárszentgyörgy mellett Puzstavacs, Örkény, valamint Kakucs mondhat magáénak, a térségi központot, Dabast és Újhartyánt ugyanakkor mind a középfokú, mind a felsőfokú végzettségűek vonatkozásában a térségi átlagot meghaladó számarányok jellemzik. A középfokú oktatási intézményeket fenntartó települések (Dabas, Örkény) az elmúlt években ugyan nagy előrelépést értek el a helyi, térségi és regionális igényeket kielégítő iskolarendszerű oktatási, szakoktatási rendszer megteremtése érdekében, a képzési rendszer munkaerő-piaci szükségletekre érzékeny működtetése azonban a jelenleginél nagyobb koordinációt és a települések, valamint az oktatás, felnőttképzés által érintett szervezetek (szakképző intézmények, munkaügyi központ, CKÖ stb.) közötti szorosabb partnerséget igényel.

Az iskolarendszerű képzésben célszerű a képzési kínálat további bővítése, mindenképp a modern gazdasági szolgáltatásokkal összefüggő ismeretek oktatási rendszerbe való beillesztése, e célból szükséges a gazdasági szereplők és a képzőintézmények közötti kooperáció további erősítése, illetve az oktatás és a gazdasági szektor közötti visszacsatolás, információáramlás lehetőségeinek megteremtése. A képzettségi szint emelésének a fentiek mellett fontos eleme a potenciális érintettek széles körű informálása a helyi médiumok bevonásával (helyi sajtó, kábel TV, térségi honlap) a különféle képzési lehetőségekről, valamint a továbbképzés, felnőttképzés költségeit vállalni nem tudó, hátrányos helyzetű társadalmi csoportok ösztönző támogatása. A célzott humánerőforrás-fejlesztés nem csupán a képzésben részesülők munkaerő-piaci lehetőségeinek bővülését eredményezi, hanem az egyenlőtlenségek mérséklése révén a társadalmi előítéletek csökkenéséhez, s ezáltal a helyi társadalom belső kohéziójának erősödéséhez is nagymértékben hozzájárul.

A helyi társadalom integráltságának növeléséhez elengedhetetlen a kellő önszervező erővel, érdekérvényesítő képességgel rendelkező civil szektor megteremtése, e tekintetben azonban szintén gyengeségek jellemzik a dabasi kistérséget, eltekintve a néhány települést jellemző, példászerű civil aktivitástól. A civil szféra gyengeségeinek kétségtelenül vannak a társadalmi összetételből, szerkezeti sajátosságokból fakadó okai, az intézmény- és értelmiséghiányos, ingázó településeken ugyanis általában kisszámú a közösségi célok érdekében mozgósíthatók tábora. A helyben élők alacsony fokú aktivitása mellett a működő civil szervezetek egymástól való elszigeteltsége, távolsága is komoly akadálya a közösségformálódásnak, a dabasi kistérség civiljei közti, valamint a helyi önkormányzatokkal, közintézményekkel folytatott tapasztalatcserék, közös pályázatok, együttműködésen alapuló programok szűkössége nemcsak a hatékony közösségépítést gátolja, de az elérhető források lehívását is akadályozza.

A kistérségben található civil szervezetek működését a fentiek mellett a tárgyi-technikai feltételek is nehezítik, több településen is hiányos a hatékony információáramlást és kommunikációt lehetővé tevő informatikai infrastruktúra, de akadnak olyan falvak is, melyekben a működés alapját jelentő közösségi terek, kultúrházak, faluházak, teleházak nem állnak kielégítő állapotban rendelkezésre. Megfelelő közösségi terek hiányában a térségi civil szervezetek egyéni stratégiákat kénytelenek követni, programjaikat saját ingatlanjaikban, az ügyintézés pedig munkahelyükön, vagy otthonukban bonyolítják, nem ritkán az informális szférában maradvá fejtik ki tevékenységüket. A civil szektor megerősítését mindenekelőtt a helyi és térségi identitás integráns részét képező értékek, hagyományok védelme indokolja, mely ugyanakkor fontos eleme a térség egyedi vonásait kifelé tükröző marketingmunkának is. A civil szektor térségen belüli befolyásának, helyi közéletben játszott szerepének erősítése az önkormányzatok és civilek közötti munka- és funkciómegosztás lehetőségét is felveti egyes önkormányzati (szociális, kulturális, környezetvédelmi) feladatok ellátása vonatkozásában.

A társadalmi egyenlőtlenségek felszámolása, mérséklése szempontjából kiemelkedő fontosságú a települési zárványok, illetve a településmagtól elszigetelten létező, alapvető infrastruktúrát nélkülöző szórványok felszámolása a kistérségben. A képzetlen, gyakran roma munkaerő képezi a leghátrányosabb helyzetben lévő társadalmi csoportot, melynek tagjai esetlegesen jutnak, döntően a településen kívüli munkalehetőségekhez, nem ritkán a fekete és a szürke gazdaság keretei között. A térség fejlődése szempontjából alapvető fontosságú e kisebbség minden szempontból hátrányos helyzetének felszámolása, s ezzel párhuzamosan az egymás iránti tolerancia és szolidaritás elvét prioritásként kezelő helyi társadalom megteremtése.

A dabasi kistérség fejlődési esélyeit jelentős mértékben befolyásoló roma kisebbség korszerű, a társadalmi integrációt illetve a kisebbségi identitás megőrzését és megújulását egyszerre támogató oktatása tekintetében a kistérség több településén is pozitív példákról számolhatunk be, a nagyobb részben képzetlen, kedvezőtlen munkaerő-piaci pozíciójú roma népesség problémáinak térségi szintű számbavétele azonban egyelőre várat magára. E problémák mérséklése, illetve a problémakezelés mechanizmusainak a települési szintről térségi szintre való emelése érdekében szükséges a dabasi kistérségben működő cigány kisebbségi önkormányzatok és a települési önkormányzatok közötti diskurzus elmélyítése, valamint egy roma munkacsoport létrehozása.

A prioritás megvalósulását szolgáló intézkedések:

IV.1. A munkaerő-piaci esélyeket növelő, a leszakadó társadalmi csoportok számára is elérhető korszerű, rugalmas, átjárható képzési rendszer kialakítása

IV.2. A társadalmi szolidaritás és a jól felismert térségi érdekek jegyében, a roma kisebbség számára komplex térségi felzárkóztató (oktatási, képzési, foglalkoztatási) program kidolgozása és megvalósítása.

IV.3. A térségi összefogás, párbeszéd elmélyítése a leszakadó társadalmi csoportok (romák, munkanélküliek, létminimum alatt élők) integrációja érdekében

IV.4. A helyi közösségek integrációjának és kohéziójának erősítése színvonalas, vonzó programokat kínáló közösségi terek megteremtése révén,

IV.5. A civil szféra megerősítése a hagyományok felélesztése, valamint új értékek teremtése révén

IV.6. Roma munkacsoport létrehozása

A végrehajtásért és monitoringért felelős szervezet:

Ország Középe Önkormányzati Társulás

Települési önkormányzatok

Cigány Kisebbségi Önkormányzatok

Roma munkacsoport

Közszolgáltatás-fejlesztési munkacsoport

2.5. A program megvalósításának menedzsment struktúrája

Az Ország Közepe kistérségben a területfejlesztés ügyei a TERÜLETFEJLESZTÉSI TANÁCS kompetenciájába tartozik, mint a legfőbb stratégia és operatív döntéshozatali fórum.

A napi ügyeket a TÉRSÉGFEJLESZTÉSI IRODA látja el, a térségben már bevezetett intézmény feladata a kapcsolattartás és koordináció, és részt vesznek szakmai kérdések kidolgozásában is.

A stratégia nyomán kialakultak azok a pontok, ahol a döntéshozatal mellett az önkormányzatok, szakmai és civil szervezetek, valamint a vállalkozások együttműködésére van szükség. Ezek alapján az alábbi munkacsoportok életre hívása indokolt:

TUDÁSMENEDZSMENT MUNKACSOPORT:

a népesség iskolázottságának növelése érdekében az oktatás és a tanulás becsületének kivívása, modernizáció, térségi együttgondolkodás, programozás előkészítése, segítése

GAZDASÁGFEJLESZTÉSI MUNKACSOPORT:

önkormányzatok, szakmai, civil és gazdasági szervezetek együttműködésének koordinációja, térségi és mezo-régiós együttműködés kialakítása

KÖRNYEZETVÉDELMI MUNKACSOPORT:

környezet- és természetvédelmi ügyekben kapcsolattartás az érdekelt felekkel és hatóságokkal, szakmai és civil szervezetekkel, koordináció, lobby tevékenység előkészítése, programozás

ROMA MUNKACSOPORT:

romák a romákért segítő tevékenységek szükség szerinti bevezetése, segítése, térségi koordináció, az esélyegyenlőség lehetőségeinek kimunkálásában és megvalósításában részvétel

EGÉSZSÉG MUNKACSOPORT:

az egészséges életmód lehetőségeinek térségi és mezo-régiós szinten koordinált fejlesztése érdekében kapcsolatépítés, prevenció és egészségmegőrzés helyi programjának előkészítése, megvalósításának segítése

ESÉLYEGYENLŐSÉG MUNKACSOPORT:

a speciális helyzetű, speciális ellátásokat és szolgáltatásokat igénylő társadalmi csoportok problémáinak megoldása érdekében térségi szintű kapcsolatteremtés, koordináció, civilek tevékenységének segítése

2.6. Pénzügyi terv

Prioritások/intézkedések	2005-2015
I. prioritás: Komplex gazdaság- és munkaerőpiac-fejlesztés	15 600
I.1. A kistérséget alkotó települési önkormányzatok gazdasági intézkedéseinek összehangolása, kedvező gazdasági környezet teremtése	1 600
I.2. A helyi és térségi vállalkozások közötti információs és gazdasági hálózatépítés, a gazdasági kooperációs kapcsolatok erősítése	4 000
I.3. A térségi vállalkozások működését segítő ipari és innovációs infrastruktúra fejlesztése	3 000
I.4. A modern üzleti és szakmai ismeretek bővítése, a vállalkozói és alkalmazotti kör tovább- és átképzése	1 000
I.5. A munkanélküliség mértékének csökkentése, a munkaerőpiacról kiszorulókat reintegrációja	1 000
I.6. Az agrárgazdasági szerkezetváltozás ösztönzése	5 000
II. prioritás: A közszolgáltatások és közérdekű tevékenységek térségi szinten koordinált fejlesztése, az intézményrendszer megerősítése	13 800
II.1. Települési szintű intézményfejlesztés (a közigazgatási, oktatási, szociális és egészségügyi szolgáltatások színvonalának emelése)	4 000
II.2. Új, jelenleg hiányzó humán szolgáltatások bevezetése, a közszolgáltató szektorban tevékenykedők számára továbbképzések szervezése	2 000
II.3. A hatékonyabb működtetés érdekében a térségben található közszolgáltatók közötti együttműködések elmélyítése	800
II.4. Az elavult intézményi épületállomány minőségi megújítása, kapacitásainak bővítése,	6 000
II.5. Az info-kommunikációs technológia alkalmazásához szükséges eszkozháttér megteremtése az intézményekben, informatikai képzések a munkatársak számára	1 000
III. prioritás: Helyi és térségi infrastruktúra-fejlesztés	28 000
III.1. A kommunális infrastruktúrák bővítése, teljes körű kiépítése, a meglévő hálózatok fejlesztése	5 000
III.2. A településeket összekötő, valamint a településen belüli utak korszerűsítése, a hiányzó kapcsolatok kiépítése	10 000
III.3. A tömegközlekedés fejlesztése	2 000
III.4. Ipari, szolgáltató területek kialakítása, a meglévők fejlesztése, infrastruktúrájának kiépítése	3 000
III.5. A településképp javítása, települési központok kialakítása, rekonstrukciója	4 000
III.6. Környezetbarát infrastruktúra kialakítása, a környezettudatosság erősítése	4 000
IV. prioritás: A kiegyensúlyozott társadalomfejlődést megalapozó humánerőforrás-fejlesztés és tudatos közösségépítés	8 900
IV.1. A munkaerő-piaci esélyeket növelő, a leszakadó társadalmi csoportok számára is elérhető korszerű, rugalmas, átjárható képzési rendszer kialakítása	1 500
IV.2. A társadalmi szolidaritás és a jól felismert térségi érdekek jegyében, a roma kisebbség számára komplex térségi felzárkóztató program kidolgozása és megvalósítása	1 200
IV.3. A térségi összefogás, párbeszéd elmélyítése a leszakadó társadalmi csoportok (romák, munkanélküliek, létminimum alatt élők) integrációja érdekében	500
IV.4. A helyi közösségek integrációjának és kohéziójának erősítése színvonalas, vonzó programokat kínáló közösségi terek megteremtése révén	4 000
IV.5. A civil szféra megerősítése a hagyományok felélesztése, új értékek teremtése révén	1 500
II.6. Roma munkacsoport létrehozása a térségben	200
Prioritások, intézkedések összesen	66 300

A pénzügyi tervben a prioritások és intézkedések finanszírozási igényeit foglaltuk össze. A kalkuláció készítése során figyelembe vettük az önkormányzatok fejlesztési szokásait, a költségvetésükben a beruházásokra fordított kiadásokat. Ezzel együtt azzal is számoltunk, hogy az önkormányzatok az eddigi feszített ütemű infrastruktúra fejlesztésekhez és jelentős összegű hitelek felvételét is felvetik a finanszírozhatóság, tovább hitelezhetőség kérdését is. Ebben a kalkulációban nem szerepelnek a térséget ugyan alig érintő, de nagy összegű projektek (elővárosi vasútfejlesztés, Beszédes-program).

A program évente 6,6 milliárd Ft fejlesztéssel számol, amelyből önkormányzati eredetű évente 2-2,5, a későbbiekben 3 milliárd Ft. Az összes fejlesztésből az utak és a még megvalósítandó infrastrukturális beruházások a források közel felét elviszik, viszont nagyon jelentős, évi közel egymilliárd forintot ütemez képzést érintő feladatokra. Ez részben szolgáltatás bővítés, részben vállalkozó és közügyek intézőjének képzése, részben munkaerőpiaci képzés. A társadalomépítésre, az esélyegyenlőség biztosítására és a kulturális-egészségipar fejlesztésére, tudatformálásra ennek körülbelül fele jutna. A tervezésben a humán oldal és a jövő generációba történő beruházásra a források mintegy harmadát emészti fel. A gazdasági környezet építése és a gazdaságon belüli kapcsolatok élénkítése ennél valamivel fajsúlyosabb feladat volna, ám ebben a vállalkozói szféra szerepe is több.

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS: A TERÜLETFEJLESZTÉSI STRATÉGIAI PROGRAM KÉSZÍTÉSÉNEK CÉLJA, SZÜKSÉGESSÉGE, HATÓKÖRE.....	1
<i>A területfejlesztési stratégiai program célja.....</i>	<i>1</i>
<i>A területfejlesztési stratégiai program szükségessége.....</i>	<i>1</i>
<i>A területfejlesztési stratégiai program területi hatóköre.....</i>	<i>2</i>
<i>Az alkalmazott módszertan.....</i>	<i>2</i>
I. HELYZETFELTÁRÁS	3
1.1. AZ ORSZÁG KÖZEPE KISTÉRSÉG HELYZETE	3
1.2. VONZÁSOK, KAPCSOLATOK ÉS KOOPERÁCIÓK	5
1.3. DEMOGRÁFIA.....	5
1.4. A NÉPESSÉG KÉPZETTSÉGÉNEK ALAKULÁSA.....	8
1.5. LAKOSSÁGI JÖVEDELMI VISZONYOK, ÉLETKÖRÜLMÉNYEK.....	11
1.6. GAZDASÁG	13
1.7. FOGLALKOZTATÁS.....	18
1.7.1. A foglalkoztatás változása.....	18
1.7.2. Ingázási kapcsolatok	19
1.7.3. Munkanélküliség.....	21
1.8. INFRASTRUKTURÁLIS ELLÁTOTTSÁG	22
1.9. KÖRNYEZETI TÉNYEZŐK.....	23
1.10. HUMÁN INFRASTRUKTÚRA, INTÉZMÉNYI ELLÁTOTTSÁG.....	25
1.10.1. Egészségügy	25
1.10.2. Oktatás	27
1.10.3. Szociális és gyermekjóléti szolgáltatások.....	29
1.11. KÖZMŰVELŐDÉS, CIVIL SZERVEZETEK	30
1.12. SWOT ELEMZÉS	31
I. Természeti- és agrárkörnyezet.....	31
II. Közlekedési és kommunális infrastruktúra	32
III. Humán erőforrások, társadalmi környezet.....	33
IV. Közszolgáltatások, alap- és középfokú intézményrendszer.....	34
V. Gazdasági környezet.....	35
II. TERÜLETFEJLESZTÉSI STRATÉGIA.....	37
2.1. A STRATÉGIA KÉSZÍTÉSÉNEK ALAPELVEI.....	38
2.2. A FEJLESZTÉS LEHETSÉGES IRÁNYAI.....	39
2.3. A KISTÉRSÉG FEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJA.....	40
2.3.1. Problémafa.....	40
2.3.2. Érintettek elemzése.....	41
2.3.3. A térség jövőképei	46
2.3.4. Célfá.....	49
2.3.5. Programfa	50
2.4. A STRATÉGIAI FEJLESZTÉS PRIORITÁSAI	51
I. prioritás: Komplex gazdaság- és munkaerőpiac-fejlesztés.....	51
II. prioritás: A közszolgáltatások és közérdekű tevékenységek térségi szinten koordinált fejlesztése, az intézményrendszer megerősítése	53
III. prioritás: Helyi és térségi infrastruktúra-fejlesztés.....	56
IV. prioritás: A kiegyensúlyozott társadalomfejlődést megalapozó humán erőforrás-fejlesztés és tudatos közösségépítés	58
2.5. A PROGRAM MEGVALÓSÍTÁSÁNAK MENEDZSMENT STRUKTÚRÁJA	61
2.6. PÉNZÜGYI TERV	62

Ábrák jegyzéke

1. ábra: Az Ország Közepe Többcélú Kistérségi Társulás az országban és a régióban.....	3
2. ábra: Az OKÖT helyzete az áruforgalom fő útvonalához képest.....	4
3. ábra: A népesség változása 1960-2003.....	6
4. ábra: Az átlagos havi jövedelem eltérése a „vidéki” átlagtól, 1994-2002	11
5. ábra: A kettős könyvvitelt vezető cégek jegyzett tőkéje (millió Ft).....	14
6. ábra: A kettős könyvvitelt vezető cégek nettó árbevétele (milliárd Ft)	15
7. ábra: A munkaerőpiac eltartó képességnek változása 1990-2001.	19
8. ábra: Munkanélküliség alakulása 1993-2003 (munkanélküliek a 18-59 éves népesség százalékában).....	21

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: A jelenlévő, illetve lakónépesség 1900-2003.....	6
2. táblázat: A természetes szaporodás és migráció 1970-2003.....	7
3. táblázat: Az iskolázottság alakulása (a legmagasabb iskolai végzettség a népességben) ...	8
4. táblázat: Vállalkozások mutatói 2003.....	13
5. táblázat: A munkaerőpiac változása a térségben	18
6. táblázat: Ingázási irányok a dabasi statisztikai kistérségben 2001	20
7. táblázat: A közműhálózat építés 1990-2003	22
8. táblázat: Közműolló	23
9. táblázat: A belterület változása az Ország Közepe kistérségben 1985-2005.....	24